TITMARSH SÁMUEL HISTÓRIÁJA

REGÉNY

IRTA
THACKERAY

FORDITOTTA
IFJ. SZINNYEI JÓZSEF

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.
1894.

TARTALOM

ELŐBESZÉD
A TITMARSH SÁMUEL TÖRTÉNETÉHEZ

I. FEJEZET.
Melyben falunkról s a gyémánt első felcsillámlásáról van szó.

II. FEJEZET.
Hogy kerül a gyémánt Londonba s művel csodákat a cityben s a West-Enden.

III. FEJEZET.
Hogy ültetik a gyémánt tulajdonosát egy fényes kocsiba,
s mily szerencsésen folynak tovább dolgai.

IV. FEJEZET.
Hogy ebédel a boldog gyémánttulajdonos Pentonvilleben.

V. FEJEZET.
Hogy jut gyémánttűje által még előbbkelő helyre.

VI. FEJEZET.
A biztositó-társaságról, s a gyémánttűnek ott gyakorolt hatásáról.

VII. FEJEZET.
Hogy érte el Titmarsh Sámuel a boldogság legfőbb fokát.

VIII. FEJEZET.
Titmarsh Sámuel életének legboldogabb napja.

IX. FEJEZET.
Sámuel, felesége, nagynénje és gyémántja visszatérnek Londonba.

X. FEJEZET.
Sámuel magánügyeiről s a Brough és társa cégről.

XI. FEJEZET.
Melyből kitűnik, hogy az embernek gyémánttűje lehet,
s mégis igen megszorulhat.

XII. FEJEZET.
Melyben a hős nagynénjének tűje megismerkedik a hős nagybátyjával.

XIII. FEJEZET.
Melyből kiolvasható, hogy egy jó feleség a legbecsesebb gyémánt,
melyet az ember keblén hordhat.

ELŐBESZÉD A TITMARSH SÁMUEL TÖRTÉNETÉHEZ

Az én nyájas barátaim, ennek a szerény kötetnek kiadói, úgy látszik, igen sokat várnak az előszó hatásától. E kiadás számára oly erőszakosan kívánnak tőlem előszót, hogy lehetetlen meg nem hajolnom a kívánságuk előtt.

Ez az elbeszélés eredetileg a »Fraser's Magazine«-ben jelent meg 1841-ben s oly időben iródott, amikor az írót magát nehéz balsors és búbánat gyötörte. Akiket az írói életrajznak ilyen adatai érdekelnek: most már megérthetik azt a bizonyos kiábrándultságot és mélabút, ami ezt a kis mesét átjárja. Most, mikor hét esztendő leforgása után magam olvasom, fel tudom idézni emlékezetemben a körülményeket, amelyek közt készült s a gondolatokat, amelyek a szerzőt munkája közben kísérték s nem kerültek a lapokra.

Ez a mese az írójának mindig kedvence volt, ám első megjelenésekor nem valami jól fogadták; illetve egy-két ember kivételével. Boldogult John Sterling levelet írt nekem róla, ami akkoriban nagyon megnyugtatott és megörvendeztetett. Az ifjú irodalmárokat, akiknek viszontagságaik voltak, megvigasztalhatom: ezt az elbeszélést, mielőtt a »Fraser« helyet ajándékozott neki, egy másik folyóirat visszautasította. Sőt: csak a »Hiuság vásárá«-nak sikere után (ezt a művemet is visszautasította egy folyóirat) találtam, azaz inkább kerestem kiadót, aki elég merész lesz vállalkozni arra, hogy a »Hoggarty gyémánt«-ot ebben a formájában bemutassa.

Ezek a vállalkozók attól tartanak, hogy a mese tanulsága, illetve a felfogása túlmerész s úgy vélekednek, hogy az erkölcs a legjobb üzlet, amit egyenesen az angol olvasóközönség számára találtak ki. Csakhogy ugyanazt a morált ezerszer elmondják minden esztendőben. Mint ahogy az újságok tele vannak napról-napra a Californiáról szóló hirdetésekkel. S ahogy a figyelmünket terhelik szünös-szüntelen a vasúti részvények árjegyzései. Egy látogatás után történt, hogy kelletlenül, de igen őszintén felvetettem magamban a kérdést, miért nem figyelmeztettem kiadóimat a »Nagy Hoggarty gyémánt« utolsó lapjára?

A bölcs gondolat néha kissé túlkésőn érkezik s a papok nem úgy élnek, ahogy beszélnek. De azért mindig lesz jó tanács és mindig lesznek szentbeszédek. Volt-e valami haszna vagy nem ennek a beszélgetésnek, - legalább nem nyúlt nagyon hosszúra.

Kensington, 1849 január 25.

W. M. Thackeray.

I. FEJEZET.
Melyben falunkról s a gyémánt első felcsillámlásáról van szó.

Midőn a második évben visszatértem a városba, Hoggarty nagynéném egy gyémántos tűvel ajándékozott meg; azaz akkor még nem volt gyémántos tű, hanem csak egy idomtalan, régi módi nyakkendőszoritó, 1795-iki dublini készitmény, melyet a megboldogult Hoggarty ur bálokban s egyebütt szokott hordani. Azt mondta, hogy a Vinegar Hill melletti csatában is rajta volt, midőn csak vastag copfja mentette meg fejét a levágástól, - de az nem tartozik a dologra.

A melltű közepén Hoggarty volt katonai vörös egyenruhájában; körűlötte tizenhárom hajfürt, az emlitett uriember hugainak fejéről; s mivel ezek a fürtöcskék mind a fényes családi gesztenyeszinben ragyogtak, az ember szeme Hoggarty arcképét egy kis képzelő erővel egy tizenhárom sárgarépával környezett nagy, kövér, vörös marhahus-szeletnek nézhette. Az egész kékzománcos tálon volt föltálalva, s a nagy Hoggarty-gyémánt (ez volt neve a családban,) okozta, hogy a kérdéses hajgyüjtemény oly szép fényben uszott.

Nagynéném, mondanom sem kell, gazdag volt; s én ugy hittem, hogy ép annyi joggal lehetek örökösévé, mint más. Havi szűnidőm alatt különösen megszeretett; gyakran megengedte, hogy vele theázzak (ámbár volt valaki a faluban, kivel az aranyos nyári estéken szivesebben sétálgattam volna a mezőkön); valahányszor kiüritettem theás csészéjét, mindig megigérte, hogy meglep valamivel, ha visszatérek a városba, - sőt három vagy négyszer háromórai ebédjére is meghivott, utána pedig whistre vagy cribbage-re[1]. A kártyával nem sokat törődtem; mert habár mindig hét óráig játszottunk egyhuzamban, s én folytonosan vesztettem, veszteségem sohasem rugott többre kilencven pence-nél; de volt nagynénémnek valami pokoli savanyúságú ribiszke-bora, melyet tiz órakor és ebédkor mindig elém állitott, s én nem mertem visszautasitani, pedig, szavamra és becsületemre mondom, nagyon roszúl esett.

Ennyi engedelmesség után az én részemről, s annyi igéret után a nagynéném részéről, bizton hittem, hogy az öreg hölgy egy csomó ginével fog megajándékozni (mert fiókja tele volt velük); s én az ajándékról annyira meg voltam győződve, hogy egy Smith Mari nevű fiatal hölgy, kivel a dologrúl beszéltem, zöld selyemből erszényt készitett számomra, melyet egy darab ezüstös papirosba takarva adott át. Az igazat megvallva, az erszényben volt valami. Legelőször is egy nagy fürt a legfényesebb, legfeketébb hajból, a melyet önök valaha láttak, mellette pedig egy három-pennys pénzdarab; azaz egy hat-pennysnek fele, kis kék szalagra kötve. Ah, tudtam én, hol van a hat-pennys másik fele, s irigyeltem azt a boldog ezüst-pénzt!

- Szünidőm utolsó napján természetesen tiszteletemet kellett tennem nagynénémnél. Mrs. Hoggarty rendkivűl kegyes volt; s hogy fényesen megvendégeljen, két palackkal hozott a ribiszke-borból, melyből a szokottnál többet itatott meg velem. Este, midőn a jelenvolt hölgyek sárcipőikkel és leányaikkal együtt eltávoztak, Mrs. Hoggarty, ki ott tartóztatott, először hármat eloltott a dolgozószoba viaszgyertyáiból, és kezébe véve a negyediket, fölnyitotta irószekrényét.

Mondhatom, hogy dobogott a szivem, ámbár egészen egykedvűnek tetettem magamat.

- Kedves Samukám, - mondá nagynéném, mialatt ide-oda tipegett-topogott kulcsaival, - igyál még egy pohár rozsólist (igy keresztelte el az átkozott italt), jót fog tenni neked.

[1] Cribbage a kártyajáték egy neme. (Ford.)

Engedelmeskedtem, s önök láthatták volna, hogy reszketett a kezem, midőn a palack oda-oda csörrent a pohárhoz. Mig lenyeltem, nagynéném elvégezte motozását az irószekrényben, s felém közeledett, egyik kezében a viaszgyertyával, a másikban egy nagy csomaggal.

- Itt az idő, - gondolám.

- Kedves unokaöcsém, Sámuel, - mondá ő, - első nevedet boldogult nagybátyádtól, szeretett férjemtől kaptad s minden unokaöcsém és hugom közt te vagy az egyetlen, kinek viselete legjobban tetszett nekem.

Ha meggondolják önök, hogy nagynéném maga is hét férjes testvér egyike volt, hogy a Hoggarty-lányok mind férjnél voltak Irlandban, s valamennyien számos gyermekkel dicsekedhettek, mondhatom, hogy nagynéném bókja igen megtisztelő volt rám nézve.

- Kedves nagynéném, - mondám lassú, megindult hangon - gyakran hallottam öntől, hogy hetvenhárman vagyunk összesen, s higyje el, hogy rólam táplált véleményét igen hizelgőnek tartom; nem érdemlem meg, - valóban nem érdemlem meg.

- A mi azokat a gyűlöletes irlandiakat illeti, - felelé nagynéném élesen, - ne beszélj róluk; gyűlölöm őket és szülőiket; (ez a gyűlölet egy pörből eredt, mely a Hoggarty-birtokok miatt folyt); de többi rokonaim közűl Sámuel, te voltál a legengedelmesebb és legjobb irányomban. Londoni főnökeid a legjobb bizonyitványokat adták rendességedről és jóviseletedről. Habár nyolcvan font évi fizetésed volt, egy shillinggel sem költöttél többet jövedelmednél, mint a többi fiatal ember szokta; és szűnidődet öreg nagynénédnek szenteléd, a ki, biztositlak, nem hálátlan.

- Oh, asszonyom! - mondám. Ez volt az egész, a mit ki tudtam ejteni.

- Sámuel, - folytatá ő, - én ajándékot igértem neked; itt van. Először pénzt akartam adni; de te rendes fiatal ember vagy, s nincs rá szükséged. Te a pénz fölött állsz, kedves Samukám. Odaadom neked azt, a mit legtöbbre becsülök ebben az életben - boldogult férjem ar - arc - arcképét (könyek), azon melltűn, mely a sokat emlegetett gyémántot is magában foglalja. Viseld, kedves Samukám, az én kedvemért, és gondolj arra az angyalra az égben, és kedves Zsuzsánna nagynénédre.

Kezembe adta a csomagot; körűlbelől akkora volt, mint egy borotvatartó; s nekem csak ugy nem volt eszem ágában viselni, mint ahogy nem akartam nagykarimás kalapot és copfot hordani. Annyira elkedvetlenedtem, hogy egy árva szó sem jött a nyelvemre.

Mikor kissé visszanyertem lelkem jelenlétét, levettem a papirost melltűmről (melltű! akkora volt, mint a pajta-ajtó lakatja!) és lassan ingembe tűztem.

- Köszönöm, nagynéném, - mondám csodálatos gúnynyal. - Ez ajándékot mindig becsülni fogom az ön kedveért, kitől kaptam; mindig eszembe fogja juttatni nagybáyámat és tizenhárom irlandi nagynénémet.

- Nem akarom, hogy igy viseld! - kiáltá Mrs. Hoggarty, - azoknak a gyűlölt vörös asszonyoknak a hajával. A fürtöket vetesd le.

- Akkor a melltű puszta lesz, asszonyom.

- Nem tesz semmit, foglaltasd be ujra.

- Talán jobb lesz, - mondám,- ha egészen lehagyom róla a szegélyt, mert a mostani divathoz képest ugy is kissé nagy volna; s nagybátyám arcképét keretbe teszem, és kandallóm fölé, az ön képe mellé akasztom. Csinos egy miniature-kép.

- Ez a kép, - mondá Mrs. Hoggarty ünnepies hangon, - a nagy Mulcahy c h e f d' o e u v r e -je (ez kedvelt kifejezése volt nagynénémnek, s két más szóval együtt összes francia szóismeretét képezte). Ismered a szegény, szegény művész rettenetes történetét. Midőn elkészitette ezt a csodálatos hasonlatosságú képet a boldogult Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty számára, az keblére tűzte a helytartó táncvigalmában, hol egy játszma piquet-t játszott a főparancsnokkal. Nem tudom, miért tette gyalázatos leányainak haját Mick arcképe köré; de a tű akkor is ilyen volt, mint most.

- Asszonyom, - mondja a főparancsnok, - ha ez nem barátom, Hoggarty, tüstént hollandivá legyek! - Ezek voltak ő lordságának saját szavai. Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty fölvette a melltűt, és megmutatta neki.

- Ki festette e képet? - kérdezé a lord. - Ennél nagyobb hasonlatosságot soha életemben sem láttam!

- Mulcahy festette, - mondá a hölgy.

- Istenemre, pártfogásomba veszem! - mondja a lord; de arca egyszerre elsötétül, s ő elégületlen képpel adja vissza a melltűt.

- Nagy hibát találtam az arcképen, - mondá ő lordsága, a ki a szigorú fegyelem embere volt, - és csodálom, hogy Mick barátom, mint katonás ember, meg nem látta.

- Mi az? - kérdé Hoggarty-vári Hoggarty asszony.

- Asszonyom, a művész kardkötő nélkül festette le őt! - s erre hevesen ragadta fel kártyáit, és szó nélkül fejezte be a játékot.

Másnap megvitték a hirt Mulcahy-nek, s a szerencsétlen rögtön megőrült! Hirét e miniatureképpel akarta megalapitani, és kijelentette, hogy hibátlan lesz. Ily hatást gyakorolt a hir fogékony szivére! Midőn Mrs. Hoggarty meghalt, nagybátyád vette magához a képet, és folytonosan magánál hordta. Hugai azt állitották, hogy a gyémánt kedveért teszi; pedig - oh hálátlan teremtések! csupán hajuk miatt, s műkedvelésből hordá. A mi a szegény művészt illeti, némelyek azt állitották, hogy a szeszes italok mértéktelen élvezete miatt d e l i r i u m t r e m e n s szállotta meg, de én nem hiszem. Igyál még egy pohár rozsólist.

E történet elbeszélése mindig jókedvre hangolta nagynénémet, s midőn elvégezte, megigéré, hogy a gyémánt befoglalásáért ő fog fizetni, csak vigyem el Londonba érkeztem után a nagy ékszerárushoz, Poloniushoz, s küldjem meg neki a számlát.

- Az arany, melybe a gyémánt be van foglalva, - mondá, - legalább öt ginét ér, de te kettőért is befoglaltathatod. A maradékot tartsd meg, kedves Samukám, és végy rajta magadnak a mit akarsz.

Ezzel az öreg hölgy elbocsátott. Tizenkettőt ütött az óra, midőn lementem a faluba, mert a Mulcahy történetének elbeszélése mindig egy órát vett igénybe, s elmentemkor nem voltam többé oly levert, mint az ajándék átvételekor.

- Végre is, - gondolám, - egy gyémánt tű elég csinos tárgy, és nekem d i s t i n g u é külsőt fog kölcsönözni, ámbár ruháim minden kétség nélkül meglehetősen rongyosak.

- Jól van, - mondám, a megmaradó három ginéből egy pár »kimondhatatlant« veszek, melyre, magunk közt legyen mondva, nagy szükségem volt, mivel épen akkor nagyot nőttem, nadrágomat pedig még másfél év előtt szabták rám.

Lementem a faluba, kezemmel nadrágom zsebében; szegény Mari erszényét tartottam ott, miután kivettem belőle az apróságokat, melyeket előtte való nap adott, s jól eltettem - hogy

hová, az nem tartozik a dologra; de lássák önök, akkor volt szivem, melegen érző szivem. Mari erszényét nagynéném ajándéka számára tartottam készen, melyet sohasem kaptam meg, kis vagyonomat pedig Mrs. Hoggarty kártyajátéka huszonöt shillinggel könnyebbitette meg, s számításom arra jött ki, hogy ha utiköltségemet lefizetem, néhány hét-shillingessel érek a városba.

Kettőztetett lépéssel mentem végig a falun; oly gyorsan, hogy, ha a dolog lehető lett volna, utólértem volna a tizedik órát, mely már két órája elmult, midőn Mrs. Hoggarty rettenetes rozsólisa mellett hallgattam hosszú elbeszéléseit. A dolog ugy volt, hogy tiz órára valakinek ablaka alá voltam rendelve, ki abban az órában a holdat volt nézendő hálófőkötőjével fején.

Az ablak be volt téve s gyertya sem égett már; s hiába köszörűlgettem a torkomat, hiába köhögtem és fütyöltem a kert-keritése mellett, és hiába énekeltem el a dalt, melyet valaki nagyon szeretett, sőt még a kavics sem használt, melyet az ablak rácsozatára dobtam, - senki sem ébredt fel, csak egy nagy házőrző-eb, mely orditott, vonitott, s ugy neki-neki ugrott a keritésnek, hogy már azt hittem, fogai közt tartja orromat.

Igy tehát kénytelen voltam a lehető leggyorsabban távozni; másnap reggel anyám és hugaim négy órára elkészitették a reggelit s ötkor megérkezett a postakocsi, és én fölültem, a nélkűl hogy Smith Marit láthattam volna.

Midőn háza mellett elhaladtunk, ugy látszott, mintha a függöny kissé félre lett volna huzva. Annyi azonban bizonyos, hogy az ablak nyitva állt, az éjjel pedig be volt téve; de a kocsi tovább ment, s falu, kunyhó, temető eltűnt szemem elől.

*

- Istenem, milyen tű! - mondá egy istálló szolga a kocsivezetőhöz, felém tekintve, s ujját orrára téve.

A dolog ugy esett, hogy nagynéném lakomája óta nem vetkőztem le; ruháim csomagolásával voltam elfoglalva, azonkivűl másra is gondoltam, s igy egészen megfeledkeztem nagynéném melltűjéről, mely még mindig ingemben volt.

II. FEJEZET.
Hogy kerül a gyémánt Londonba s művel csodákat a cityben s a West-Enden.

Az események, melyeket itt elbeszélék, jó idővel ezelőtt történtek, midőn sajátságos mánia szállotta meg a londoni cityt, melynek folytán mindenféle társulatok keletkeztek melyekből sokan szép hasznot húztak.

Magam is tizenharmadik irnok voltam huszonnégy fiatalember közt, kik a »Független Nyugati Ingadozó Tűz- és Élet-biztositó Társulat« roppant üzletét vezették a cornhilli fényes kőpalotában. Anyám négyszáz fontot tett be a társulat pénztárába, s ez nem kevesebbet, mint harminchat fontot fizetett neki évenkint, mig egy más londoni társulat sem adott volna neki huszonnégynél többet. Az igazgatótanács feje a nagy Mr. Brough volt, a Brough és Hoff házból, mely uj volt ugyan, de rendkivűl jó üzleteket csinált.

Brough nagy ember volt a dissenterek[2] községében, s neve nagy összeg kiséretében ott állt minden jótékony intézet élén, melyet e jó emberek pártoltak. Kilenc irnoka volt a Brough és Hoff-féle üzletben; senkit sem fogadott föl, hacsak tanitójától és papjától bizonyitványt nem hozott, mely ismereteiről és jóviseletéről kedvezőleg nyilatkozott; s a helyek annyira keresettek voltak, hogy ő négy vagy ötszáz fontnyi összeget kapott minden fiatal emberrel, kit naponként tiz órára rabszolgájává tett, s kit viszonzás fejében beavatott üzletének minden titkába. A börzén is nagy ember volt; a mi társaink mindig hallották a részvény-árus irnokaitól (mert rendesen együtt ebédeltünk a »Kakasnál«, egy tisztességes házban, hol pompás ebédet kaptunk, mely egy nagy darab husból, kenyérből, főzelékből, sajtból, fél pint portersörből állt, s mindez a pincér fél pennyjével együtt egy shillingbe kerűlt) - tehát a fiatal részvényárusok a nagy üzletekről szoktak beszélni, melyeket Brough Spanyolországban, Görögországban és Columbiában csinált. Hoffnak semmi beleszólása sem volt; otthon maradt s csak a házi üzletet vezette. Fiatal, tapasztalatlan ember volt, de nyugodt és állhatatos, s a quaker vallás követője; Brough csak harmincezer fontjáért fogadá társává. Nagy bizalmasan megsugták nekem, hogy a két üzlettárs egy évben hétezer fonton osztozott; ebből Broughé volt a fele, Hoffé két hatodrésze, s a harmadik hatod az öreg Tudlowé, ki Brough-nak társaságba lépése előtt irnoka volt. Tudlow mindig nagyon rongyosan járt, s mi őt vén fukarnak tartottuk. Társaim egyike, Swinney Róbert azt szokta mondani, hogy Tudlow része csak szemfényvesztés s hogy Broughé az egész; de Róbert mindent csak félig tudott, rövid zöld kabátot viselt, és szabad bemenetele volt a Covent Garden szinházba. Mindig beszélgetett a boltban, a hogy neveztük (pedig nem bolt, hanem a legfényesebb üzletszobák egyike volt az Cornhillban) - mindig Vestrisről és Miss Tree-ről beszélt, és Kemble Károly egyik leghiresebb dalát dudolgatta a » M a i d M a r i a n «-ból, mely akkor a legnépszerűbb darab volt.

Midőn Brough egyszer meghallotta, hogy rágalmazza őt Swinney, hogy használja az ő szabadjegyét, lejött az irószobába, hol mind a huszonnégyen együtt voltunk, s oly ékes beszédet mondott, milyet még nem hallottam életemben. Azt mondá, a rágalommal nem törődik, az a nyilvánosság minden emberének közös sorsa, kinek szigorú elvei vannak, s ki szigorúan azok szerint cselekszik; de a mivel törődik, az minden egyes embernek jelleme, ki tagja a »Nyugati Ingadozó Társulat«-nak. Ezrek jóléte van kezükben; milliókat forgatnak naponkint; a city, a vidék róluk vesz példát a rendre és becsületességre nézve. S ha azok közt, kiket gyermekeinek tekint, kiket ugy szeret, mint saját testét és vérét, akadna valakire, ki a rendet nem tartotta meg, ki nem adott jó példát, (Brough ur még mindig nagy empházissal beszélt) - ha látná,

[2] Kik nem követik az uralkodó vallást.

hogy gyermekei az erkölcsösség és a vallás törvényeit áthágják, - legyen magas vagy alacsony állású - legyen a főirnok, hatszáz fonttal évenként, vagy a kapus, ki a lépcsőket tisztogatja, - ha a legkisebb rendetlenséget tapasztalná rajta, elűzné magától a bűnöst, igen, elűzné, még ha saját fia volna is!

E szavak után Brough ur könyekbe tört ki; s mi, kik nem tudtuk, mi fog következni, halványan tekintettünk egymásra; csak Swinney, ki tizenkettedik irnok volt, tett ugy, mintha fütyölne. Midőn Brough ur megtörölte szemét és összeszedte magát, körűlnézett; és, oh, hogy dobogott a szivem, midőn keményen arcomba nézett! De mennyire megkönnyebbűltem, midőn dörgő hangon kiáltá:

- Swinney Róbert ur!

- Szolgálatjára, - mondá Swinney a lehető legnagyobb nyugalommal, s néhány fiatal ember elkezdett reszketni.

- Mr. Swinney, - dörgé Brough még vastagabb hangon, mint elébb, - midőn ön ez üzletbe, e családba belépett, mert büszkén nevezhetem családnak, - és itt huszonhárom fiatal embert talált, kik oly lelkismeretesek és rendesek voltak, hogy bárki bátran rájuk bizta volna e főváros, sőt ez ország jólétét. Ön itt, uram, józanságot, rendet és becsületességet talált; nem énekeltek profán dalokat e helyen, mely - az üzletnek van szentelve; nem szórtak rágalmakat a társulat fejeire, - de ezt mellőzöm; bátran állithatom, uram, a többit nem emlitve, - hogy világias társalgás és illetlen tréfák nem zavarták ez urak figyelmét, és nem szentségtelenítették meg munkájuk csendes szinhelyét. Ön itt, uram, keresztyéneket és gentleman-eket talált!

- Én megfizettem helyemet, mint a többi - mondá Swinney, - nem vett rész...

- Csend, uram! Az ön érdemes atyja vett nálunk részvényeket, melyek neki egykor óriási hasznot fognak hajtani. Igen, vett; különben ön sohasem jutott volna ide. S én büszkén mondhatom, hogy fiatal barátaim mindegyikének atyja, testvére, valamely kedves rokona vagy barátja hasonló összeköttetésben áll dicső vállalatunkkal; s egy sincs köztük, kinek ne állana érdekében, hogy másokat is társulatunk tagjaivá tegyen. De, uram, a társulat feje én vagyok. Felvételi levelén az én aláirásom van; s most, uram, én, Brough János, megsemmisitem azt. Menjen közülünk, hagyjon el minket, uram, - hagyjon el egy családot, mely többé nem fogadhatja keblébe! Swinney ur, én sirtam, imádkoztam, mielőtt ez elhatározás megérlelődött bennem; megfontoltam, s most már el vagyok határozva. Hagyja el körünket!

- De negyedévi fizetésem nélkűl nem, Brough ur.

- Ki lesz fizetve atyjának, uram.

- Akaszszák fel az atyámat! De mondok önnek valamit, Brough, én nagykorú vagyok, s ha dijamat ki nem fizeti, elfogatom önt, istenemre, elfogatom! Beteszem önt valahová, vagy ne legyek Swinney Róbert!

- Állitson ki egy utalványt, Roundhand ur, ez elvetemedett ember számára.

- Huszonegy font, öt shilling, Roundhand, és a bélyegért semmi! - kiáltá a vakmerő Swinney. - Itt vagyok, uram, elfogadom. Nem kell bankáromnak átadnia. S ha önök közűl, uraim, ma este valaki egy pohár punchot akar inni, emberük vagyok, semmit sem fizetnek. Brough ur is megtisztelhetne, s eljöhetne egy pár ütlegért. Jőjjön el, ne tagadja meg, jobban teszi, ha nem tagadja meg.

Nem tudtuk megállani, hogy vad nevetésbe ne törjünk ki e szemtelenségen.

- Hagyja el a szobát! - kiáltá Mr. Brough, kinek arca egészen elkékűlt; Róbert levette kalapját a szegről és kisétált. Midőn eltávozott, Brough ur ujra hozzánk intézé szavait, s mi mindnyájan elhatároztuk, hogy hasznunkra forditjuk. Azután odament Roundhand asztalához, körűlkarolta nyakát és a főkönyvbe tekintett.

- Mennyit fizettek be ma, Roundhand? - kérdezé szives hangon.

- Az özvegy, uram, eljött pénzével: 904 font, 10 shilling és 6 penny. Sparr kapitány lefizette részletét, de zúgolódik, hogy nincs több pénze.

- A kapitány mindig zúgolódik!

- Azt mondja, hogy nincs egy shillingje sem, melyből megéljen az osztalék napjáig.

- Többet nem kaptunk?

Roundhand végigment a könyvön, s az összeget ezerkilencszáz fontra tette. Üzletünk pompásan jövedelmezett; pedig midőn beléptem, csak üldögéltünk, nevetgéltünk és ujságot olvastunk egész nap, s csak akkor láttunk a munkához, ha idegen botlott be hozzánk. Brough akkor nem törődött a nevetéssel, énekkel; ugy voltak Swinney Róberttel, mint keztyű és kéz; de az régen volt, mikor még nem szedtek jól ráncba.

- Ezerkilencszáz font, és ezer font részvényekben. Bravo, Roundhand, bravo, uraim! ne feledjék el, hogy minden uj részvényesért rögtön öt százalékot kapnak! nézzenek barátaikra - üljenek szorgalmasan iróasztaluk mellett - legyenek rendesek - és ne feledkezzenek meg a templomrúl. Ki foglalja el Swinney helyét?

- Titmarsh Sámuel, uram.

- Titmarsh ur, sok szerencsét. Nyújtsa ide kezét, uram; ön most társulatunk tizenkettedik irnoka, s igy évi fizetése öt fonttal több. Hogy van érdemes anyja? Remélem, jó egészségben? Szivemből ohajtom, hogy még sokáig, igen sokáig fizesse neki e társulat évi járadékát: ne feledje, ha még több befektetnivaló pénze van, több kamatot kap, mint elébb, mert egy évvel öregebb, - s ön, fiam, öt százalékáról biztos. Mért ne tenne ön ugy, mint más? A fiatal ember csak fiatal ember, s egy tizfontos bankjegy elkel neki, vagy nem ugy van, Mr. Abednego?

- Oh, ugy van! - mondá Abednego, a harmadik irnok, ki Swinneyre árulkodott és elkezdett nevetni, a mint mi mindnyájan szoktuk, ha Brough ur valami tréfát mondott; nem mintha elmés lett volna; de arcáról olvastuk le, mikor kell nevetnünk.

- Most jut eszembe, Roundhand, - mondá, - még egy szóm van önhöz. Nőm, Mrs. Brough, szeretné tudni, hogy ön miért az ördögbe nem jön le soha Fulham-be.

- Ez igen megtisztelő rám nézve! - mondá Roundhand, egészen megelégedve.

- Mondja meg a napot, fiam! - Mondja, hogy szombaton, és hozza magával hálósipkáját.

- Ön igen szives s én szerfölött örűlnék, de...

- De, de, semmi de, fiam! Hallja, a kincstári kancellár nálunk fog ebédelni, s én akarom, hogy ön lássa őt; mert én beszéltem ő lordságának önről, mint a három királyság legjobb könyvvivőjéről.

Roundhand ily meghivást nem utasithatott vissza, habár már előre készűlt, hogy a szombatot és vasárnapot nejével Putneyben tölti; s mi, kik tudtuk, mily felesége van a szegény főkönyvvivőnek, bizonyosak voltunk benne, hogy hölgye derekasan megszidja, ha a dologrúl értesűl. Mrs. Roundhand nagyon haragudott Mrs. Brough-ra, mert az utóbbi kocsit tartott, s

azt mondta, nem tudja, hol van Pentonville, azért nem látogathatja meg Roundhandnét. Pedig kocsisa kétségtelen megtalálta volna az utat.

- És, Roundhand, - folytatá főnökünk, - irjon nekem egy hétszáz fontra szóló utalványt, tudja? nos, mit bámul? nem készülök elszökni! Társaságunk szombaton ülést tart, s ne féljen, beszámolok a pénzről, mielőtt önt magammal viszem. A kancellárt a Whitehallnál veszszük föl.

Ezzel Mr. Brough összehajtá az utalványt, megrázta Roundhand kezét, és fölült négyes fogatára (mindig négy lóval járt, még a cityben is, pedig ott nem könnyű), mely az ajtó előtt várt rá.

Swinney Róbert azt szokta mondani, hogy két lovat a társaság költségén tartott; de Róbert annyit nevetett és tréfált, hogy szavainak felét sem szoktuk elhinni, nem tudom hogy esett, de én és egy Hoskins nevű társam (tizenegyedik irnok), kivel együtt laktam a Salisbury-téren, a Folyam-utcában, fuvola-duettünket aznap este igen unalmasnak találtuk, s mivel szép este volt, elbarangoltunk a West End[3] felé. Midőn a Covent Garden szinház mellett elhaladtunk, ott találtuk magunkat a »Földgolyó«-nál és eszünkbe jutott Swinney barátságos meghivása. Nem hittük, hogy a meghivást komolyan értette, de azt gondoltuk, mégis betekinthetünk; hisz abban semmi rosz sincs.

S a mint bementünk a hátsó szobába, hová találkát adott, valóban ott találtuk Swinneyt az asztalfőnél nagy füstgomoly közepette, és tizennyolc társunkat, kik ugyancsak ütögették, csapkodták az asztalhoz poharaikat.

Hogy fölugrottak, midőn beléptünk!

- Hurrá! - kiáltá Róbert, - kettővel többen vagyunk! Mari, még két széket, még két poharat, még két melegvizes edényt, és még kétannyi pálinkát! Ki hitte volna, az isten szerelméért, hogy Tit-et lássuk?

- Mi csak egészen véletlenül botlottunk be, - mondám.

Erre a szóra ujra rettenetes zaj támadt; mind a többi tizennyolc azt állitotta, hogy csak véletlenül került ide. Mindegy, ez a véletlen igen mulatságos éjet szerzett nekünk s a vendégszerető Swinney maga fizette ki az egész számlát.

- Uraim, - mondá Swinney, midőn fizetett, - poharamat üritem Brough János lovag egészségéért, és köszönöm a 21 fontot és 5 shillinget, melylyel délelőtt megajándékozott. De mit beszélek: 21 font és 5 shilling? Ide kell még számitanom az egyhavi dijat, melyet - istenemre - rögtön le kellett volna fizetnem, mivel holnap reggel ott akartam hagyni az üzletet. Helyet kaptam, még pedig mondhatom, pompás helyet. Öt giné hetenkint, saját kocsim, lovam, melyen évenkint csak hat utazást kell tennem nyugati Angliában olajért és spermacetiért. Éljenek Gann ur és társai, a Themze-utcában!

A mi biztositó-társulatunkról és Mr. Brough-ról azért beszéltem oly bőven (habár sem a társaság, sem az igazgató igazi neve nincs kitéve), mivel az én sorsom és gyémánt-tűmé titokszerű kapcsolatban állt mindakettővel, mint a következőkből ki fog tetszeni.

Tudniok kell önöknek, hogy én meglehetös tiszteletben álltam társaimnál, mert jobb családból való voltam, mint nagyobb részük; jó nevelést is kaptam; de különösen azért, hogy gazdag nagynéném volt, kire, megvallom, büszke is voltam nagyon. Ugy találtam, nem árt, ha az embert tiszteletben tartják ezen a világon, s ha az ember maga nem is dicsekszik, legalább szerezzen magának egy ismerőst, a ki érdemeit kiemelje.

[3] London egyik része.

S igy midőn otthon tett látogatásomból visszatérve elfoglaltam helyemet a régi üzleti napló előtt, szemben a Birchin-Lane-re néző ablakkal, nagy hirtelen fülükbe juttattam társaimnak, hogy Mrs. Hoggarty nem adott ugyan pénzt, a mint vártam (pedig jó előre megigértem már tizenkettőjüknek hogy az igért »kincsből« megvendégelem őket,) mondom, fülükbe juttattam, hogy nagynéném pénzt ugyan nem adott, hanem igen is egy fényes gyémántot, mely legalább is harminc ginét ér meg, s hogy valamelyik nap majd »ragyogtatom« nekik a hivatalszobában.

- Oh, mutassa meg! - mondá Abednego, kinek atyja hamis-ékszer-árus volt - s én megigértem, hogy mihelyt be lesz foglalva, megláthatja. Mivel zsebpénzem fogytán volt (költöttem a kocsira, mely haza és vissza szállitott, öt shillinget adtam anyám szolgálójának, tizet nagynéném két cselédjének, huszonötöt, mint emlitém, a whisten vesztettem el, tizenötön pedig egy ezüst ollót vettem valakinek kedves kis ujjai számára). Roundhand, ki igen jószivű volt, elhitt ebédre, és előlegezte havi pénzemet, mely 7 fontot, egy shillinget és 8 pennyt tett. Roundhand házában, a Myddelton-téren, Pentonvilleben, birkacomb, szalonna s egy pohár porter mellett volt alkalmam tapasztalni, a mit már emlitettem, hogy mily roszúl bánik vele felesége. Szegény fickó! - mi alárendeltebbek azt hittük, hogy kellemes dolog lehet magánosan ülni egy iróasztal mellett, 50 font havidijjal, mint Roundhand; de most meggyőződtem, hogy Hoskins és én, midőn salisbury-téri másodemeleti lakásunkon fuvolázunk, sokkal boldogabbak vagyunk, mint főnökünk, és sokkal nagyobb h a r m ó n i á b a n is élünk, habár a zenélés nem is megy legjobban.

Egyszer Hoskins Guszti és én engedelmet kértünk Roundhandtől három órára, mivel m a g á n ü g y e i n k b e n kellett eljárnunk a West-Enden. Tudta, hogy a nagy Hoggarty-gyémánt van szóban és elbocsátott. Midőn a Sz.-Márton-utcába értünk, Guszti szivarra gyujtott, hogy, mint mondá, d i s t i n g u é külseje legyen, és szítta egészen a Coventry-utcáig, hol tudvalevőleg Polonius boltja van.

Az ajtó nyitva volt, és számos kocsi, tele hölgyekkel, jött, ment előtte. Guszti zsebébe dugta kezét (akkor igen bő nadrágokat hordtak), kinyujtotta lábát, a mennyire csipője engedte, nagy füstgomolyokat bocsátott légnek, s korához képest nagy szakállával igen csinos külsőt mutatott, ugyhogy mindenki tekintélyes embernek tartotta.

Nem akart bejönni a boltba, hanem a kirakat arany edényeit és katlanait nézegette. Bementem és egy kis köhécselés és torok-köszörűlés után - mivel ily előkelő helyen még sohasem voltam - egy urtól kérdeztem, beszélhetek-e Mr. Poloniussal.

- Mivel szolgálhatok, uram? - kérdezé Polonius, ki épen mellettem szolgált ki három urhölgyet, - egy nagyon öreget s két fiatalt, kik nagy figyelemmel vizsgálgattak néhány gyöngysort.

- Uram, - mondám, kihuzván kabátom zsebéből az ékszert, - ez ékszer, ugy hiszem, az ön házában volt azelőtt: nagynénémé, Hoggarty-vári Mrs. Hoggartyé volt.

A közelálló öreg hölgy felém tekintett, a mint beszéltem.

- Én neki egy arany nyakláncot és egy ismétlő órát adtam el 1795-ben, - mondá Polonius, ki igen büszke volt arra, hogy mindenre emlékezett; - és egy ezüst puncsos kanalat a kapitánynak. Hogy van az őrnagy - azaz ezredes - vagyis tábornok ur, sir? - A tábornok, mondám, nagy szomoruságomra (pedig ellenkezőleg, most igen örültem ez udvarias megszólitásnak ily előkelő ember részéről) - Mr. Hoggarty nincs többé; nagynéném azonban megajándékozott ez ékszerrel, mely, a mint látja, férje arcképét tartalmazza, s kérem, őrizze meg ezt igen gondosan, s a gyémántot nagynéném kivánata szerint foglalja be csinosan.

- Természetes dolog, hogy csinosan, uram.

- A mostani divat szerint; és küldje el a számlát nagynénémnek. Az ékszeren igen sok az arany, melyet ön természetesen be fog számitani.

- A legutolsó fillérig, - mondá Polonius hajlongva, s az ékszert nézve. - Csodálatos egy jószág, mondá, habár gyémántja csinos darabka. Mylady, kérem, nézze meg. Az ékszer irlandi készitmény; az 1795-iki év van rávésve, és talán ifjusága első éveire fogja emlékeztetni myladyt.

- Oh hagyja, Polonius, - mondá az öreg lady, kinek arca csupa ránc volt. - Hogy mer ön ily képtelenséget mondani egy öreg hölgynek, mint én vagyok? Nem voltam már ötven éves 1795-ben, és nagyanya 1796-ban?

Kinyujtá fonnyadt kezét, elkezdé vizsgálni az ékszert, és egy perc mulva elnevetve magát, fölkiáltott:

- Ugy éljek, hogy ez a nagy Hoggarty-gyémánt!

Jó ég! mi volt ez a talizmán, mely kezembe került?

- Nézzétek, leányok, - folytatá a vén lady, ez egész Irlandnak nagy ékszere. Ez a vörösképű ember a közepén szegény Hoggarty Mick, unokaöcsém, a ki szerelmes volt belém 1784-ben, épen midőn elvesztettem szegény öregatyátokat. Ez a tizenhárom vörös hajfürt pedig jelképezi hires tizenhárom hugát, u. m. Biddy-t, Minnyt-t, Thedy-t, Widdy-t, Freddy-t, Izzy-t, Tizzy-t, Mysie-t, Grizzy-t, Polly-t, Dolly-t, Nell-et és Bell-et, - mind férjesek, mind rutak és mind sárga-répaszinű hajúak. És melyiknek a fia ön, fiatal ember? - ámbár, hogy igazságos legyek, önön nincs meg a családi jelleg.

A két csinos fiatal hölgy két pár csinos fekete szemet forditott felém, és várta feleletemet, melyet én meg is adtam volna, de az öreg hölgy száz történetet mondott el a tizenhárom testvérről, szeretőikről, kellemetlenségeikről és Hoggarty Mick minden párbajáról. A vén lady élő botránykrónikája volt egy félszázadnak. Végre egy heves köhögési roham félbe szakitotta, melynek végeztével Mr. Polonius igen tiszteletteljesen kérdezé tőlem, hová küldje a tűt, és eltegye-e a hajat?

- Nem, - mondám, - a hajjal semmit sem törődöm.

- S a tűt, uram?

Kissé resteltem megmondani lakásomat.

- De, ördög vigye, - gondolám, - mért resteljem? Mért ne mondanám meg e hölgyek előtt, hol lakom!

- Uram, - mondám, - ha tűm elkészült, legyen szives elküldeni Titmarsh urnak, Salisbury-tér, Folyam-utca, 3. szám, a szt. Brigitta templomához közel.

- Micsoda, uram? - mondá Mr. Polonius.

- Micsoda! - kiáltá a vén hölgy. - Micsoda ur? M a i s m a c h è r e c' e s t i m p a y a b l e! Jőjjön velünk, itt van a kocsi. Nyujtsa kérem, karját, Mr. Hogy-is-hivják, üljön mellém és beszéljen el mindent tizenhárom nagynénjéről.

Megfogott könyökömnél és lehető gyorsasággal cipelt ki a boltból; a fiatal hölgyek nevetve követték.

- Most ugorjék be, hallja? - mondá, kidugva hegyes orrát a kocsiablakon.

- Nem lehet, asszonyom, - mondám; - egy barátom van velem.

- Eh, küldje az ördögbe, és ugorjék föl! - s mielőtt egy szót is szólhattam volna, egy hajporos fejű, sárganadrágos fickó föltolt a lépcsőn és becsapta mögöttem az ajtót.

Épen kinéztem, mikor a kocsi elhajtott Hoskins mellett, s alakját sohasem fogom elfelejteni. Ott állt hatalmasan feltátott szájjal, bámuló szemekkel s égő szivarral kezében, elámulva a csudán, mely velem történt.

- Ki ez a Titmarsh? - mondá Hoskins; - a kocsin korona van, istenemre!

III. FEJEZET.
Hogy ültetik a gyémánt tulajdonosát egy fényes kocsiba, s mily szerencsésen folynak tovább dolgai.

A kocsi hátsó ülésén, egy csinos fiatal hölgy mellett ültem, a ki Marimmal egy idős, azaz tizenhét és háromnegyed éves lehetett, velem szemben az öreg lady ült másik unokájával, ki szintén csinos volt, de tiz évvel idősebb. Emlékszem, hogy aznap rézgombos kék kabátom, nankin nadrágom, fehér mellényem és ujdivatú selyem kalapom volt rajtam, mely fényesebb volt, mint a legjobb hódkalap.

- És ki volt az a rút szörnyeteg, - kezdé a vén lady, - az az utálatos fickó, azzal a megpatkólt csizmával, tátott szájjal és hamis aranylánccal, ki ugy ránk bámult, mikor fölültünk?

Hogyan ismerhette meg, hogy Guszti lánca nem igazi, azt nem tudom; de ugy volt; a mult héten vettük huszonöt shillingen és hat pennyn M'Phailnél. De én nem szerettem hallani, hogy barátomat kisebbitik, azért védelmére keltem.

- Asszonyom, - mondám, - ama fiatal ember neve Hoskins Ágost. Együtt lakunk s jobb és szivesebb fiú nincs a világon.

- Önnek teljes igaza van, hogy barátjait védelmébe veszi, uram, - mondá a másik fiatal hölgy, kinek neve, mint később megtudtam, lady Jane volt, de nagyanyja mindig lady Jene-nek nevezte.

- Lelkemre mondom, jól van, lady Jene; szeretem a bátorságot a fiatal emberben. - Tehát Hoskins a neve, nemde? Kedveseim, én minden Hoskinset ismerek Angolországban. Vannak lincolnshire-i Hoskinsek, shropshire-i Hoskinsek; mondják, hogy a tengernagy leánya, Bella, beleszeretett egy fekete szolgába, vagy kormányosba, vagy ilyes valakibe; de a világ szigorú biró. Van egy Hoskins nevű fürdőorvos, a ki szegény Drum-öt torokgyuladásából kigyógyitotta. És szegény kedves öreg Hoskins Frigyes, a köszvényes tábornok, emlékszem rá, hogy 1784-ben oly sovány volt, mint a deszka, s fürge mint egy bohóc, és belém szeretett - oh, hogy belém szeretett!

- Ugy látszik, akkor egész sereg imádója volt, nagymama, - mondá lady Jane.

- Százan, ezren voltak, kedvesem. Én voltam a fürdő királynéja, és a leghiresebb szépség; gondolná azt, mostani arcom után itélve, minden hizelgés nélkül, Mr. Hogy-is-hiják?

- Valóban, asszonyom, soh'sem hittem volna, - felelém, mert az öreg hölgy a lehető legcsunyább teremtés volt; s szavamra a két fiatal lady hangos nevetésben tört ki, sőt a mögöttünk álló két nagyszakállú szolga kacagását is hallottam.

- Szavamra mondom, ön nagyon őszinte, Mr. Mi-is-a-neve? - valóban, nagyon őszinte; különben én szeretem az őszinteséget a fiatalságban. - Hanem én valódi szépség voltam. Kérdezze meg barátjának nagybátyját, a tábornokot. A lincolnshire-i Hoskinsek közül való - megismertem rajta a családi vonásokat. Legidősebb fiú? Csinos birtok, de nagyon meg van terhelve; mert sir George ördögi ember volt, barátja Hanbury Vilmosnak és Lyttletonnak, s mily borzasztó, utálatos emberek voltak ezek! Mennyit kaphat, ha a tengernagy meghal?

- Nem tudom, asszonyom; de a tengernagy nem atyja barátomnak.

- Nem atyja? - de az, mondom, s nekem mindig igazam van. Ki volna hát atyja?

- Asszonyom, Ágost atyja bőrárus a Timár-utcában - nagyon tisztességes ház. De barátom csak harmadik fiú, s igy nem számithat nagy örökségre.

A két fiatal hölgy elmosolyodott, az öreg pedig mondá:

- Micsoda?

- Szeretem önt, uram, - mondá lady Jane, - hogy nem szégyenli barátait, bármi legyen is állásuk. Hol lehet szerencsénk, önt letehetni, Titmarsh ur?

- Sehol, mylady, - mondám; - szabadok vagyunk, legalább ma; Roundhand engedelmet adott nekem és Gusztinak; s én valóban igen boldog volnék, ha a Parkban körűlkocsikáznánk, hogyha nincs ellenükre.

- Végtelen örömünkre fog szolgálni, - mondá lady Jane meglehetős tompa hangon.

- Mindenesetre! - mondá lady Fanny tapsolva; - nemde nagymama? S ha a Parkot bejártuk, elmehetünk a Kensington -kertbe, hogy ha Titmarsh ur szives lesz, minket elkisérni.

- Ilyent már nem teszünk, Fanny! - mondá lady Jane.

- De megteszszük! - kiáltá lady Drum. - Megöl a kiváncsiság, hogy megtudjak mindent nagybátyjáról és tizenhárom nagynénjéről; s ti fiatalok annyit csacsogtok, hogy én vagy fiatal barátom egy árva szótagot sem ejthetünk ki.

- Lady Jane vállat vont s egyetlen egyet sem szólt többé. Lady Fanny, ki oly vidám volt, mint egy kis macska (ha szabad igy szólnom az arisztokraciáról), nevetett, pirult, vihogott, s nagyon jól látszott mulatni nénje roszkedvén. S a grófné egyszerre elkezdé a tizenhárom Hoggarty-lány történetét, mely még nem volt bevégezve, midőn a Parkba értünk.

Midőn behajtottunk, százával tódultak a férfiak lóháton a kocsihoz, és beszélgettek a hölgyekkel. Tréfálóztak lady Drum fölött, a ki utjokban látszott lenni; bókoltak lady Jane-nek, és, különösen a fiatalok, udvaroltak lady Fannynak.

Habár hajlongott és pirult, mint a fiatal hölgyek szokták, lady Fanny mégis másra látszott gondolni, mert kidugta fejét a kocsiból és aggodalmasan tekintett szét a lovasok között, mintha várna valakit. Aha, lady Fanny, tudom én, mit jelent az, midőn egy szép fiatal hölgy, mint ön, lelkileg nincs jelen, ki-kitekintget és csak félig-meddig felel a kérdésekre. Hagyja csak Titmarsh Sámuelt, tudja ő is, mi az a »valaki«, biztositom. Midőn Fanny mozdulatait láttam, nem tudtam megállani, hogy ne intsek lady Jane-nek, tudtul akarván neki adni, hogy értem ám én, mit jelent mindez.

- Sejtem, hogy a fiatal hölgy keres valakit, - mondám.

Most rajta volt a sor, hogy görbén nézzen, s ugy elpirult, mint a skárlát; hanem egy pillanat mulva a jószivű kis teremtés nénjére nézett, s mind a két fiatal hölgy arca elé tartotta kendőjét és elkezdett nevetni - nevetni, mintha én a legbolondabb dolgot mondtam volna a világon.

- Il est charmant, votre Monsieur - mondá lady Jane nagyanyjához, mire én meghajtottam magamat s mondám:

- Madame, vous me faites beaucoup d'honneur; - mert tudok franciául, s igen megörűltem, hogy e jó ladyknek megtetszettem.

- Én szegény egyszerű fickó vagyok, - mondám, - nem szoktam még bele a londoni társaságba, s nagy szivességnek tartom önök részéről, hogy igy kezemnél fognak és körűlkocsikáztatnak.

E percben egy előkelő ur fekete ménen, halvány arccal kocsinkhoz közeledett s a mint lady Fanny kissé fölegyenesedett és hirtelen a másik oldalra tekintett, tudtam, hogy a »valaki« végre megérkezett.

- Lady Drum, - mondá az érkezett, - legalázatosabb szolgája! Épen most lovagoltam együtt egy gentlemannel, ki majdnem agyonlőtte magát a szép Drum grófné iránti szerelemből - hogy mikor, az nem tartozik a dologra.

- Talán Killblazes volt? - mondá a lady; - igen kedves öreg ember, még most is kész volnék hozzámenni. Vagy az a derék öreg püspök? Egyszer egy hajfürtöt kapott tőlem - még mikor atyám káplánja volt; annak a fürtnek a helyén nehéz volna most másikat találni, mondhatom.

- Ah, mylady, - mondám, - csak nem beszél komolyan?

- Teljes komolysággal, - felelé; - mert, magunk közt maradjon, fejem oly kopasz, mint egy ágyúgolyó, - kérdezze meg Fannyt, nincs-e ugy? Hogy megijedt a szegény lélek kis gyermek korában, midőn egyszer paróka nélkűl látott meg öltözőszobámban!

- Remélem, lady Fanny magához tért ijedtségéből, - mondá a »valaki«, először rá, azután rám tekintve, mintha el akarna nyelni. S hinné-e az ember? Az egész, a mit Fanny ki tudott mondani, ebből állt:

- Tökéletesen, köszönöm, mylord; - s ezt oly zavarodással és pirulással mondá, mint mi szoktuk elmondani az iskolában Virgiliusunkat, - ha nem tanultuk meg.

A lord igen gőgösen nézett rám, s olyasmit morgott, hogy helyet remélt kapni Drum grófné kocsijában, mivel a lovaglásban igen elfáradt; erre Fanny is hebegett valamit, »a nagymama barátjáról«.

- A magad barátját akartad mondani, Fanny, - mondá lady Jane; annyi bizonyos, hogy nem jöttünk volna a Parkba, ha te nem lettél volna annyira rajta, hogy Mr. Titmarshot ide hozzuk. Engedjék meg, hogy bemutassam egymásnak Tiptoff grófot és Titmarsh urat.

De a helyett hogy, mint én, levette volna kalapját, ő lordsága azt mondá, hogy más alkalommal talán jobbkor jőn, és elvágtatott feketéjén. Hogy mivel sérthettem meg őt, azt még mostanáig sem tudom.

De ugy látszott, hogy aznap minden férfit meg kellett sértenem; mert most ki más jött felénk, mint Preston Ödön gróf, ő felsége államtitkárainak egyike (mint nagyon jól tudtam a hivatalunkban levő névkönyvből), ki lady Jane férje volt.

Ödön gróf szürke lovon ült, s kövér, halványarcú ember volt, mintha soha sem jutott volna ki szabad levegőre.

- Ki az ördög ez? - kérdé nejétől, hol rám, hol rá tekintve.

- Oh, ez a nagymama és Jane barátja, - mondá Fanny, csintalanúl nézve nénjére, ki egészen ijedtnek látszott, és kérő tekintetet vetett hugára, s egy szót sem mert szólni.

- Igen, - folytatá lady Fanny, - Titmarsh ur nagymama rokona anyai ágról, a Hoggarty-ágról. Nem ismerte ön a Hoggartyakat, Ödön, midőn Bagwig lorddal Irlandban volt? Hadd mutassam be önt nagyanyám unokaöcscsének, Mr. Titmarshnak; Titmarsh ur, fivérem, Preston Ödön.

Lady Jane az egész idő alatt huga lábát tiporta teljes erővel, de a kis gonosz nem akarta észrevenni, és én, ki sohasem hallottam erről a rokonságról, nagy zavarba jöttem. Hanem én nem ismertem az öreg ladyt oly jól, mint pajkos kis unokája; mert Drum grófnénak, ki csak az

imént nevezte Hoskinset unokaöcscsének, ugy látszik, az a rögeszméje volt, hogy az egész világgal rokonságban áll.

- Igen, rokonok vagyunk, - mondá az öreg grófné, - s nem is igen távolról. Hoggarty Micknek nagyanyja volt Brady Millicent, ki nagynénémmel, Towzerrel rokonságban állt, mint az egész világ tudja; mert Brady Decimus elvette Swift Bellt, Towzer nagynéném anyjának unokahugát, - nem világos ez?

- Oh, tökéletesen, nagymama, - mondá lady Jane nevetve, mig a gróf savanyú képpel lovagolt mellettünk.

- S Ödön, ön valószinűleg ismerte a Hoggartyakat, a tizenhárom vöröshajú leányt; a kilenc grációt s még négyet hozzá, mint szegény Clanboy szokta őket nevezni. Szegény Clan! - rokonunk volt, nekem is, önnek is, Mr. Titmarsh, s halálosan szerelmes belém. Nem emlékszik mindnyájukra, Ödön? - nem emlékszik rájuk? - nem emlékszik Beddy és Minny, és Theddy és Winny, és Mysie és Grizzy, és Polly és Dollyra, s a többire?

- Ö... vigye a Hoggartyakat, asszonyom, - mondá a gróf, és oly nyomatékkal, hogy szürkéje nagyot rugott magán, s lovagját majdnem keresztül hajitá fején. Lady Jane sikoltozott; lady Fanny nevetett; Drum grófné ugy nézte, mintha két garas árát sem törődnék vele, és mondá:

- Csak káromkodjék, csúf ember!

- Nem tenné jobban, ha beülne a kocsiba, Ödön? - kiáltá lady Jane aggodalmasan.

- Én szivesen kiugrom, asszonyom, - mondám.

- Oh, oh, csak maradjon, - szólt lady Drum, - ez az én kocsim; s ha Mr. Preston egy korombeli lady előtt káromkodni mert ily csúf, köznapi módon, - ily csúf, köznapi módon, ismétlem - nem tudom, miért jussanak barátaim miatta alkalmatlan helyzetbe. Üljön fel a bakra, ha akar.

Világosan láthattam, hogy az öreg lady szivéből gyűlölte unokája férjét; s már több családban vettem észre, hogy a gyűlölet e neme nem is nagyon szokatlan.

Mr. Preston, ő felsége államtitkárainak egyike, az igazat megvallva, nagy ijedelemben volt lován, és nagyon megörült, hogy megszabadulhatott az ugrándozó állattól. Halvány arca még halványabb volt, mint elébb; keze, lába reszketett, midőn lováról leszállt, s kötőfékét átadta szolgájának. Se az ur, se szolgája nem tetszett nekem, már az első pillanattól fogva, midőn oly durván szólt gyengéd kis nejéhez; mindjárt gyáva fickónak tartottam, s e véleményemet most meg is erősitette. Jó ég! egy csecsemő is megülte volna azt a lovat; s ennek az embernek már az első ugrásnál oda volt a bátorsága.

- Oh, gyorsan! Jőjjön be, Ödön, - mondá lady Fanny; mire a kocsi lépcsőit lebocsátották, s a belépő mogorva tekintetet vetett rám, azután lady Fanny mellé készült ülni (mert én meg sem mozdultam helyemről), de a kis csintalan fölkiáltott:

- Oh nem! semmi esetre, Mr. Preston. Csukja be az ajtót, Tamás. S oh, mily tréfa lesz, ha az egész világ látja, hogy az államtitkár nők között ül!

S erre az államtitkár meglehetős mogorván nézett, mondhatom.

- Foglalja el helyét, Ödön, és ne törődjék Fanny bohóságával, - mondá lady Jane félénken.

- Oh nem! - kérem, asszonyom, csak maradjon! Én kényelmesen ülök, igen kényelmesen; s ugy hiszem, ez az ur, - ez a gentleman is.

- Tökéletesen, biztositom önt, - felelém. - Azt akartam önnek ajánlani, hogy lovára ülök, midőn oly ijedtnek látszott rajta, de itt oly kényelmesen ültem, hogy valóban nem tudtam megmozdulni.

Hogy mosolygott e szóra lady Drum!, hogy csillogott a szeme, s hogy széthúzódott kis ravasz szája! Beszélnem kellett, mert látják, föl voltam tüzelve.

- Mi mindig örűlni fogunk az ön társaságának, Titmarsh ur, - mondá, s odanyujtá nekem aranyos burnót-szelencéjét, melyből oly méltósággal szíppantottam, mintha lord lettem volna.

- Ha már kocsijába hítta ez urat, lady Jane, nem lett volna jó ebédre is meghíni? - mondá Mr. Preston egészen elkékűlve dühében.

- Én híttam, és a magam kocsijába, - mondá az öreg hölgy; - s mivel önökhöz megyünk ebédre, s ön is kivánja, nagyon szivesen fogom őt látni ott is.

- Sajnálom, de el vagyok igérkezve, - mondám.

- Oh, valóban, mily kár! - mondá az államtitkár, nejére tekintve. - Mily kár, hogy ez az ur - elfelejtettem, hogy híják, - az ön barátja, lady Jane, már eligérkezett!

- No most, Samu, - mondám magamban, - légy férfi és mutasd ki szellemedet! s erre a nőkhöz fordulva mondám:

- Hölgyeim, mivel a méltóságos gróf ur oly nagyon kivánja, elmulasztom légyottomat, s a legnagyobb örömmel fogom vele együtt szeletelni az ürücombot. Hány órakor ebédel, uram?

Nem felelt, s én részemről nem törődtem vele, mert, látják önök, nem volt szándékom vele ebédelni, csak becsületre akartam tanitani. Mert habár szegény legény vagyok, és sokszor hallom, hogy lencsét késsel enni, sajtot háromszor kérni, s egyéb ily külsőség parasztos, mégis tudok én ennél is parasztosabbat, s az az alacsonyabb állásuak lenézése. Azért elhatároztam, hogy Preston urat egy kissé megismertetem nézeteimmel.

Midőn a kocsi a gróf házához ért, a hölgyeket a lehető legudvariasabban kisegitettem, azután bementem az előcsarnokba, s itt az ajtó előtt megfogva Mr. Preston gombját, a hölgyek és a két vastag szolga jelenlétében - szavamra mondom - igy szóltam:

- Uram, e szives öreg lady kocsijába ültetett, s én kocsikáztam vele, az ő kedveért, s nem az enyémért. Midőn ön hozzánk jött és kérdezé, ki az ördög vagyok, elgondoltam magamban, hogy a kérdést udvariasabb alakba is önthette volna, de szólni nem volt jogom. Midőn ön tréfából ebédre hítt, én szintén tréfával feleltem rá, s most itt vagyok. De ne féljen, én nem ebédelek önnel; hanem ha mást is igy meg akarna tréfálni - például valamelyik irnokunkat, - vigyázzon, mert szavánál találják fogni.

- Elvégezte, sir? - mondá Mr. Preston dühösen; - ha el, akkor menjen házamból, különben szolgáim teszik ki. Dobjátok ki ezt a fickót, halljátok! - s ezzel dühösen szobájába ment.

- Férjed csúf, borzasztó szörnyeteg! - mondá lady Drum, idősbik unokája karjába fogózva, - s én gyűlölöm őt; de menjünk, mert az ebéd elhűl.

S ezzel el akarta vonszolni lady Janet, de ez a jó hölgy halványan és reszketve fordult felém és mondá:

- Titmarsh ur, remélem, nem haragszik, s el fogja feledni a történteket; mert higyje el; nekem igen nagy...

Igen nagy, nem tudom mi, mert ekkor a szegény lélek szeme megtelt könyekkel s lady Drum e kiáltással: »Hagyd e bolondságot!« fölkényszeritette a lépcsőn. De a kis lady Fanny bátran felém tartott s kezét nyújtotta s megrázta az enyémet, oly kedvesen mondva az: »isten önnel Mr. Titmarsh«-ot, hogy fülig pirultam, s egész vérem forrásba jött.

S a mint ott hagyott, fejemre csaptam kalapomat és a csarnok ajtaja felé tartottam, oly büszkének érezve magamat, mint a páva, s oly bátornak, mint az oroszlán; és az egész a mit akkor ohajtottam, az volt, hogy bárcsak azok közűl a nevetgélő, illetlen szolgák közűl valamelyik tenne velem valami udvariatlanságot, hogy földre terithetném, a legszebb üzenetekkel gazdája számára. De egyikük sem tette meg nekem ezt a szivességet s én haza mentem és békésen ettem meg főtt ürűcombomat és répámat Hoskinssal.

Nem tartottam tanácsosnak elmondani Gusztinak (ki, köztünk maradjon, nagyon kiváncsi és hajlandó a pletykázásra) a családi veszekedés minden részletét, melynek oka és tanúja voltam, s igy csak annyit mondtam, hogy az öreg hölgy - (»A Drum-ök cimere volt, mondá Hoskins, mert épen most néztem meg a peerek könyvében.«) - tehát, hogy az öreg hölgy rokonomnak adta ki magát és magával vitt a Parkba. Másnap, szokás szerint hivatalunkba mentünk s Hoskins mindent elmondott a mi tegnap történt, sőt még jóval többet is; én ugyan azt állitottam, hogy egy pennyt sem adok az egész dologra, de, meg kell vallanom, nagyon tetszett nekem, hogy társaim értesűltek kalandomról.

De képzeljék meglepetésemet, midőn este hazatérve, háziasszonyomat, Mrs. Stokes-ot, leányát Miss Selinát és fiát Mr. Robertet (egy fiatal csavargót, ki egész nap a Brigitta-templom lépcsőin játszott), midőn mindnyájukat, mondom, szobámba láttam szaladni, hol egyrészről a két fuvola, másrészről az én albumom, s Guszti »Don Juan«-ja és a peerek könyve között ezeket találtam:

1. Egy kosarat, tele nagy, piros őszi barackokkal, melyek Smith Mari piros arcához hasonlitottak.

2. Egy másik kosarat, tele pompás, édes szőlővel.

3. Egy óriás darab nyers ürűhust, legalább én annak néztem, de Mrs. Stokes állitása szerint a legfinomabb vadhus volt.

S végre e névjegyeket: özvegy Drum grófné, Lady Fanny Rakes, Mr. Preston, Lady Jane Preston, Tiptoff gróf.

- Mily kocsi volt az! - mondá Mrs. Stokes; - mily kocsi, - csupa korona! - azután két nagy szolga, vörös szakállal és sárga ruhában; a kocsiban egy igen öreg lady fejkötőben, s egy fiatal, nagy livornói kalapban, kék szalagokkal, és egy magas, halvány gentleman.

- Kérem, asszonyom, itt lakik Mr. Titmarsh? - kérdezé a fiatal hölgy csengő hangon.

- Igen, mylady, - mondám; - de hivatalában van, a nyugati »Tűz- és Életbiztositó Társaság«-ban.

- Károly, vedd elő a holmit, - mondja a halvány ur ünnepiesen.

- Igen, mylord, - mondja Károly és fölhozza a húst egy ujságlapba takarva egy tálon, s a két kosarat, tele gyümölcscsel.

- Legyen szives, asszonyom, - mondá a lord, - ezeket Titmarsh ur szobájába vinni, s átadni neki a mi tiszteletünket s lady Jane Prestonét; - s ezzel kirakta e névjegyeket az asztalra, e levéllel együtt, mely ő lordsága saját koronájával van lepecsételve.

S ezzel Mrs. Stokes egy levelet adott át, melyet feleségem mai napig megőrizett, s mely igy hangzik:

> »Tiptoff gróf megbizást kapott Preston Jane grófnétól, hogy kifejezze őszinte sajnálatát a fölött, hogy tegnap nem élvezhette Titmarsh ur társaságát. Lady Jane rögtön elhagyja a várost; s azért ez időszakban nem fogadhatja barátait a Whitehall-téren. De Tiptoff reméli, hogy Titmarsh ur lesz szives egyet-mást elfogadni a lady kertjének termékeiből, s ezekkel talán megvendégeli barátait, kiknek érdekében oly szépen tud beszélni.«

Ezzel egy boritékban volt egy kis lap e fölirással: »Lady Drum otthon található pénteken este, junius 17.« S mindezt azért kaptam, mert Hoggarty nagynéném egy gyémántos tűvel ajándékozott meg!

- Elhivom Swinney Róbertet, - mondám, - s még hat társamat s egy vig estét töltünk együtt szombaton!

S vig estét is töltöttünk; mikor elfogyott a borunk, volt sör és punch. Én ültem az asztalfőnél, Guszti velem szemben; énekeltünk tréfás és érzelmes dalokat, és mondtunk felköszöntéseket; én beszédet is mondtam, melyet lehetetlen leirnom, mert e n t r e n o u s, másnap reggel mindent elfelejtettem, a mi a lakoma bizonyos időpontja óta történt.

IV. FEJEZET.
Hogy ebédel a boldog gyémánttulajdonos Pentonvilleben.

Hétfőn fél órával később mentem hivatalomba a rendesnél. Meg kell vallanom, csak időt akartam engedni Hoskinsnak, hogy elmondja a történteket, mert mindenkiben van egy kis hiúság, s én szerettem, ha társaim sokat tartottak felőlem.

A mint beléptem, láttam, hogy célom el volt érve, kiolvastam a tekintetekből, melyeket mindnyájan rám vetettek, különösen Abednego, ki egy csipettel megkínált aranyos burnótszelencéjéből. Roundhand maga is melegen megrázta kezemet, midőn hozzám jött a naplót megnézni, s azt mondá, pompás irásom van (és pompás is volt, félretéve minden szerénységet,) és ebédre hítt meg jövő vasárnapra, a Myddelton-térre.

- Nem lesz ugyan oly fényes, mint west-endi barátjaié, - mondá különös nyomatékkal; de Amália s én mindig örűlünk, ha valakit szegény asztalunknál megvendégelhetünk; sherry és ó-portói lesz bőviben.

Megigértem, hogy elmegyek s Hoskinsot is magammal viszem. Azt felelé, hogy igen udvarias vagyok, s hogy Hoskinsot is szivesen látja; s igy a meghatározott napon és órában el is mentünk hozzá; de ámbár Guszti tizenegyedik irnok volt s én tizenkettedik, észrevettem, hogy engem elébb és jobban szolgáltak ki. S egyszer, midőn Roundhand Gusztit akarta elébb megkínálni, ekkor neje, ki az asztalfőnél ült, haragos tekintetet vetett rá és kiáltá:

- Antal! - és szegény Roundhand pirulva tette le a tálat.

Mennyit beszélt nekem Mrs. Roundhand a West-Endről! Mindent tudott a Drum-családról, ugyhogy elbámúltam rajta. Kérdezte mennyi évi jövedelme van a lordnak; azt feleltem, hogy húsz, harminc, negyven, vagy százötvenezer font; vajjon meghíttak-e a Drum-kastélyba; mily ruha volt a fiatal ladyken, s azokat az utálatos ujjakat hordták-e, melyek épen akkor jöttek divatba? - s itt ruhája széles ujjaira nézett, melyekre igen büszke volt.

- Hallja, kedves fiam, Samu! - kiáltá Mr. Roundhand, ki a portóit hordta körűl, - remélem, a fődolgot nem felejtette el és megvetetett velük nehány részvényt, mi?

- Mr. Roundhand, feltöltötte a vizszűrőket? - kiáltá a nő egész haragosan, félbe akarván szakitani a beszédet.

- Nem, Milly, kiüritettem őket, - felelé a férj.

- Ne nevezzen engem Millynek, uram; s legyen oly jó, menjen le s mondja meg szolgálómnak, Lancynek (rám vetett tekintet), hogy a dolgozószobába vigye a theát. Egy gentleman van nálunk, ki nem szokott pentonville-i modorokhoz (ismét egy tekintet), de szives lesz elfelejteni b a r á t j a i modorát.

Ekkor Mrs. Roundhand kifeszitette széles mellét és egy harmadik tekintetet vetett rám, mely oly szigorú volt, hogy egészen bolondúl néztem tőle. A mi Gusztit illeti, a háziasszony egész este nem szólt hozzá sokat, de ő kárpótolta magát egy nagy darab vajas zsemlyével, s mivel kegyetlen meleg nyár volt, kiült Roundhanddel a verandára beszélgetni és fütyölni. Én is velük szerettem volna tartani, mert nagyon szorult volt a levegő a szobában a kövér Mrs. Roundhand miatt, ki mellettem ült a pamlagon.

- Emlékszik, mily vidám estét töltöttünk itt a mult nyáron? - hallám mondani Hoskinsot, ki az erkély szélére támaszkodva nézte a templomból jövő lányokat; - ön és én, levetve kabátunkat, hidegvizes rum bőségben, Mrs. Roundhand Margateben, s egy tele doboz Manilla.

- Csitt! - mondá Roundhand hevesen; - Milly meg találja hallani.

De Milly nem hallotta meg, mert épen egy hosszú történetet beszélt el a keringőről, melyet Schloppenzollern gróffal táncolt a városi bálon, melyet a szövetséges fejedelmek tiszteletére adtak; mily nagy, szép, fehér bajusza volt a grófnak s mily különösnek tetszett neki ily nagy ember karján keringeni körűl a teremben.

- Mr. Roundhand egyszer sem engedte meg egybekelésünk óta, - egyszer sem; de 1814-ben, tudja, különösen meg akarták tisztelni a szövetségeseket. Huszonkilenc fiatal hölgy, a city legjobb családainak gyermekei, biztositom önt, Titmarsh ur, - ott voltak magának a polgármesternek leányai, Dobbin tanácsoséi, Hopper Károly három gyermeke, kiknek nagy házuk van a Sütő-utcában, s az ön alázatos szolgálója, sir, ki akkor jóval karcsúbb volt - mi huszonkilencen egy táncmestert fogadtunk, s az egyptomi csarnok fölötti teremben keringőt jártunk. Fényes ember volt az a Schloppenzollern gróf!

- S én bizonyos vagyok benne, asszonyom, - mondám, - hogy fényes táncosnője is volt! - s fülig pirultam e szóra.

- Menjen, pajkos ember! - mondá Roundhandné, jól meglegyintve arcomat; - mind ilyenek önök, west-endi férfiak, - mind ámitók. A gróf egészen olyan volt, mint ön. Mielőtt elveszik az embert, csupa méz és bók; mikor megnyertek, csupa hidegség és közöny. Nézze Roundhandet, ezt a nagy gyermeket, a mint pillangót fogdos! Megérthet engem ilyen ember? Betöltheti szivem ürességét? Ah, nem! Ön is ily hanyag lesz, ha megnősűl, Mr. Titmarsh?

A mint igy szólt, a nép épen harangszó mellett kezdett kitódulni a templomból, eszembe jutott kedves Smith Marim, ki most falunkban szintén haza megy nagyanyja házába, szerény szürke ruhájában, harangszó mellett; hogy tölti el a levegőt a széna édes illata, s hogy játszik a patak a napfényben bibor, arany és ezüst szint. Százhúsz mérföldnyire tőlem, Somersetshire-ben, dr. Snorter családjával megy haza a templomból az én kedves Marim; s én ennek a kövér, tetszelgő asszonynak beszédjét hallgatom. Nem állhattam meg, hogy azután a bizonyos fél hatpennys után ne nyúljak, melyről már beszéltem; s a mint kezemet önkénytelenűl mellemre emelém, megkarcolám ujjam hegyét uj gyémánt-tűmmel. Mr. Polonius előttevaló este küldte haza s én legelőször Roundhand lakomáján tűztem fel.

- Szép gyémánt, - mondá Mrs. Roundhand - az egész ebéd alatt ezt néztem. Mily gazdag lehet ön, hogy ily drága ékszereket hord; s hogy maradhat meg oly szerény hivatalban, a cityben, ön, kinek oly előkelő ismeretségei vannak a West-Enden?

Ez az asszony oly izgalomba hozott, hogy fölugrottam a pamlagról és szó nélkűl mentem ki az erkélyre, - és majd betörtem fejemet az ablakban, a mint kimentem a szabad levegőre.

- Guszti, - mondám, - nagyon roszúl érzem magamat; szeretném, ha hazajőnnél velem.

Guszti semmit sem ohajtott jobban, mert már az utósó lány is kiment a templombúl, s az éj leszállt.

- Micsoda! Már? - kérdezé Mrs. Roundhand - épen most akartuk fölhozatni a tengeri rákot, s egy kis hüsitőt; nem olyant ugyan, milyenhez szokva van, hanem...

Szégyenemre meg kell vallanom, hogy azt felelém:

- Ö... vigye a tengeri rákot! - mire Roundhand megsugá neki, hogy roszúl vagyok.

- Eh, - mondá Guszti bizalmas tekintettel, - tudnia kell, Mrs. Roundhand, hogy csütörtökön a West-Enden volt ebéden. Fiatal hivatalnokok nem ebédelnek hiába a West-Enden, ugy-e Roundhand? Ha ön tekézik, tudja...

- Nézz a rubberek[4] után, - mondá Roundhand, gyorsan, mint a gondolat.

- Vasárnap, az én házamban, nem! - felelé Mrs. Roundhand haragos tekintettel. - Senki sem fog itt kártyához nyúlni! Protestans országban, keresztyén tartományban vagyunk, uram!

- Kedvesem, nem értesz. Én nem whist-rubberekről beszéltem.

- Ebben a házban ünnepnap semmiféle játék sem lesz, - mondá Mrs. Roundhand, s jó éjt sem kívánva nekünk, elhagyta a szobát.

- Maradjanak, - mondá a férj ijedt arccal; - maradjanak, ugy sem jön be, mig önök itt vannak; s én szeretném, ha itt maradnának.

De mi nem akartunk maradni s midőn a Salisbury-térre értünk, beszédet tartottam Gusztinak, hogy kell a vasárnapot haszontalanúl eltölteni s elolvastam egyet Blair beszédjei közűl, mielőtt lefeküdtünk. A mint az ágyban voltam, eszembe jutott a szerencse, melyet a tű hozott nekem, s melynek még nem volt vége, a mint látni fogják.

[4] Rubber tudvalevőleg a whistben előforduló kifejezés, de annyit is jelent, mint törlő, simitó, ráspoly; innen az alábbi lefordithatatlan szójáték.

V. FEJEZET.
Hogy jut gyémánttűje által még előbbkelő helyre.

A mi a tűt illeti, megvallom, hogy habár az előbbi fejezetben csak utóljára emlitettem, korán sem volt az utólsó tárgy gondolataimban. Mint mondám, szombaton este kaptam meg Mr. Poloniustól, mikor Gusztival épen Sadlernél mulattunk, s hazatértünkben egy kis hüsitőt élveztünk; de ennek semmi köze sincs történetemhez.

Otthon az asztalon találtam az ékszerárus kis csomagját, s a mint fölbontottam, istenem! hogy ragyogott a gyémánt egyetlen gyertyánk fényénél!

- Fogadni mernék, maga is megvilágitaná a szobát, - mondá Guszti. Ugy olvastam a - mesékben.

A Chodzsa Hassan Alhabbal történetében, az »Ezer egy-éj«-ben volt, mint magam is jól tudtam. Kitettük a gyertyát, hogy megkiséreljük.

- Jól van, én kinyilatkoztatom, hogy az egész szobát bevilágitja, - mondá Guszti; hanem a dolog ugy volt, hogy ablakunkkal szemben egy légszeszlámpa égett, s azt hiszem, az okozta, hogy oly jól láttunk. Legalább hálószobámban, hová gyertya nélkül kellett bemennem, s melynek ablaka egy puszta falra szolgált, a Hoggarty-gyémánt dacára sem láttam semmit, és sötétben voltam kénytelen egy tűvánkos után tapogatózni, melyet »valaki« adott nekem, s melybe tűmet éjjelre beleszúrtam. De sokáig nem tudtam miatta elaludni, s másnap korán ébredtem fel, s mint egy bolond, hálóingembe tűztem melltűmet, s ugy csodáltam magamat a tűkörben.

Guszti ép ugy megbámulta, mint én; mert visszatérésem s különösen vadhusos ebédem s a Drum grófnéval való kocsikázás óta a világ legderekabb fickójának tartott s mindenütt eldicsekedett »west-endi« barátjával.

Midőn Roundhandékhez mentünk, nem volt fekete atlac-nyakkendőm, s igy kénytelen voltam gyémánttűmet legjobb ingem mellébe tűzni. De a tűnek mégis volt hatása házigazdáimra, a mint láttuk, különösen az egyik félre; s másnap az üzletbe is elvittem, mert Guszti ugy akarta, habár ingem ekkor már nem volt oly szép, mint vasárnap, midőn még ragyogott a fehérségtől.

Társaim mindnyájan bámulva szemlélték, csak az a dörmögő skót M'Whirter, a negyedik irnok nem, irigységből, mert én nem sokat tartottam burnót-szelencéjének sárga kövéről, melyet ő carum-gorumnak, vagy ilyes valaminek nevezett el, - az ő kivételével, - mondom, mindnyájan gyönyörködtek benne s maga Abednego, ki értett hozzá, azt mondá, hogy ékszerem legalább tiz fontot megér, s hogy főnöke meg is adna értte annyit.

- Ez már bizonyiték a mellett, - mondá Roundhand, hogy Tit gyémántja legalább harminc fontot ér s mi mindnyájan nevettünk és elhittük.

Meg kell vallanom, hogy ez a dicséret, s a tisztelet, melylyel nekem adóztak, kissé megzavarta fejemet s mivel az irnokok egyhangulag azt mondták, k e l l vennem egy fekete atlasz-nyakkendőt, melybe tűmet beletűzzem, elég bolond voltam venni egyet huszonöt shillingembe került, Ludlamnél; mert Guszti azt mondta, hogy a legjobb helyre kell mennem s nem szabad olcsó és közönséges kelmét hordanom. Kaphattam volna Cheapsideban tizenhat shilling és hat penceért is épen oly jót, de ha a fiatal ember hiúvá lesz és előkelőnek akar látszani, nem maradhat meg a régi kerékvágásban.

Igazgatónk, Mr. Brough előtt sem maradhatott titok a vadhús története, Drum grófnéval s Preston Ödönnel kötött rokonságom; Abednego, ki elbeszélte neki a dolgot, azt mondá, hogy én a grófné unokaöcscse vagyok; ezóta Brough többet kezdett tartani rólam.

Mr. Brough, mint mindenki tudja, Rottenburgh-ot képviselte a parliamentben; s egyike lévén a leggazdagabb embereknek a cityben, főrangú vendégeket szokott nyárilakában, Fulhamben fogadni; s gyakran olvastuk a lapokban, mily ünnepiességek voltak nála.

A tű valóban csodákat művelt; mert nem elégedett meg azzal, hogy körűlkocsikáztatott egy grófné kocsijában, hogy megajándékozott egy darab vadhússal, két kosár gyümölcscsel és egy ebéddel Roundhandnél, még más megtiszteltetéseket is szerzett nekem, és meghivatott igazgatónk: Mr. Brough házába.

Az emlitett uri ember évenként egyszer, juniusban nagy táncvigalmat szokott adni fulhami házában; s ez, néhány társunk elbeszélése szerint, kik már meg voltak híva, a legnagyobbszerű dolgok egyike volt, melyet az ember London környékén láthatott. Lehetett ott látni parliamenti tagokat, lordokat és ladyket nagy számmal. Minden és mindenki a »legjobb nem«-ből való volt; azt hallottam, hogy Mr. Guster a Berkeley-térről küldött hüsitőket, vacsorát és szolgákat, pedig az utóbbiakból Brough házában is sok volt, de még sem elég - e tömérdek vendég kiszolgálására. A vendégek, meg kell emlitenem, Mrs. Brough vendégei voltak, mert férje, mint dissenter, aligha szentesitette volna a mulatságok e nemét; de ő azt mondta citybeli barátainak, hogy mindenben az asszony uralkodik rajta s átalános volt a hit, hogy nagyobb részük megengedte volna leányainak a bálba menetelt, ha meghítták volna: Mrs. Roundhand, tudom, egyik fülét kész lett volna odaadni; de Broughnak semmi oka sem volt, hogy meghija.

Roundhand és Gutch, a tizenkilencedik irnok, s a keletindiai társulat egyik igazgatójának unokaöcscse, voltak az egyedüli meghivottak közűlünk, mint mindnyájan jól tudtuk, mert meghivásukat néhány héttel előre kapták, s büszkélkedtek is rá. De két nappal a táncvigalom előtt, miután gyémánttűm az üzlet minden tagjára megtette hatását, Abednego, ki az igazgató szobájából jött ki, mosolyogva tartott felém és mondá:

- Tit, Brough ur reméli, hogy csütörtökön Roundhanddel együtt elmegy báljára.

Azt hittem, tréfál, - legalább a meghivás igen különösen szólt, mert vendéget híni nem ily rövid, hivatalos hangon szokás; de most maga is kijött szobájából és mellettem elmenve, - mondá:

- Mr. Titmarsh, jöjjön el Mrs. Brough táncvigalmára csütörtökön; ott fogja látni néhány rokonát.

- Megint a West-End! - mondá Hoskins; - s én a meghivás szerint le is mentem, felülve Gutch-el egy kocsira, melyet Roundhand bérelt, s melyért nagylelkűen nyolc shillinget fizetett.

Nem szükséges leirnom az öltözeteket, sem a számos lámpát, mely a teremben s a kertben égett, sem a sok kocsit, mely a kapu alá hajtott, sem a kivűlálló kiváncsi népsokaságot, sem a hűsitőket, zenészeket, virágcsokrokat, s a hideg vacsorát. Az egészet szépen leirta egy előkelő lap tudósitója, ki a »Sárga Oroszlán«-ból nézte s a legpontosabban megtudott mindent, még az előkelők ruháját is, melyet szolgáik s kocsisaik irtak le, midőn a sörházba mentek porterre. A mi a vendégek névsorát illeti, az is megtalálta utját a lapba s nagy volt a nevetés az én rovásomra, mikor a cimük szerint fölsorolt nagy urak közt az én nevem is ott diszelgett a »honourable«-ek sorában. Másnap Brough százötven giné jutalmat tűzött ki annak, a lapokban, ki egy smaragdos nyakláncot megtalál, melyet Brough János lovag báljában, Fulhamben vesztettek el. Néhányan közülünk azt állitották, hogy semmi sem veszett el, s Brough csak

vendégei előkelőségét akarta ezzel mindenkinek hirűl adni; ezt azonban csak a meg nem hivottak állitották, kétségtelenűl irigységből.

Képzelhetik, hogy feltűztem gyémánttűmet, s legjobb ruháimat vettem magamra, t. i. rézgombos kék kabátomat, melyet fentebb emlitettem, nankin nadrágot és selyem harisnyát, fehér mellényt, és egy pár fehér keztyűt, melyet ez alkalomra vettem. De kabátom vidéki szabású volt, mellén hosszú, ujján rövid, s képzelem, mily különösnek tünhettem föl nehány előkelő urnak, mert nagyon megbámultak, s egész csapat állt össze s nézett, midőn táncoltam, pontosan megtéve minden lépést nagy ügyességgel, a mint falusi táncmesterünk megtanitott rá.

S mit gondolnak, kivel volt szerencsém táncolni? Senki mással, mint lady Jane Prestonnal, a ki ugy látszik, még sem ment el Londonból, s a ki melegen megrázta kezemet, midőn meglátott, és táncra kért föl. Vis-à-vis-nk Tiptoff gróf és lady Fanny Rakes volt.

Látták volna, hogy csoportosultak körénk, s bámulták táncomat, mert én a legügyesebb ugrásokat tettem, egészen ellenkezve a többi urral (a grófot is ideértve), kik ugy táncolták a négyest, mintha utvesztőnek nézték volna, s az én művészetemet nagyon megcsodálták. De ha egyszer táncolok, mulatni is akarok; Smith Mari is sokszor mondta, hogy én vagyok a legjobb társalgó. Mialatt táncoltunk, elmondtam Jane grófnénak, hogy jöttem ide a kocsison kivűl harmadmagammal egy kocsiban; s utazásunk elbeszélésével meg is nevettettem. Szerencsém, hogy nem ugyanabban a kocsiban mentem haza; mert kocsisunk a »Sárga Oroszlán«-ban felöntött a garadra, Gutch-öt és főkönyvvivőnket kiforditotta a kocsiból, azután nekiment az előbbinek, s azt állitva, hogy az ő vörös mellénye miatt bokrosodtak meg lovai, kékre verte a fél szemét.

Lady Jane azonban megmentett a kellemetlen hazatéréstől; azt mondá, hogy kocsijában a negyedik ülés üres, s felajánlá, nekem: és két órakor reggel, miután a hölgyek és a gróf leszálltak, a nagy robogó hintón, mely felkölté az egész utcát, s két szolgával hátam mögött, hazaértem a Salisbury-térre. Látták volna Guszti fejét, a mint hálósipkában kidugta az ablakon! Egész éjjel meséltetett velem a bálról, az előkelő társaságról, melyet ott találtam s másnap mindent kibővitve mondott el társainak.

- Mr. Titmarsh, - mondá lady Fanny nevetve, - ki az a nagy kövér, kiváncsi ember, a házigazda? Képzelje, azt kérdezte tőlem, nem rokonunk-e ön nekünk? s én azt felelém: oh igen, rokonunk.

- Fanny! - mondá lady Jane.

- Nos, - mondá Fanny, - nem mondta a nagymama, hogy Mr. Titmarsh unokaöcscse?

- De tudod, hogy a nagymama emlékezőtehetsége nem nagyon hű.

- Ön téved, lady Jane, - mondá a gróf; - én ugy hiszem, emlékezőtehetsége bámulatos.

- Igen, de nem nagyon - pontos.

- Nem, mylady, - mondám, - mert Drum grófné, ha emlékszik rá, azt állitá, hogy Hoskins Guszti barátom...

- Kinek ügyét oly bátran felkarolta, - kiáltá, lady Fanny.

- Hogy Guszti barátom szintén unokaöcscse, ez lehetetlen, mert én egész családját ismerem; a Timár-utcában laknak és nem - nem egészen oly tekintélyesek, mint az é n rokonaim.

Erre mind a hárman elkezdtek nevetni, s a gróf meglehetős kevélyen mondá:

- Meg lehet róla győződve, Mr. Titmarsh, hogy Drum grófné önnek épen oly kevéssé rokona, mint barátjának Hoskinsonnak.

- Hoskins az, mylord, s én is mondtam Gusztinak, de, látja, ő nagyon szeret engem, s azt akarja, hogy Drum grófné rokona legyek; és akármennyit mondjak is ellen, mindenütt elbeszéli történetemet. Különben, - tevém hozzá nevetve, - már nem kis hasznom volt belőle.

S itt leirtam Roundhand ebédjét, melyet szintén gyémánttűm szerzett meg, s hogy növekedett hirem, mint a főurak rokonáé. Azután megköszöntem lady Jane-nek a gyümölcs- és vadhús-ajándékot, s elmondám, hány barátomnak szerzett vele jó estét, kik a legnagyobb hálával ittak a grófné egészségére.

- Vadhus? - kiáltá lady Fanny elbámulva; - valóban Titmarsh ur, nem értem önt.

A mint egy légszeszlámpa alatt haladtunk el láttam, hogy nevetett lady Fanny, s hogy nézett nagy, ragyogó szemével Tiptoff grófra.

- Lady Jane, - mondá az utóbbi, - ha már meg kell vallanunk, a vadhus e fiatal hölgy ajándéka volt. Tudnia kell, mylady, hogy az emlitett vadhust Guttlebury lord parkjából kaptam, és tudván, hogy Preston nem ellensége Guttlebury vadainak, megmondtam Drum grófnénak (kinek kocsijában ültem aznap, mivel Mr. Titmarsh nem volt utamban), hogy a hust az ön férje asztalára szántam. Ekkor lady Fanny kis kezével tapsolva, kijelenté, hogy az a hus nem fog Preston asztalára kerűlni, hanem el kell küldeni egy gentlemannek, kinek tegnapi kalandjairól épen akkor beszéltünk, t. i. Titmarsh urnak, kivel Preston, mint Fanny elbeszélte, igen csunyán bánt, s kit ezért kárpótlás illet meg. Lady Fanny rajta volt, hogy egyenesen lakásomra hajtassunk, (tudja mylady, hogy garçon-lakásomban már csak egy hónapig maradok)...

- Képtelenség! - kiáltá Fanny.

- Rajta volt, mondom, hogy egyenesen lakásomra hajtassunk, és magunkkal vigyük a nevezett vadat.

- Nagymama igen sajnálta, hogy másé lett, - kiáltá lady Fanny.

- És azután a grófnő parancsa szerint Titmarsh ur lakására mentünk, s ott hagytuk a hust, két kosár gyümölcs kiséretében, melyet lady Fanny maga vett Grange-nél.

- S a mi több, - mondá lady Fanny, - fölvittem nagymamát Fr - azaz Tiptoff gróf lakására, s magam mondtam tolla alá a levelet, melyet irt, azután a hust, melyet csunya vén gazdasszonya hozott elő - egészen féltékeny vagyok rá - betakartam a »John Bull« egyik számába.

Emlékszem, egy levél volt benne, melyet vasárnap reggelizés közben olvastunk el Gusztival, s majd megpukkadtunk nevettünkben. A hölgyek is nevettek, mikor elmondtam nekik; s a jólelkű lady Jane azt mondá, hogy megbocsát hugának, reméli, hogy én is; s én megigértem, hogy mindannyiszor megbocsátok neki, valahányszor kedve jön e sértést ismételni.

Nem kaptam több vadhust a családtól; de megmondom, mit kaptam. A hónap végén levél jött »Tiptoff gróf és grófnétól«, egy nagy darab szilváskalács kiséretében, melyből Guszti sajnálatomra igen sokat evett meg.

VI. FEJEZET.
A biztositó-társaságról, s a gyémánttűnek ott gyakorolt hatásáról.

A tű még nem vesztette el varázs-hatalmát. Nem sokkal Mrs. Brough táncvigalma után igazgatónk behivott szobájába, s miután megvizsgálta számadásaimat és egy ideig az üzletről beszélt, mondá:

- Ez nagyon szép gyémánttű, Mr. Titmarsh, (komoly, atyáskodó hangon beszélt,) s azért hivattam önt épen, hogy e tárgyról beszéljünk. Nincs ellenemre, ha társulatunk hivatalnokait csinosan látom öltözve; de én tudom, hogy fizetésük nem engedi meg az ilyen ékszerek vásárlását, s azért sajnálom, hogy önt ily értékes tárgygyal látom felékesitve. Ön fizetett értte, uram, - hiszem, hogy fizetett értte; de mindenelőtt kedves - kedves fiatal barátom, őrizkedjék az adósságoktól.

Nem tudtam elgondolni, miért beszél nekem adósságokról, s a tű megvételéről, mikor tudtommal, már kérdezősködött utána s Abednego elmondott neki mindent.

- De uram, - mondám, - Mr. Abednego azt mondta nekem, h o g y ő elmondta önnek, h o g y én azt mondtam neki, h o g y ...

- Oh, igaz, - most már emlékszem rá, Mr. Titmarsh, igen, emlékszem; ámbár képzelheti uram, hogy sokkal fontosabb dolgokra kell emlékeznem.

- Oh, természetesen, sir, - mondám.

- Emlékszem, hogy valamelyik irnok beszélt nekem egy tűről, melyet egy másik irnok hord. Tehát ön ajándékba kapta tűjét?

- Igen, uram, nagynénémtől, Hoggarty-vári Mrs. Hoggartytól kaptam, - felelém emeltebb hangon, mert a Hoggarty-várra kissé büszke voltam.

- Nagynénje igen gazdag lehet, Mr. Titmarsh, hogy ily ajándékokat osztogat?

- Köszönöm, uram, meglehetősen birja magát. Évenként négyszáz font özvegy-dij; egy major Sloppertonban, uram; három ház Squashtailben; és háromezerkétszáz font készpénz bankárjánál, - ez az egész, uram.

Ezt véletlenül tudtam meg, mert midőn lenn voltam Somersetshireben, Mr. MacManus, nagynénémnek irlandi ügynöke azt irta, hogy egy zálogbirtokot, melyet lord Brallanghan terűletén birt, épen most váltottak ki, s a pénzt ő Couts-nál helyezte el. Irland akkor nagyon zavart állapotban volt, s nagynéném bölcsen elhatározta, hogy pénzét többé nem fekteti be ott, hanem Angolországban néz valami jó biztositék után. De mivel Irlandban mindig hat százalékot kapott, kevesebb kamatról hallani sem akart; s engem, mint üzletembert, megkért, hogy ha a városba érek, nézzek körűl, hol helyezhetné el pénzét legalább a régi százalékra.

- S hogy tudja ön Mrs. Hoggarty vagyonát ily pontosan? - mondá Brough ur; s én megmondtam neki.

- Jó ég! Ki hitte volna, hogy ön, mint a Független Nyugati Ingadozó Tűz- és Életbiztositó Társaság irnoka, egy tiszteletreméltó hölgy kérdésére: hol helyezhetné el pénzét legjobban, - ne szólt volna a társaságról, melyet szerencsés szolgálni? Ki hinné, hogy ön, bár tudta, hogy minden részvény után öt százaléknyi jutalomban részesűl, nem szólitotta fel Mrs. Hoggartyt, hogy hozzánk forduljon?

- Uram, - mondám, - én becsületes ember vagyok, s nem akarok hasznot huzni rokonaim vagyonából.

- Hogy becsületes, azt tudom, fiam, - nyújtsa ide a kezét. Én is becsületes ember vagyok, - s mindenki becsületes ember ebben a társaságban; de nekünk okosaknak is kell lennünk. Könyveinkben öt milliónyi tőkénk van, a mint meggyőződhetik róla - ö t b o n a f i d e millió, b o n a f i d e lefizetett souverainekben[5] - ebben nincs becstelenség. De mért ne legyen húsz milliónk, száz milliónk? Mért ne legyen ez a legnagyobb kereskedelmi társulat az egész világon? S az is lesz, uram - az is lesz, különben ne legyek Brough János, - ha az ég megsegít becsületes törekvésemben. De hiheti-e, hogy meglesz, hacsak mindenikünk minden törekvését arra nem forditja, hogy vállalatunk sikerét előmozditsa? Soha, uram, - soha; a mi engem illet, én ugy teszek, s el is dicsekszem tetteimmel. Nincs ház, melybe belépek, hogy ott ne hagynám társulatunk tervrajzát. Nincs ember szolgálatomban, kinek kisebb-nagyobb számú részvényei ne volnának. Szolgáim, uram, - saját szolgáim is le vannak kötve. S ha valaki szolgálatomba akar lépni, első kérdésem hozzá: »Biztositva van ön, vagy részvényese a Nyugati Ingadozó Társulatnak?« - s csak a második: »Jó jelleme van önnek?« S ha az első kérdésre tagadó választ nyerek, a szolgálatkérőnek azt felelem, hogy legyen tehát részvényes, mielőtt szolgálatot keres nálam. Nem látott ön engem, Brough Jánost, kinek neve milliókat ér, - kiszállni négylovas hintómból e ház előtt, négy font, tizenkilenc shillinggel, melynek árán kapusomnak egy fél részvényt vásároltam? Nem látta, hogy egy shillinget levontam az öt-fontbúl?

- Igen, uram, aznap volt, midőn ön nyolcszáz fontot, hetvenhárom shillinget és tizenhat pence-et vett ki, - felelém.

- S miért vontam le azt a shillinget, uram? - Mert az az én jutalmam, - Brough Jánosnak ötszázaléknyi jutalma volt, melyet becsületesen szerzett és nyilvánosan felvett. Volt ebben valami tettetés? Nem. Az egy shillingért tettem? Nem, - mondá Brough, szivére tevén kezét, - elvből tettem, amaz inditó okból, mely minden tettemet vezérli, tiszta szivvel mondhatom. Azt akarom, hogy minden fiatal emberem lássa példámat, és kövesse - kivánom - könyörgök, hogy tegyék. Gondoljon az előbbi esetre, uram. Kapusomnak beteg felesége és kilenc kis gyermeke van; maga is beteges, életereje kevés; pénzt szerzett magának szolgálatomban - hatvan fontot és még többet - ez az egész, a mit gyermekeinek hagyhat; hanem azért halála esetére hontalan utcai koldusokká lennének. S mit teszek én e családért, uram? Elhelyezem a családatya pénzét, ugyhogy halála esetére családjának áldása lesz. Minden pennyje részvé-nyekbe van fektetve, és kapusom, Gates Róbert három részvény tulajdonosa társaságunkban, s mint ilyen, az én uram, s az öné. Hiheti, hogy én meg akarom csalni Gates-et?

- Oh, uram! - mondám.

- Megcsalni azt a szegény, ügyefogyott embert, s azokat a gyengéd, ártatlan gyermekeket! - ön nem hiheti azt uram; megtagadnám emberi természetemet, ha azt tenném. Én belefektetem barátaim pénzét, családom pénzét, a magam pénzét - reményeimet, ohajaimat, törekvéseimet - mindenemet e vállalatba! S önök fiatalok nem tesznek igy. Önök, kiket ugy részesitek szere-tetemben és bizalmamban, mint saját gyermekeimet, nem akarnak hozzám hasonlók lenni. Ha én fáradozom, önök nem mozdulnak; ha én kinlódom, önök nézik. Mondják ki egyszerre, - önök kétkednek bennem! Oh ég, ez tehát jutalmam annyi szeretetemért és gondomért önök irányában!

[5] Húsz-shillinges pénzdarab.

Erre Brough annyira megindult, hogy valóságos könyekbe tört ki, s megvallom, láttam, hogy ezt az én hanyagságom okozta.

- Uram, - mondám, - én nagyon - nagyon sajnálom; csak túlságos lelkismeretességem okozta, hogy nagynénémnek nem beszéltem társaságunkról.

- Lelkismeretesség, édes fiam, - mintha szó lehetne lelkismeretességről, midőn nagynénje boldogsága forog kérdésben! - Mondja: - közömbösség, hálátlanság, balgaság, de ne mondja: lelkismeretesség, - nem, nem lelkismeretesség. Legyen becsületes, fiam, s nevezzen mindent a maga nevén; tegyen mindig igy.

- Balgaság és hálátlanság volt, Mr. Brough, - mondám; - most jól látom, és rögtön irok nagynénémnek.

- Jobban tenné, ha nem irna, - mondá Mr. Brough keserűen; az állampapirosok kilencvenen állnak s nagynénje három százalékot is kaphat.

- Én irok neki, uram, szavamra és becsületemre mondom, irok.

- Jól van, mivel szavát adta, irnia kell; mert szavát soha se szegje meg - soha, még tréfából se, Titmarsh. Küldje fel a levelet, ha megirta, s én postára teszem, szavamra és becsületemre mondom, postára teszem, - mondá Brough nevetve és kezét nyujtva.

Megfogtam kezét, s ő melegen szoritá meg az enyémet.

- Itt is leülhet - mondá kezemet tartva, - van itt elég papiros.

Leültem, s egy csinos tollat vevén kezembe, elkezdtem irni: »Független Nyugati Ingadozó Társulat, Junius, 1822« és »Kedves nagynéném« a lehető legszebb irással. Azután kissé megálltam, gondolkodva, mit irjak, mert a levélirás mindig nehezemre esett. A datumot s a »kedves ez-meg-ez«-t az ember csak gyorsan leirja, de a többi nehéz; szájamba vettem tehát tollamat, s hátradűlve székemben, elkezdtem gondolkodni.

- Eh, - mondá Brough, - egész nap akarja fejét törni ezen a levélen, kedves fiam? Hallgasson rám s én tüstént tollába mondom; - s ezzel elkezdte:

> »Kedves nagynéném! - Mióta Somersetshire-ből visszatértem, nagy örömömre szerencsém volt az igazgatónak s társaságunk választmányának annyira megtetszeni, hogy harmadik irnokká tettek...«

- Uram! - mondám.

- Csak irja, a mit mondok. Mr. Roundhand, mint a választmány tegnap elhatározta, elhagyja a könyvvivői asztalt, és a titkár cimét veszi föl. Highmore lép helyébe; ezt követi Abednego, s én önt teszem harmadik irnokká; irja:

> »... százötven font évi fizetéssel. E hir, remélem, kellemes lesz kedves anyámnak és önnek, ki második anyám volt egész életemben.
>
> »Midőn utoljára otthon voltam, emlékszem, azt kérdezte, hová helyezhetné el legjobban pénzét, mely haszon nélkül hever bankárja kezében. Azóta minden alkalmat megragadtam, hogy mindenről tudomást szerezzek magamnak, s mostani helyzetemben, az űzlet középpontjában, azt hiszem, habár nagyon fiatal, mégis, épen oly alkalmas vagyok, mint sok más idősebb.
>
> »Gyakran akartam önnek társulatunkat megemliteni, de gyengéd lelkismeretem mindannyiszor visszatartott tőle. Nem akartam, hogy valaki föltegye rólam, hogy az önérdek árnyéka is vezet tetteimben.

»De én azt hiszem, hogy a mi társulatunk nyujtja kétségtelenűl a lehető legnagyobb biztositékot, melyet ön tőkéje számára kivánhat, s egyszersmind a legnagyobb kamatot is fizeti.

»A társulat állása, mint a legjobb forrásból értesűltem (ezt huzza alá), a következő:

»Az aláirt és b o n a f i d e tőke öt millió font sterling.

»Az igazgató-tanácsot ismeri ön. Elég ha megemlitem, hogy a vezérigazgató Brough János lovag, a Brough és Hoff cég s a parliament tagja, s oly ismeretes ember a cityben, mint Rothschild. Magánvagyona, mint hallom, fél millióra rug, s az utolsó osztalék, melyet részvényeseinknek fizettünk, $6^{1}/_{8}$ százalékra rugott.

»Habár a részvények a pénz-piacon igen magas áron kelnek, a négy első irnoknak jogában áll bizonyos számról rendelkezni, mely 5000 fontot tesz évenkint; és ha ön, kedves nagynéném, 2500 font értékű részvényt ohajt, remélem, megengedi, hogy uj jogaimmal élve, ennyit felajánljak önnek.

»Tudassa velem minél elébb elhatározását, mert már piaci áron is kaptam ajánlatot részvényeimre.«

- De nekem nincsenek részvényeim, uram, - mondám.

- De vannak, uram. A részvényeket é n tartom meg, de nekem ö n r e van szükségem, nekem annyi tisztességes emberre van szükségem, ahányat szerezhetek. Nekem szükségem van önre, mert szeretem önt, s nem restelem kimondani, hogy nekem vannak kilátásaim; azért mint becsületes ember, nyiltan megmondom, miért van szükségem önre. Nekem, a társaság alapszabályai szerint csak meghatározott számú szavazatom lehet, de ha az ön nagynénje részvényeket vesz, remélem, velem fog szavazni. Ért ön most engem? Célom az, hogy én legyek minden a társaságban, s ha ezt elérem, a legdicsőségesebb vállalattá teszem, melyet valaha Londonban kezdtek.

Igy tehát aláirtam a levelet és átadtam Brough urnak.

Másnap Brough fölavatott harmadik irnoknak, és ez alkalommal beszédet tartott a többiekhez, nem kis unalmukra azoknak, kik folytonosan elégedetlenkedtek szolgálatukkal. A mi különben szolgálati időnket illeti, az meglehetősen egyenlő volt; társaságunk csak harmadik évét élte, s a legrégibb irnok sem volt még fél évnél régebben helyén, mint én.

- Hallja, - mondá az irigy Mac Whirter hozzám; - pénzt kapott ön, vagy valamelyik rokonának van pénze? vagy valamelyik pénzt akar betenni?

Nem tartottam szükségesnek felelni, hanem egy szippantást vettem burnótszelencéjéből, és mindig szives voltam irányában; s az igazat megvallva, ő is nagyon udvariasan bánt velem. A mi Hoskinsot illeti, ő azt kezdte gondolni, hogy én valami felsőbb lény vagyok; s meg kell vallanom, hogy a többi fiatalember szivesen beléegyezett, s mindnyájan azt mondák, hogy ha valamelyikünket a többi fölé kellett volna helyezni, rám szavaztak volna, mert én soha egyiküket sem bántottam meg, és sok apró szivességet tettem nekik.

- Én tudom, - mondá Abednego, - hogy jutott e helyhez. Én voltam az, ki hozzájuttattam. Én mondtam Broughnak, hogy ön a Prestonok rokona, vadpecsenyét kapott tőlük, s a többit mind; s meglátja, ő arra számit, hogy ön ott neki valami szolgálatot tesz.

Ugy hiszem, volt valami abban, a mit Abednego mondott, mert igazgatónk gyakran beszélt velem rokonaimról; azt mondá, hogy mozditsam elé a társaság érdekeit a West-Enden, nyerjek meg mennél több előkelő embert, hogy életét biztositsa nálunk, s több effélét. Hiába mondtam, hogy én Mr. Prestonnál semmit sem tehetek.

- Eh! - felelé Mr. Brough, - nekem ne mondja ezt! Olyan emberek nem hiába küldenek önhöz vadhús-szeleteket; - s én meg vagyok győződve, hogy ő nagyon vigyázó, okos fickónak tartott, ki nem akar dicsekedni nagy családjával, s a velük való összeköttetést titkolja. Pedig megtudhatta volna az igazat Gusztitól, a ki velem lakott, de Guszti erőnek erejével azt hitette el magával, hogy én kéz és keztyű vagyok a nagyurakkal, s tizszerte jobban büszkélkedett, mint magam.

Társaim »west-endi«-nek szoktak nevezni.

Lám, gondoltam magamban, mennyit nyertem én azzal, hogy nagynéném egy gyémánttűt adott! Mily szerencse, hogy nem pénzzel ajándékozott meg, a mint vártam! Ha nem kapom meg a tűt, - ha máshová találom vinni, s nem Mr. Poloniushoz, Drum grófné soha sem vesz észre; ha Drum grófné nem vesz észre, akkor Mr. Brough sem vesz észre, s akkor nem vagyok harmadik irnok.

Mindez fölbátoritott, s még aznap este irtam kedves Smith Marimnak állásomról, s tudtára adtam, hogy az a »bizonyos dolog«, melyet egyikünk annyira vár, talán hamarabb megtörténhetik, mint reméljük. S miért ne? Miss Smith saját vagyona 70 font évenkint, az enyim 150 font, s mi megfogadtuk, hogy ha 300 fontunk lesz, egymáséi leszünk. Ah! - gondolám, - csak Somersetshire-be mehetnék most, bátran kopogtatnék az öreg Smith ajtaján (ki Mari öregatyja s félfizetéses hajóhadnagy volt), és a társalgóban látogatnám meg kedves Marimat, s nem kellene a szénakazalok mögött bujkálnom s kövecseket dobálnom ablakára éjfélkor.

Nagynéném néhány nap mulva csinos köszönő választ adott levelemre. Még nem határozta el, (igy irja), hová tegye háromezer fontját, de meg fogja fontolni ajánlatomat s kér, hogy tartsam meg egy ideig részvényeimet.

S mit tett Mr. Brough? Később, 1830-ban, midőn mind ő, mind a Nyugati Biztositó Társulat eltűnt, tudtam csak meg, hogyan folytatta műveleteit.

- Miféle ügyvédek vannak Sloppertonban? - kérdezé csak ugy odavetve.

- Mr. Ruck, uram, a tory-párti, és Hodge és Smithers urak a szabadelvűek.

Nagyon jól tudtam, mert mielőtt Smith Mari vidékünkre jött, Miss Hodge és aranyfürtjei után bolondultam; de Mari odajött, s kiütötte a nyeregből, mint mondani szokás.

- S önök milyen pártiak?

- Mi, uram, szabadelvűek vagyunk.

Nagyon szégyeltem a dolgot, mert Brough testtel lélekkel tory-párti volt; de Hodge és Smithers igen tekintélyes emberek voltak. Egy csomagot hoztam tőlük Hickson-, Dixon-, Paxon-, és Jackson-nek, a mi ügyvivőinknek, kik az ő londoni levelezőik.

Mr. Brough csak azt mondá: »Valóban?« s nem beszélt többet e tárgyról, hanem tűmet kezdte csodálni.

- Titmarsh, kedves fiam, - mondá, - van Fulham-ben egy fiatal hölgy, ki megérdemli, hogy megnézzék, biztositom, s ki önről oly sokat hallott atyjától (mert én szeretem önt, megvallom), hogy nagyon szeretné önt látni. Remélem, lejön hozzánk egy hétre. Abednego addig elvégzi dolgait?

- Uram, ön igen jó, - viszonzám.

- Tehát lejön, s remélem, meg fogja szeretni boromat. De hallja! Ugy hiszem, nincs elég jól felcicomázva, - elég jól öltözve, kedves fiam. Érti?

- Van otthon egy rézgombos kék kabátom, uram.

- Mit? azzal a nyakig érő mellel, melyet nőm báljában viselt? (Meglehetősen magas szabású volt, mert vidéken és két év előtt csináltattam.) Nem, - az nem lesz jó. Csináltasson uj ruhát, - két egész uj öltözetet, uram.

- Sir, - mondám, - az igazat megvallva, már most is nagyon szűkében vagyok a pénznek, s jó ideig nem csináltathatok uj öltözetet.

- Eh, eh! az ne gátolja önt. Itt van egy tizfontos bankjegy. De nem, jobb lesz, ha elmegy az én szabómhoz. Majd elviszem oda, s azután ne legyen gondja a számlára, jó fiam!

S valóban el is vitt négylovas kocsiján Mr. von Stiltz-hez, a Clifford-utcába, ki mértéket vett, azután elküldött lakásomra két pompás kabátot, milyent sohasem láttam, egy szalon-kabátot, és egy frakkot, egy bársony és egy selyem mellényt, és három pár szépszabású nadrágot. Brough még néhány csizmát, tánc-cipőt és harisnyát vetetett velem; ugyhogy midőn itt volt a Fulhambe menetel ideje, oly csinos külsőm volt, mint akármely előkelő fiatalembernek.

Ugyanekkor Hodge és Smithers a következő levelet kapták:

Cornhill, London, 1822. jul.

»Kedves uraim!« (Az eleje magánügyeket tartalmaz Dixon, Haggerstony, Snodgras és Rubbidge-re s másokra vonatkozólag, ezért nem közölhetem.)...

»... Hasonlóképen van szerencsénk a »Független Nyugati Ingadozó Tűz- és Életbiztositó Társaság« tervrajzának néhány példányát elküldeni, mely társulatnak mi Londonban ügyvivői vagyunk. Mult évben felkértük önöket, hogy vállalják el a sloppertoni és sommerseti ügynökséget, s egy ideig vártunk, hogy vagy részvényeket adnak el, vagy biztositásokat eszközölnek.

»A társaság tőkéje öt millió sterling (mondd: 5.000,000 st.), s mi oly helyzetben vagyunk, hogy ügynökeinknek a megszabottnál nagyobb osztalékot adhatunk. Örűlni fogunk, ha 6 százaléknyi jutalmat adhatunk 1000 font értékű részvény eladásáért, és $6^1/_2$-et az ezeren fölűl levőkért s ezt rögtön kifizetjük a részvények eladása után.

»Vagyok, a magam és társam nevében, hivük
Jackson Sámuel.«

E levél, mint mondám, később kezemhez jutott. 1822-ben semmit sem tudtam róla, midőn uj ruhámban lementem Fulhambe, Brough János lovag székhelyére.

VII. FEJEZET.
Hogy érte el Titmarsh Sámuel a boldogság legfőbb fokát.

Hogy a mezei lakot kellőleg leirhassam, Robins György tollával kellene rendelkeznem; igy tehát elég lesz, ha azt mondom, hogy csinos hely volt szép rétekkel, melyek a patakig terjedtek; csinos cserjésekkel, melegházakkal, istállókkal, melléképületekkel, konyhakertekkel, s egyebekkel, mik egy első-rangú r u s i n u r b e -hez tartoznak, mint az árverező mondta, midőn néhány év mulva más kezekre került.

Szombaton félórával az ebéd előtt érkeztem meg: egy szolga, csokoládé-szinű, arany paszomántos ruhában, Brough koronájával gombjain, ezüst borotváló-tálat hozott ezüst tálcán; s a nagy ebéd hat órakor volt készen, melynél Stiltz szalon-kabátjában, uj selyemharisnyámban és cipőmben volt szerencsém megjelenni.

Brough kezemnél fogva vezetett be és bemutatott nejének, egy magas, széphajú nőnek, azután gyermekének, egy magas, sovány, sötétszemű, nagyszemöldökű, rosztermészetűnek látszó tizennyolc éves leánynak.

- Belinda, kincsem, - mondá a papa, - ez a fiatal ember irnokaink egyike, ki bálunkon is volt.

- Igen? - mondá Belinda, fölkapva fejét.

- De nem közönséges irnok, Belinda, - azért, kérlek, hagyd abba vele szemben arisztokratikus modorodat. Ő Drum grófnénak unokaöcscse s remélem, nemsokára igen magas helyet fog elfoglalni űzletünkben s a cityben.

A grófné szóra (pedig már tizszer is kiigazitottam Broughnak rokonságunkról való véleményét) Miss Belinda meghajtotta magát, kemény tekintetet vetett rám s azt mondá, hogy a papa barátjának lehetőleg kellemessé fogja tenni a falusi tartózkodást.

- Ma nincs itt sok m o n d e , - folytatá a leány, - s csak p e t i t c o m i t é -ben vagyunk; de remélem, mielőtt elhagy minket, látni fog egy kis s o c i é t é -t, mely s é j o u r -ját kellemessé fogja tenni.

Egyszerre észrevettem francia beszédjéről, hogy művelt leány.

- Nem kitünő egy leány? - mondá Brough sugva, s láthatólag oly büszkén, a mily büszke csak lehet az ember valakire. - Nem pompás egy leány, mi? Van a somersetshire-inek ily nevelése?

- Nincs uram, szavamra, nincs, - felelém, inkább ravaszúl, mert az egész idő alatt arra gondoltam, hogy »valaki« mennyivel szebb, egyszerűbb és nőiesebb.

- És mit csinált az én kedves kincsem egész nap? - kérdezé a papa.

- Oh! Egy kicsit hárfáztam, s Fizgig kapitány a fuvolán kisért. Ugy-e, Fizgig kapitány?

Fizgig Ferenc kapitány felelé:

- Igen, Brough, az ön szép leánya hárfázott, t o u c h i r o z t a a zongorát, é g r a t i g n i r o z t a a guitárt, és egy-két dalt é c o r c h i r o z o t t ; azután egy p r o m e n a d e à l ' e a u -t, - egy vizi sétát tettünk.

- Mit, kapitány? - kiáltá Mrs. Brough, vizi sétát?

- Csitt, mama, te nem értesz franciául! - mondá Miss Belinda mosolyogva.

- Az nagy baj, asszonyom, - mondá Fizgig komolyan - s én ajánlom önnek és Broughnak, hogy néhány leckét vegyenek; vagy legalább tanuljanak be egy csomó szólásmódot, és szőjék be itt-ott beszédjükbe. Remélem, uram, önök rendesen franciául beszélnek a hivatalban, vagy hogy hiják! - s erre Mr. Fizgig orrára tette szemüvegét, és rám nézett.

- Mi angolúl beszélünk, sir, - felelém, - mert jobban tudjuk, mint a franciát.

- Mindenkinek nincs is oly alkalma, mint önnek, Miss Brough, - folytatá az uriember. - Mindenki nem tett oly v o y a g e -okat, mint n o u s a u t r e s , nemde? M a i s q u e v o u l e z - v o u s , jó uram, önnek mindig átkozott főkönyve mellett kell ülnie; mit is jelent főkönyv franciául, Miss Belinda?

- Hogy kérdezhet ilyent? J e n' e n s ç a i s r i e n .

- Meg kellene tanulnod, leányom, - mondá az atya. - Egy angol kereskedő leányának nem szabad szégyenlenie az eszközöket, melyekkel atyja kenyerét keresi. Én nem szégyenlem, én nem vagyok kevély. A kik ismerik Brough Jánost, tudják, hogy tiz év előtt ő is ily szegény irnok volt, mint Titmarsh barátom, és most fél milliót ér. Van valaki a házban, kire jobban hallgatnak, mint Brough Jánosra? Van herceg az országban, a ki jobb ebédet adhatna, mint Brough János; vagy nagyobb hozományt leányának, mint Brough János? Uram, ez az alázatos ember, ki most önnel beszél, sok német hercegtől megvehetné országát! De én nem vagyok kevély, nem, - nem vagyok kevély! Itt van leányom, - nézze, - ha meghalok, övé lesz vagyonom; s kevély vagyok? nem! Legyen az kevély, ki nejévé tudja tenni, azt mondom. Akár ön lesz, az, Fizgig, egy birodalmi peernek fia; vagy ön Tidd Vilmos, akár egy herceg, akár egy csizmatisztitó: mit törődöm én vele!

- O-o-oh! - sohajtá a Tidd Vilmos néven nevezett, igen sápadt fiatal ember, ki fekete szalagot hordott nyakkendő helyett, s inge gallérját kihajtotta Lord Byron módjára. A kandalló párkányához támaszkodott s nagy zöld szemével egész erejéből nézte Miss Brough-t.

- Oh, János - kedves Jánosom! - kiáltá Mrs. Brough, megragadva és megcsókolva férje kezét, - te angyal vagy, igen, angyal!

- Izabella, ne hizelegj nekem, én férfi vagyok, - egyszerű, nyiltszivű londoni polgár, a legkevésbbé sem vagyok büszke, csupán rád és leányomra. Igy élünk mi, Titmarsh, fiam: a mi otthonunk boldog, egyszerű, keresztyén otthon, s ez az egész. Izabella, bocsásd el kezemet.

- Mama, társaság előtt nem kell igy tenned, az nem szép! - kiáltá Miss Brough; s a mama nyugodtan bocsátá el a kezet, mialatt kebléből mély sohajtás fakadt. Rokonszenvet éreztem az egyszerű asszony iránt, és tiszteletet Brough iránt. Nem lehet rosz ember, kit neje igy szeret.

Nemsokára az ebédet jelentették, s nekem Miss Brough-t volt szerencsém karomon bevezetni, pedig nagyon haragosan nézett Fizgig kapitányra, ugy láttam, mivel ez anyjának nyujtá karját. A kapitány Mrs. Brough jobbjára ült, Miss Brough pedig melléje, s engem és Tiddet az asztal másik oldalára ültettek.

Az ebéd félszeguszó hallal és levessel kezdődött, s ezek után természetesen főtt pulyka következett. Mért is van minden nagy ebédnél ez az örökös pulyka? Teknős-békaleves volt, melyet ekkor ettem először életemben; és észrevettem, hogy Mrs. Brough, a mint kiszolgált, a kövér falatokat mind férjének adta.

- Én egyszerű ember vagyok, - mondá Brough, - és egyszerű ebédet eszem. Én nem szeretem az önök különös ételeit, ámbár francia szakácsot tartok azok számára, kik nincsenek egy izlésen velem.

Látják, én nem vagyok önző; nekem nincsenek előitéleteim.

Elég champagneink, ó-madeiránk és porterünk volt ezüst korsókban, s mindenki azt választá, melyet akart. Brough leginkább sört ivott; s midőn a nők visszavonultak, - mondá:

- Urak, Tiggins ad önöknek elég bort, ne mértékleteskedjenek! - s ezzel leült karos székébe és elaludt.

- Mindig igy tesz, - sugá fülembe Mr. Tidd.

- Adjon abból a sárga-pecsétes borból, Tiggins, - mondá a kapitány; - a másik, melyet tegnap ittunk, nem egyezik meg természetemmel.

A sárga-pecsétest bizony sokkal jobban szerettem, mint nagynéném rozsólisát.

Hamar kitaláltam, kicsoda Mr. Tidd, és miért epekedik.

- Nem dicső egy leány? - kérdé tőlem.

- Kicsoda, sir? - mondám.

- Miss Belinda, ki más? - kiáltá Tidd. - Látott valaha halandó oly szemeket, mint az övéi vagy ily sylphid termetet?

- Több hus lehetne rajta, Mr. Tidd, - mondá a kapitány; - és kevesebb szemöldök. Az a sürű szemöldök nagyon gonosz tekintetet ad egy leánynak. Qu'en dites vous, Mr. Titmarsh, - mint Miss Brough mondaná.

- Én ezt pompás bornak tartom, - felelém.

- Istenemre, ön igazán derék fickó! - viszonzá a kapitány. - Volte sciolto, mi? Ön tekintettel van alvó házigazdánkra?

- Igen uram, a city legelső emberére, s a mi igazgatónkra.

- S én is ugy teszek, - mondá Tidd; - és mához két hétre, midőn nagykorúvá leszek, meg fogom mutatni bizalmamat is.

- Hogyan? - kérdém.

- Hát, uram, tudnia kell, hogy - hüm - csinos vagyonhoz jutok, uram, julius 14-dikén, melyet atyám szerzett - üzletével.

- Mondja ki egyszerűen, hogy szabó volt, Tidd.

- Szabó volt, uram, - de mi van abban! Én egyetemre jártam, és uri érzelmeim vannak; jobbak talán, mint némely eltompult arisztokratának.

- Tidd, ne legyen szigorú! - mondá a kapitány, fölhajtva a tizedik poharat.

- Tehát, Mr. Titmarsh, nagykorúságommal tekintélyes vagyonhoz jutok; s Brough ur oly jó volt s azt mondá, hogy évi ezerkétszáz fontot ad kamatul húszezer fontom után, s én meg-igértem, hogy nála helyezem el.

- A Nyugati Biztositó Társaságnál, uram? - kérdezém; - a mi társaságunknál?

- Nem, egy másiknál, melynek szintén Brough a feje, hiszen az egyre megy. Mr. Brough régi barátja családunknak s engem különösen megszeretett; azt mondá, hogy tehetségeimmel még a parliamentbe is bejuthatok; s azután - azután, mikor örökségemet elhelyeztem, látja, feleség után kell néznem!

- Oh, gaz tervcsináló! - mondá a kapitány. Midőn el-elpáholtam az iskolában, ki hitte volna, hogy egy leendő államférfit csépelek!

- Csak beszéljenek, fiaim, - mondá Brough, ébredezve, - csak fél szemmel alszom, és mindent hallok. Igen, Tidd, ön bejut a parliamentbe, vagy ne legyek Brough! Hat százalékot kap pénzeért, vagy soha se higyjen többé nekem! De a mi leányomat illeti, - kérdezze meg őt, és ne engem. - Lehet az öné, vagy a kapitányé, vagy Titmarshé, csak nyerjék meg. Csak annyit kivánok vőmtől, hogy becsületes és nemeslelkű ember legyen, s e tulajdonság megvan mind a hármukban.

Házigazdánk ismét elaludt, s ekkor Tidd szemöldökére mutatva, a kapitányra nézett és fejét rázta.

- Eh, - mondá a kapitány, - én kimondom, a mit gondolok, s ha tetszik, akár Miss Broughnak is megmondhatja; - s ezzel vége volt a társalgásnak, s minket kávéra híttak s ezután a kapitány és Miss Brough énekeltek; Tidd a lányt nézte, és nem szólt semmit, én a képeket nézegettem, és Mrs. Brough harisnyákat kötögetett a szegények számára. A kapitány szemébe nevetett Miss Broughnak affektált modoráért és beszédjéért, de ez goromba és megvető modora dacára nagy elnézéssel volt a kapitány iránt.

Éjfélkor Fizgig elment kaszárnyájába, Knightsbridgebe, Tidd és én pedig szobánkba. Másnap vasárnap levén, egy nagy harang ébresztett fel nyolc órakor, s kilenckor összegyűltünk a reggelizö-teremben, hol Mr. Brough imádságokat olvasott, azután egy fejezetet a bibliából, s végül szentbeszédet tartott hozzánk, s a háztartás minden tagjához, kivéve a francia szakácsot: Nongtongpaw urat, kit a cserjésben szivarozva láttam járkálni fehér sipkájával fején.

Ezt a szertartást mindennap ismételte Mr. Brough, hétköznapokon pontban nyolc órakor, és mindig megimádkoztatta családját; hanem bár szineskedő volt is ez az ember, mint később megtudtam, nem nevetek ezen a családi imádkozáson, s nem mondom, hogy azért volt szineskedő, mivel imádkozott; vannak jó és rosz emberek, kik ezt a szertartást épen nem végzik el; de bizonyos vagyok benne, hogy a jók még jobbakká lennének tőle, a mi azonban a roszakat illeti, azokra, nézve nem vagyok hivatva e kérdést eldönteni; azért mellőztem nagy részét Mr. Brough vallásos viseletének, elég az, hogy a vallást mindig a nyelvén hordta s ha vendégei nem voltak, minden vasárnap háromszor ment a templomba; s ha magunk között nem is beszélt a vallásról, annál inkább tette alkalmilag, a mint tapasztaltam, midőn egyszer egy quaker és egy dissenter volt ebéden nála, s ő oly komolyan beszélt, mint egy miniszter. Tidd aznap nem volt ott, mert semmivel sem volt rábirható, hogy elhagyja Byron-szalagját és kihajtott gallérját.

- És hallja, Titmarsh, fiam, - mondá a házigazda, - hagyja szobájában gyémánttűjét; mai vendégeink nem szeretik az ily játékszereket; s habár magam nem is vagyok ellensége az ilyesmiknek, mégsem szeretném megsérteni az ő gyengédebb érzéseiket. Látni fogja, hogy nőm és leányom szintén követik tanácsomat e tekintetben. - S ugy is volt, mert mind a kettő galléros, fekete ruhában jött le, mig Miss Brough máskor meglehetősen kivágott ruhát viselt.

A kapitány gyakran ellovagolt hozzánk látogatóba, s Miss Brough mindig örült, ha láthatta. Egyszer találkoztam vele a patakparton sétáltomban, és hosszasan beszélgettünk együtt.

- Mr. Titmarsh, - mondá, - a mennyire megismerhettem, ön becsületes, egyeneslelkű fiatal ember; nekem némi felvilágositásra volna szükségem, melyet ön megadhat. Mondja meg legelőször is, ha nincs ellenére - s én becsületemre fogadom, hogy nem adom tovább, - mi van azzal a biztositó társasággal? Ön a cityben van s látja, hogy folynak az ügyek. Szilárd alapon áll az?

- Uram, - mondám, - őszintén, és becsületemre mondom, én szilárdnak tartom. Igaz, csak négy éve hogy fennáll; de Mr. Broughnak nagy neve és roppant összeköttetései voltak, midőn felállitotta. Minden irnok ugyszólván megvásárolta helyét, ugy hogy vagy maga vett rész-

vényeket, vagy rokonaival vétetett. Én ugy jutottam helyemhez, hogy anyám, ki igen szegény, egy kis összeget fektetett be. A dolgot mind a család, mind ügyvédeink, Hodge és Smithers urak, meghányták vetették, s arra az eredményre jutottak, hogy anyám nem is helyezhetné el hasznosabban pénzét; Brough maga is fél milliót ér. Sőt, mi több, a napokban egyik nagynénémnek is, kinek jó csomó készpénze van s ki tanácsot kért, hová helyezze el pénzét; - azt irtam, hogy tegye be hozzánk. Adhatok ennél nagyobb bizonyitékot abbeli meggyőződésemről, hogy fizetésképes!

- Használt önnél Brough valami rábeszélést?

- Igen, természetesen, beszélt velem; de megmondta nagyon becsületesen inditó okait, és azokat mindnyájunknak kijelentette. Azt mondá: »Uraim, célom e társaság összeköttetéseit lehetőleg szaporitani. Fölűl akarom szárnyalni valamennyi londoni üzletet. Részvényeink olcsóbbak, mint a többieké, s még olcsóbban is adhatjuk, s igy nagy nyereségünk lesz. De nekünk magunknak kell dolgoznunk. Minden részvényesnek és hivatalnoknak magának kell más részvényesek után látnia - bármily csekély értéket fektetnek is be - csak le kell őket kötni, az a fődolog.« S maga az igazgató minden barátját és szolgáját részvényessé teszi; még maga a kapusa is részvényes , s igy tesz mindenkivel, ki közelébe jut. Engem, például, épen most állitott a többi irnok élére, sokkal jobb helyre, mint a régi volt. Vendégűl hivott és királyilag tart; és miért? Mivel nagynénémnek háromezer fontja van, melyet Brough a társaság pénztárában akar látni.

- Ez nagyon különös, Mr. Titmarsh.

- Legkevésbbé sem, uram; ő nem titkolja a dolgot. Ha a dolog el lesz intézve, nem hiszem, hogy Mr. Brough többé rám nézne. De most szüksége van rám. Meg is mondta nekem, mikor ide hozott. »Ön világfi, Titmarsh, - mondá: - tudja, hogy nem azért adom önnek ezt a helyet, mert becsületes ember és szépen ir. Ha kevesebb értékű ajándékom lett volna, azt adtam volna oda; de mivel nem választhattam, azt adtam, a mi épen hatalmamban volt.«

- Ez elég szép; de miért tesz Brough ennyit oly csekély összegért, mint háromezer font?

- Ha tiz lett volna, csak ugy fáradozott volna érette, uram. Ön nem ismeri a londoni cityt, s azt a szenvedélyt, melylyel a pénz-piac nagy emberei összeköttetéseik számát nagyobbitani igyekszenek. Ha üzletről van szó, Mr. Brough egy kéményseprőt is magához édesgetne. Lássa, itt van szegény Tidd és húsz ezer fontja. Igazgatónk egészen ugy keritette hatalmába. Mindenre szüksége van, a mit csak megszerezhet.

- Igen, és föltéve, hogy odább áll a tőkével.

- Mr. Brough, a Brough és Hoff-cégből, uram! Akkor föltehetjük, hogy az angol bank is megszökik! De itt vagyunk a kapunál. Kérdezzük meg Gates-et, ő is egyik áldozata Mr. Broughnak. - Bementünk és beszéltünk Gates-szel.

- Nos, Mr. Gates, - mondám, - tudja, hogy ön is urunk a társulatban.

- Igen, minden bizonynyal; - mondá mosolyogva.

- Szabad kérdenem, mennyi fizetése van, hogy még részvényekre is tehet félre pénzt?

Megmondta fizetését s midőn kérdeztük, vajjon pontosan fizetik-e, megesküdött, hogy gazdája a világ legjobb embere; hogy két leányának szolgálatot szerzett, két fiát iskolába küldte, egyiket inasnak adta, s még sok jótéteményt sorolt elő, melyben gazdája részesitette. Gyermekeit félig lady Brough ruházta; az ur adott nekik fehér ruhát és felső ruhát télen, levest és hust az egész éven át. Sohasem volt még ily nagylelkű család, mióta a világ áll.

- Nos, uram, - mondám a kapitánynak, - meg van ezzel elégedve? Mr. Brough ez embereknek ötvenszer annyit ad, mint amennyit tőlük nyer; s mégis vetet Gates-szel részvényeket.

- Mr. Titmarsh, - mondá a kapitány, - ön becsületes ember s megvallom, az ön érve nyomós. Most mondja meg, tud-e valamit Miss Broughról és vagyonáról?

- Brough mindent neki hagy, - legalább ugy mondja. - A kapitány aligha valami különös kifejezést nem vett észre arcomon, mert nevetve felelé:

- Ugy látszik, kedves barátom, ön drágának tartja ezen az áron. Nem tudom, nincs-e igaza.

- Nos, ha szabad kérdeznem, Fizgig kapitány, még mindig sarkában van ön?

- Titmarsh ur, - felelé, - nekem húszezer font adósságom van; - s ezzel egyenesen visszatért a házba és ajánlatot tett Miss Broughnak.

Én nagyon kegyetlennek tartottam a kapitány eljárását, mert őt a családba Tidd vezette be, ki iskolatársa volt. Brough lármázott és átkozta leányát, midőn meghallotta, hogy igent mondott Fizgignek (mint később a kapitánytól megtudtam); és végre a kapitánynyal megigértette, hogy eljegyzésüket néhány hónapig titokban tartják. S a kapitány csak engem tett bizalmasává, s engem is csak akkor, midőn Tidd befizette húszezer fontját. Aznap ő is megkérte a fiatal hölgy kezét, s nem is kell mondanom, hogy kosarat kapott. Most már suttogni kezdtek a kapitány házasságáról s minden előkelő rokona, Doncaster herceg, Cingbars és Crabs grófok eljöttek meglátogatni Broughékat; Ringwood Henrik még részvényes is lett, és Crabs gróf is megigérte. Részvényeink felszöktek; igazgatónkat, nejét és leányát az udvarnál is bemutatták; s a mi társulatunk reményt nyujtott, arra, hogy az első biztosító társaság lesz a királyságban.

Kevéssel Fulhamben tett látogatásom után nagynéném irt nekem, hogy tanácskozott ügyvédeivel Hodge és Smithers urakkal, a kik szigorúan meghagyták neki, hogy csak oda helyezze el pénzét, a hová én tanácsoltam. Be is tette a pénzt, és eldicsérte becsületességemet és tehetségemet, melyről Mr. Brough, - mint irá - a leghizelgőbb nyilatkozatot tette. Egyszersmind értesitett, hogy halála esetére a részvények sajátommá lesznek. Ez nagy tekintélyt szerzett nekem a társaságban, gondolhatják. Legközelebbi évi közgyűlésünkön, mint részvényes voltam jelen, és hallottam Mr. Brough nagyszerű beszédjét, melyben kijelenté, hogy a részvényesek hat százaléknyi osztalékot kapnak, s ezt azonnal föl is vettük a pénztárnál.

- Szerencsés fickó! - mondá Brough hozzám; - tudja, mért adtam önnek e helyet?

- Hát bizonyosan nagynéném pénzeért, uram, - felelém.

- Nem azért. Azt hiszi, szükségem volt arra a nyomorult háromezer fontra? Nekem azt mondták, hogy ön lady Drum unokaöcscse; és lady Drum nagyanyja lady Jane Prestonnak; és Mr. Preston olyan ember, a ki tömérdek jót tehet nekünk. Tudtam, hogy vadhust küldtek önnek, s az ördög tudja, mit még; s midőn bálunkban láttam, hogy megrázta lady Jane az ön kezét, s mily barátságosan beszélgetett önnel, szentirásnak vettem Abednego minden szavát. Ezért jutott ön e helyre, jegyezze meg, s nem azért a nyomorult háromezer fontért. De két héttel az ön fulhami látogatása után találkoztam Prestonnal a házban, és elmondtam, hogy unokatestvérének e jó helyet szereztem. »Ördög vigye a szemtelen fickót! - mondá; - ő az én unokatestvérem! Ugy látszik, ön az öreg grófné minden szavát igaznak tartja? Az az ő rögeszméje; senkit sem mutathatnak be neki, hogy rokonságot ne kössön vele, s ugy tett azzal a gaz Titmarsh-sal is.«

- Nos, az a gaz Titmarsh, - felelém nevetve,- ezzel jó helyet szerzett magának, s a dolgon többé nem lehet segiteni.

- Látja tehát, - folytatá igazgatónk, - hogy helyét nem nagynénje pénzének köszönheti, hanem...

- Hanem nagynéném gyémánt-tűjének!

- Szerencsés fickó! - mondá Brough, oldalba lökve, és ott hagyva engem. És szerencsésnek is tartottam magamat akkor.

VIII. FEJEZET.
Titmarsh Sámuel életének legboldogabb napja.

Nem tudom hogy történhetett, hogy a következő félév folyama alatt Mr. Roundhand, ki oly nagy bámulója volt Mr. Broughnak és a társaságnak, összeveszett mind a kettővel, és szép áron eladta részvényeit, - azután elment, kigyót-békát kiáltva Broughra és társaságára.

Mr. Highmore lett most titkár, Mr. Abednego első irnok, s az önök alázatos szolgája a második, kétszáz fonttal évenkint. Mily alaptalanok voltak Mr. Roundhandnek ellenünk szórt rágalmai, kiviláglott 1823-iki januári közgyűlésünkön, midőn igazgatónk oly fényes beszédben, milyent még soha sem hallottam, kijelentette, hogy az osztalék nyolc százalék, s én nagynénémnek azonnal elküldém a ráeső százhúsz fontot.

Derék nagynéném, Mrs. Hoggarty, örömében azonnal visszaküldött nekem tiz fontot zsebpénzűl, s megkérdezett, nem tenne-e jól, ha Sloppertont és Squashtailt is eladná, s azt a pénzt is ide fektetné be.

Erre nézve legjobbnak tartottam Mr. Brough véleményét kikérni. Brough ur azonnal intézkedett a részvények iránt és beszélgetésünk végén azt mondta, hogy neki szüksége van egy magántitkárra, s e helyre engem szemelt ki, s ezért kétszáz fontomon felűl még ötvenet kapok.

Most kétszázötven fontom volt, és Miss Smithnek hetven. Mit is mondtam arra az esetre, ha összesen háromszáz fontunk lesz?

Guszti, és átala a többi fiatal ember, tudtak Smith Marival való viszonyomról. Atyja hajóparancsnok volt és igen becsűlt tiszt; s habár Mari csak hetven fontot hozhatott nekem évenkint, s én mostani fizetésemmel, mint mindenki állitotta, sokkal gazdagabb lány után is nézhettem volna, barátaim mégis megengedték, hogy a viszony épen tisztességes, s én meg voltam elégedve, és ki is ne lett volna az oly angyallal, mint Mari? A mi engem illet, még a polgármester leányát sem fogadtam volna el helyébe.

Mr. Brough-t természetesen figyelmeztették közellevő házasságomra, mint átalában mindenre, a mi irnokaira vonatkozott; s ugy hiszem, Abednego még azt is elmondta neki, mit ettünk mindennap. Valóban csodálatosan be volt avatva ügyeinkbe.

Azt kérdezte, mibe van befektetve Mari pénze.

Kétezerháromszázharminchárom fontja, hat shillingje és nyolc pennyje volt háromszázalékos állampapirosokban.

- Ne feledje el, fiam, hogy Titmarshné asszony hét százalékot kaphat pénzeért, s jobb biztositékot, mint az angol banké; mert nem jobb az a társaság, melynek élén Brough János áll, mint akármely más társaság?

Én igazat adtam neki s megigértem, hogy még egybekelésünk előtt fogok szólni Mari gyámjaival. Smith hadnagy, Mari nagyatyja, eleinte igen ellene volt egybekelésünknek. (Megvallom, hogy egyszer, midőn együtt talált a leánynyal, a mint ujjacskái hegyét csókoltam, megragadta galléromat, és kidobott az ajtón.) De a kétszázötven font évi fizetéssel biró Titmarsh Sámuel, ki Brough János jobb keze, egészen más ember, mint Titmarsh Sámuel, a szegény irnok, s az özvegy papné fia; s az öreg ur igen kegyes levelet irt nekem, melyben arra kért, hogy vegyek neki hat pár gyapjas harisnyát és négy mellényt, - s aztán elfogadta ajándékba, midőn 1823 juniusában lementem kedves Marimért.

Mr. Broughnak aggodalmai voltak a nagynéném Squashtailben és Sloppertonban fekvő birtokai miatt, melyeket nem adott el oly hamar, mint kimondta; és Mr. Brough azt mondá, hogy szégyen, gyalázat, hogy egy fiatal barátjának rokona, ki iránt ő annyi érdeklődést tanusit, csak három százalékot kapjon pénzeért, holott máshol nyolcat is kaphatna. Most mindig csak Samunak nevezett, és eldicsért a többi fiatal ember előtt, kik rendesen fülemhez juttatták a dicséretet; azt mondá, hogy Fulhamban mindig lesz hely, hová fejemet lehajtsam, és többször magával vitt oda. Csak kis társaság volt náluk, midőn odamentem; és M'Whirter azt szokta mondani, hogy engem Brough csak akkor hí meg, mikor közönséges vendégei vannak. De én nem sokat törődtem a nagyurakkal, mivel nem az ő körükben születtem s általában Broughékhoz sem igen szerettem menni. Miss Belinda épen nem volt inyem szerint való. S miután oda igérték Fizgig kapitánynak és Mr. Tidd lefizette húszezer fontját, és Fizgig előkelő rokonai egyik vagy másik társaság részvényeseivé lettek, Mr. Brough kijelenté, hogy az ő véleménye szerint a kapitány számitásból akarja elvenni leányát, s egyszerre próbára tette, - mondván, - hogy vagy hozomány nélkűl vegye el, vagy sehogysem. S erre a kapitány egyszerre alkalmazást kapott a gyarmatokban, és Miss Brough roszabb kedvű lett, mint valaha. Én azt hittem, hogy most meg fogja szánni szegény Tidd Vilmost, ki elfoglalta régi helyét, betegebben a szerelemtől, mint elébb; de Miss Belinda szánalom nélkűl utasitá vissza. Atyja világosan kimondta Tiddnek, hogy Belindának kellemetlenséget okoznak látogatásai, s habár ő mindig szeretni és becsülni fogja, kéri, hogy szüntesse meg látogatásait Fulhamben. Szegény fiú! lefizette húszezer fontját hiába; mert mi volt neki hat százalék, mikor hat százalékra és Miss Belinda kezére számitott!

Mr. Brough annyira megsajnált engem, a szegény szerelembeteget, mint mondani szokta s oly gondja volt boldogságomra, hogy nehányhavi szünidőre leküldött Somersetshire-be; el is mentem, boldogan mint a pacsirta, két uj öltözettel Stiltz urtól (melyeket bizonyos alkalomra vittem magammal), azonkivűl a Smith hadnagynak szánt ajándékkal, egy csomó társulati előrajzzal, s két levéllel Brough Jánostól, anyámhoz és Mrs. Hoggartyhoz. Mr. Brough azt mondá, hogy oly fiú vagyok, milyent a legjobb apa sem kivánhatna, s hogy ő saját fiának tekint, s hogy nagyon kéri Mrs. Hoggartyt, ne halaszsza tovább birtokai eladását, mert áruk most magas, és esnie kell, a mi részvényeink pedig most (aránylag) olcsón kelnek, s értéküknek egy-két év alatt meg kell két-, három-, négyszeresednie.

Igy fölkészűlve búcsút vettem kedves Gusztimtól. Tudtam, hogy többé nem megyek vissza a Salisbury-térre, azért egy kis ajándékot adtam háziasszonyom családjának. Azt mondá a jó asszony, hogy én voltam a legbecsületesebb ember, kinek valaha szállást adott; s ezzel nem is mondott sokat, mert a Folyam-utcában rendesen az adósok börtönéből kikerűltek laktak. A mi Gusztit illeti, a szegény fiú ugy kiáltott és sirt, hogy egy morzsát sem tudott enni a vajas zsemlyéből és sonkából, melylyel jól tartottam reggelire; s midőn elindultam, annyira lobogtatta kalapját és zsebkendőjét, hogy talán a kocsikerék is keresztűl ment lábán, mert jajgatni hallottam. Oh, mennyire más érzelmekkel voltam eltelve, midőn kedves Marimat elhagyva Londonba mentem, büszkén ülve fel gyémánttűmmel Jim Ward, a kocsis mellé.

Midőn közel értünk falunkhoz (Grumpleybe, három mérföldnyire tőle, hol a kocsis rendesen meg szokott állni egy pohár sörre), annyi volt az összesereglett nép a korcsma előtt, mintha maga a környék követje, Mr. Poppleton érkezett volna meg. S ott volt Wheeler Tamás, Mrs. Rincer lovásza, nagynéném sárga kocsijával, melyen csak háromszor szokott egy évben kikocsizni, s benne ült nagynéném fényes kasmir-shawljában és uj tollas kalapjában. Fehér kendőt lobogtatott a kocsiablakból, és Wheeler Tamás hurrát kiáltott, s utána a többi grumpley-i fiú. Mennyire megváltozott ez a Wheeler Tamás! Emlékszem, hogy még néhány év előtt megcsapkodott ostorával midőn hátúl fölkapaszkodtam kocsijára.

Nagynéném kocsija után Smith hadnagy négykerekese következett, s benne az öreg ur ült nejével. Benéztem a kocsi belsejébe, s kissé elszomorodtam, hogy »valakit« nem láttam ott. Hanem, oh balga fickó! ott volt a »valaki« nagynéném sárga kocsijában, pirulva, mint a pünkösdi rózsa, s oly boldog arccal! - Oh, oly boldogan és szépen! Fehér ruha volt rajta, világoskék és sárga övvel, mert ezek voltak nagynéném szerint a Hoggarty-szinek! de hogy a Hoggartyaknak mi közük van a világoskék és sárgához, azt máig sem tudom.

A postakocsis belefújt trombitájába, midőn négy lovával elindult; a fiúk ujra hurráztak; én Mrs. Hoggarty és Mari közé ültem; Wheeler Tamás lovai közé vágott; a hadnagy (ki barátságosan rázta meg kezemet, s kinek nagy kutyája a legkisebb kisérletet sem tett ezúttal megharapásomra) megcsapkodta kövér ponyját; s én diadallal vonultam be a faluba.

Jó anyám s a leányok (mindenik számára hoztam valami szépet) nem tudtak kocsit szerezni, azért kiálltak az utra, a falu közelében s ugy integettek kezükkel és zsebkendőjükkel; és habár nagynéném nem igen vette őket figyelembe, s csak egy méltóságos kézmozdulatot tett de ezt meg is lehet bocsátani oly gazdag nőnek, minő ő volt; hanem Smith Mari még nálamnál is többet tett, s annyit lebegtette zsebkendőjét, mint az a kilenc lány összevéve. Ah! hogy sirt és áldott jó anyám, mikor találkoztunk, és szivének s kedves fiának nevezett, s ugy nézett rám, mintha én volnék maga az erény és az ész; pedig csak szerencsés fiatal fickó voltam, ki barátjai segitségével csinos vagyonhoz jutott.

Nem anyámhoz szálltam, - azt már előre elhatározták; mert ámbár ő és Mrs. Hoggarty nem voltak jó barátnők, anyám azt mondta, hogy javamra fog szolgálni, ha nagynénémhez szállok, s lemondott arról az örömről, hogy együtt legyünk; s habár az ő háza a kettő közül a szerényebbik volt, mondanom sem kell, hogy mégis többre becsültem, mint Mrs. Hoggarty fényes lakását, nem is emlitve a rettenetes rozsólist, melyből most itce számra kellett innom.

A kocsi Mrs. Hoggarty házához vitt; nagynéném estére nagy ebédet készittetett, és külön felszolgálót bérelt ki. A mint kiszállt a kocsiból, egy hatpennyst adott Wheeler Tamásnak, kijelentve, hogy ez az övé, s hogy a többit Mrs. Rincerrel elintézi később. Erre Wheeler földhöz csapta a hat-pennyst, elkezdett káromkodni, ugyhogy nagynéném joggal mondta rá, hogy »szemtelen fickó«.

Nagynéném annyira megszeretett, hogy alig akart szeme elől bocsátani. Reggelenként számadásai mellett ültünk, és órákig eltanácskoztunk a sloppertoni birtok eladásáról, (de eredmény nélkül, mert Hodge és Smithers nem tudták megkapni az árt, melyet érettük követelt). És, mi több, megigérte, hogy halála után utólsó shillingje is az enyim lesz.

Hodge és Smithers is nagy lakomát adtak, és nagy tiszteletet tanusitottak irántam, mint a faluban mindenki. A kik ebédet nem adhattak, theára híttak, és mindenki ivott a fiatal pár egészségére s Marimnak ebéd vagy vacsora után nem egyszer csaltak arcára pirt a megjegyzések, melyek állapota változására vonatkoztak.

Az egybekelés boldog napja ki volt tűzve, s az 1823-diki julius 24-dikén a legszebb somersetshirei lánynak boldog férje voltam. A menet anyám házából indult ki, mert ezt már nem engedte nagynénémnek, és hugaim voltak a nyoszolyólányok; Hoskins Guszti külön eljött a városból, hogy vőfélyem lehessen, s egy hétig maradt hajdani szobámban, anyám házánál, mialatt szerelmes pillantásokat vetett negyedik hugomra, Miss Winny Titmarshra, mint később megtudtam.

Nagynéném egybekelésünk alkalmával igen kegyes volt. Néhány héttel előbb megrendeltetett velem Mari számára három nagyszerű ruhát a hires Mantalini asszonynál Londonban, s néhány szép ékszert és aranyszegésű zsebkendőt Howell és Jamesnél. Leküldték Londonból, s én mint a magam ajándékát adtam menyasszonyomnak; de Mrs. Hoggarty tudtomra adta, hogy

a számla kifizetésére ne legyen gondom, s én ez eljárását igen nagylelkűnek tartottam. A menyegző napjára kocsiját is odakölcsönzé, és sajátkezűleg készitett egy vörös atlasz-táskát: Mrs. Titmarsh, kedves unokahuga számára. Volt benne mindenféle varrószer, mert remélte, hogy nőm soha sem fogja tűjét elhanyagolni; egy erszény néhány ezüst pennyvel; és egy igen különös zseb darab. »A meddig ezt megtartja, kedvesem, - mondá Mrs. Hoggarty, - soha sem fog szükséget szenvedni; és én sürgetőleg - sürgetőleg kérem, tartsa meg.« A kocsi táskájában egy papirosba takart kétszersűlt csomót, s egy üveg rozsólist találtunk. Jót nevettünk rajta, s oda adtuk Wheeler Tamásnak, ki azonban, ugy látszott, szintén csak ugy szerette, mint mi.

Mondanom sem kell, hogy a Stiltz készitette kabátban (jó ég! már a harmadik és a negyedik ebben az évben!) mentem az esküvőre, és hogy mellemen ott ragyogott a nagy Hoggarty-gyémánt.

IX. FEJEZET.
Sámuel, felesége, nagynénje és gyémántja visszatérnek Londonba.

A mézeshetek alatt azzal mulattunk, hogy terveket csináltunk londoni életünkre, s egy kis paradicsomot képzeltünk előre magunk számára! Hiszen csak negyvenévesek voltunk mind a ketten összevéve, s én részemről mindig szerettem légvárakat épiteni.

Mielőtt elhagytam Londont, lakás után néztem, mely kis jövedelmünkhöz illett; és Hoskins Guszti s én a hivatalos órák után együtt mentünk lakást vadászni. Egy kis házikónál állapodtunk meg Camden Townban, mivel egy kis kertje volt, melyben bizonyos apró emberek játszhatnak majd annak idejében; istállója és kocsiszine is volt, ha netalán szükségünk lesz rá, - s mért ne lehetne nehány év mulva? - és pompás egészséges levegője, tisztességes távolban a börzétől; s mind ez harminc fontért évenként. Ezt a kis helyet oly elragadtatással irtam le Marinak, mint Sancho irja le Liriast Gil Blasnak; és kedves feleségem előre örült a háztartásnak, és megfogadta, hogy a legjobb ételeket maga fogja késziteni (különösen a gyümölcspuddingot, melynek nagy barátja vagyok) és megigérte Gusztinak, hogy minden vasárnap velünk fog ebédelni, de akkor nem szabad azokat a borzasztó szivarokat színia. A mi Gusztit illeti, ő elhatározta, hogy szomszédunkban fogad szobát, mert nem akar visszamenni a Folyam-utcába, hol oly boldogan éltünk együtt; s a jólelkű Mari azt mondta, hogy megkéri Winny hugomat, jöjjön el Londonba. Erre Hoskins elpirult, s azt mondá:

- Még most balgaság!

De minden légvárunk összeomlott, midőn kis mézesheti kirándulásunkból visszatértünk és Mrs. Hoggarty tudatta velünk, hogy megunta a vidéki életet, azért elmegy kedves unokaöcscsével és hugával Londonba s bemutatja őket fővárosi barátainak.

Mit tehettünk? Inkább Bathbe kivántuk, mint Londonba. De nem lehetett segiteni, kénytelenek voltunk magunkkal vinni, mert, mint anyám mondta, ha megsértjük, vagyona kimegy a családból; s nincs-e reá szüksége két ily fiatal embernek?

Igy értünk be a városba, nagynéném kocsijában, mert oly koros hölgy, mint ő, nem utazhatik postakocsin. S nekem tizennégy fontot kellett fizetnem a postalovakért, a mi szépen megkönnyitette zsebemet.

Három hét alatt három házban laktunk. Első háziasszonyunkkal összevesztünk, mert nagynéném ráfogta, hogy az ürücombból, melyet ebédre készittettünk, levágott egy darabot; a másikból azért költöztünk ki, mert nagynéném gyanúba vette a szolgálót, hogy a gyertyákat ellopkodja; a harmadikat pedig azért hagytuk ott, mivel nagynéném egyszer a reggelihez szörnyen összedagadt, összecsipett arccal jött le, - hogy mitől, az nem tartozik a dologra. Hogy rövidebbre fogjam a dolgot, - már félbolond voltam a folytonos hordozkodástól, s nagynéném hosszú elbeszéléseitől és panaszaitól. A mi nagy ismeretségeit illeti, azoknak hirük sem volt Londonban; s még ő pörölt velem, hogy nem vezettem be Brough János lovagnál, és rokonainál, Tiptoff gróf és grófnénál.

Mr. Brough Brightonban volt, midőn Londonba érkeztünk; s a mint visszajött, első dolgom volt, hogy nagynéném ittlétéről és pénzzavaromról tudósitottam. Nagyon komolyan nézett, midőn az utóbbiról szóltam, és előleget kértem; de midőn megtudta, hogy nagynéném idehozatala került annyi pénzembe, rögtön megváltozott a hangja.

- Ez már változtat a dolgon, kedves fiam; Mrs. Hoggarty oly korban van, melyben mindent meg kell adni neki. Itt van száz font; kérem, csak forduljon hozzám, valahányszor pénzre van szüksége.

Ez tartotta bennem a lelket, mig Mrs. Hoggarty megfizette a háztartási költségeket. És már másnap látogatóba jött négylovas fogatán Brough ur nejével, nagynénémhez és nőmhöz.

Épen aznap volt, mikor nagynéném oly szörnyen összecsipett arccal jelent meg; természetesen nem mulasztotta el tudatni Mrs. Broughval a dolog okát, s elmondani, hogy Hoggarty-várában, vagy somersetshirei nyárilakában soha sem látott, se nem érzett ily utálatos férgeket.

- Kegyelmes ég! - kiáltá Brough János lovag, - ily előkelő hölgy igy szenvedjen! - az én kedves Titmarsh fiamnak derék rokona! Soha, asszonyom, soha sem engedem meg, hogy Hoggarty-vári Hoggarty asszony ily megalázásnak legyen alávetve, mig Brough János egy otthont ajánlhat neki, egy szegényes, boldog, keresztyén otthont, asszonyom, mely nem oly fényes ugyan, mint az, melyhez dicső élete pályáján keresztül szokva volt. Izabella, kedvesem! - Belinda! - beszéljetek Mrs. Hoggartyhoz. Mondjátok meg, hogy Brough János háza padlásától pincéjéig az övé, - ismétlem asszonyom, padlásától pincéjéig. Kivánom, akarom, parancsolom, hogy Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty holmiját azonnal kocsimba rakják! Legyen szives személyesen utána látni, Mrs. Titmarsh, hogy nagynénjének nagyobb kényelme legyen, mint eddig.

Mari igen elcsodálkozott ezen a parancson, és kiment. De Mr. Brough nagy ember volt, és az ő Sámuelének jótevője, s habár a bohó gyermek sirni kezdett, mikor nagy fáradsággal rakta össze nagynéném óriási csomagjait, mégis elvégezte a munkát és mosolygó arccal ment le nagynénémhez, ki Mr. és Mrs. Brought egy hosszú történettel mulattatta, mely a Charleville lord idejebeli Hoggarty-vári és dublini bálokrúl szólt.

- Összeraktam a csomagokat, néni, de nincs elég erőm lehozni, - mondá Mari.

- Persze hogy nincs, persze hogy nincs, - mondá Brough János, kissé szégyenkezve.

- Rajta, György, Frigyes, Ágost, jöjjetek föl rögtön s vigyétek le Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty holmiját, melyet e fiatal hölgy meg fog mutatni nektek.

Sőt annyira megalázta magát, hogy midőn néhány uriszolgája nem akart a csomagokkal bajlódni, fölkapott egyet-egyet mindakét kezével és kivitte a kocsihoz, kiáltva, hogy az egész utca meghallhatta:

- Brough János nem büszke, nem nem; és ha szolgái oly hatalmasak, ő példát ad nekik az alázatosságra!

Mrs. Brough is leszaladt a lépcsőkön, elkapta a csomagokat férje kezéből, de nagyon nehezek voltak neki; igy tehát megelégedett azzal, hogy leült egyre, s minden arramenőtől megkérdezte, nem angyali ember-e férje?

Igy hagyott el minket nagynéném. Semmit sem tudtam távozásáról, mert akkor épen a hivatalban voltam; s a mint öt óra tájban Gusztival hazafelé ballagtam, Marim mosolygó arccal állt az ablaknál és integetett, hogy jöjjünk fel mind a ketten. Ezt igen különösnek találtam, mert Mrs. Hoggarty ki nem állhatta Hoskinsot, s többször kijelentette, hogy vagy egyiküknek, vagy másikuknak el kell hagynia a házat. Felmentünk tehát, s ott találtuk Marit, ki már fölszáritotta könyeit, és nevetett, tapsolt, ugrált és rázogatta a Guszti kezét. És mit ajánlott a kis hamis! Akármi legyek, ha azt nem mondta, hogy Vauxhallba szeretne menni! Mivel az asztal csak három személyre volt teritve, Guszti félve és reszketve foglalta el helyét;

s azután feleségem elmondta a történteket, hogy röpitették el Mrs. Hoggartyt Brough négylovas fogatán Fulhambe.

- Hadd menjen, - mondám; - és valóban sokkal nagyobb gyönyörrel költöttük el birkahusunkat és gyümölcs-puddingunkat, mint Mrs. Hoggarty az ő előkelő ebédjét Fulhamben.

Nagyon jól mulattunk Vauxhallban, hol Guszti erőnek erejével megvendégelt; s önök meg lehetnek győződve, hogy nagynénénket, ki három hétig maradt Fulhamben, továbbra is odakivántuk, mert sokkal vidámabban és kényelmesebben éltünk nélkűle. Kis Marim el szokta késziteni reggelimet, mielőtt az üzletbe mentem; és vasárnap szabad napunk volt, s ekkor elmentünk megnézni, hogy eszik a szegény kis gyermekek főtt marhahusukat és burgonyájukat a lelenc-házban, és hallgattuk szép zenéjüket; de a gyermekek maguk még szebbek voltak, és ártatlan, boldog arcuk többet mondott, mint a legjobb beszéd. Hétköznap Mrs. Titmarsh esti öt óra tájban sétát szokott tenni a Bárány-utca baloldalán (a mint az ember Holbornba megy) - és néha egészen Snow Stillig is elment, hol rendesen találkozott két fiatal emberrel, kik a F. Ny. I. Biztositó Társaságból jöttek; s azután mily boldogan ültünk mind ebédhez! Egyszer épen akkor érkeztünk meg, mikor egy rut ember, magas sarkakkal, aranygombos bottal, s egész arcát eltakaró szakállal, Mari fejkötője alá mereszté szemét és egészen közelébe ment a Day és Martin feketitő műhelye mellett, és legjavában nézte, midőn arra jött - ki más, mint Guszti és én? Emberünk egy pillanat alatt galléron volt ragadva, és ott kapálózott a bérkocsik alatt, s a kocsisok mind nevetve nézték. A legjobb az volt, hogy haját és szakálát, a markomban hagyta; de Mari azt mondá: »Ne bánj vele roszúl, Sámuel; csak francia.« Igy tehát visszaadtuk neki parókáját, melyet egy lovász vitt oda neki, a mint a szalma közt feküdt.

Kiabált valamit »a r r è t e z«-, meg »F r a n ç a i s«- és » c h a m p d' h o n n e u r «-ről; de mi tovább mentünk, és Guszti hüvelyk-ujját orrára tette, s a többit kinyujtotta a francia felé. Ez átalános nevetést keltett, s ezzel vége volt a kalandnak.

Tiz napra nagynéném elutazása után levelet kaptunk tőle, melyet ide igtatok:

- »Kedves unokaöcsém! Legforróbb ohajtásom volt, visszatérni Londonba, mert tudom, hogy te, és unokahugom Mrs. Titmarsh, igen nélkűlöztök, különösen az utóbbi, ki egészen járatlan a »nagy fővárosban«, a háztartásban és mindenben, a mi egy jó háziasszonyhoz és családanyához szükséges.

Mondd meg neki, hogy a leves-husért semmi esetre se adjon többet $4^3/_4$, pennynél, s hogy a legjobb londoni vajat megkaphatja $8^1/_2$ pennyért. Mrs. Titmarsh nagyon roszúl csomagolta be holmimat, és táskám lakatja keresztűlment sárga atlasz-ruhámon. Kijavitottam, s azóta már kétszer föl is vettem, két előkelő esti mulatságon, melyet vendégszerető házigazdám adott; vasárnap a nagy lakomán, mikor lord Scaramouch vezetett az asztalhoz, zöld bársony ruhám volt rajtam. Minden a legpompásabban volt elkészitve. Fehér és barnaleves, galambbal, egy nagy edény tengeri rák-mártás. Maga a rák tizenöt shilling. A galamb három giné. Ez a pazarlás egészen illenék Mrs. Titmarshoz, ki, mint mindig mondám, mind a két végén égeti a gyertyát. Szerencsétek, fiatalok, hogy van egy vén nénétek, ki jobban ért hozzá, s kinek nagy erszénye van, mely nélkűl bizonyos emberek az ajtó előtt szeretnék látni. Nem téged értlek, Sámuel, mert te, megvallom, mindig jó voltál. Merem mondani, hogy nem élek soká, s bizonyos emberek örűlni fognak, ha a föld alá tehetnek.

Vasárnap nagyon roszúl volt a gyomrom, s azt hittem, a rákmártástól; de Blogg orvos, kit hozzám hittak, azt mondta, fél, hogy sorvadás lesz; hanem adott egy kis orvosságot, melytől jobban lettem. Kérlek, látogasd meg.

Pimlicóban lakik, s hivatalos órád után elsétálhatsz hozzá, - s adj neki egy fontot és egy shillinget tiszteletemmel együtt. Nálam nincs több pénz, mint egy tizfontos, mert a többi nálatok van, belakatolva.

Ámbár a testet nem hanyagolják el Brough ur házában, a lélekről is gondoskodnak. Mr. Brough minden reggel olvas és imádkozik; s hogy felüditik beszédei az éhes lelket reggeli előtt! Minden a legjobb izlés szerint, - ezüst és arany tálak a reggelinél, villás-reggelinél és ebédnél; mindeniken korona van, s e latin szó: industria, mely ipart jelent. Vasárnap különös kegyben részesitett Mr. Grimes Wapshot, az anabaptista gyülekezet papja, ki három órán át beszélt Mr. Brough magánkápolnájában. Mint egy Hoggarty özvegye, mindig támogatója voltam az angol és ir egyháznak; de meg kell vallanom, hogy Mr. Wapshot beszédje sokkal fellengősebb volt, mint a tisztelendő Blenkinsopé, ki ebéd után rövid két óráig hallatta hangját.

Mrs. Brough, köztünk maradjon, szegény teremtés és nincs szelleme. A mi Miss Brought illeti, ő oly pajkos, hogy egy izben verést igértem neki, el is hagytam volna házukat, ha Mr. Brough pártomat nem fogja és bocsánatot nem kéret leányával.

Nem tudom, mikor térek vissza a városba, mert itt valóban szivesen látnak. Blogg orvos azt mondja, hogy számomra az egész világon nincs jobb levegő, mint Fulhamben; s mivel a nők nem járnak velem sétálni, tisztelendő Grimes Wapshot többször volt szives karját nyujtani, és kellemes dolog ily vezetővel majdnem egészen Putney-ig és Wandsworth-ig elsétálni, s vizsgálni a természet csodás műveit. Beszéltem vele a sloppertoni birtokról, s ő nem tartja tanácsosnak, hogy eladjam; de e részben a magam eszét fogom követni.

Azalatt nektek jobb lakásba kell mennetek; melegittesd meg ágyamat minden este, esős napokon pedig gyujtass tűzet a kandallóba. Mrs. Titmarshnak legyen gondja kék selyemruhámra, és forditsa meg, mielőtt hazaérek; van egy bibor mellényem is, melyet megtarthat magának; remélem, nem hordja azt a három pompás ruhát, melyet te ajándékoztál neki, hanem elteszi jobb időkre. Be fogom mutatni barátomnak, Mr. Broughnak és többi ismerősömnek: s maradok szerető nagynénéd.

Megrendeltem Somersetshireben egy láda rozsólist. Ha megérkezik, kérlek, küldd le felét, és fizesd meg a kocsit. Elfogadható ajándék lesz szives házigazdám számára.«

E levelet maga Mr. Brough hozta el nekem a hivatalba és mentegetőzött, hogy figyelmetlenségből feltörte a pecsétet; mert a levél saját levelei közé keveredett s ő föltörte, meg sem nézve cimét. Természetesen nem olvasta el, s én örültem is neki; mert nem szerettem volna, hogy megtudja, mily véleménynyel van nagynéném nejéről és leányáról.

Másnap egy ur Tom kávéházából, a Cornhillen, azt üzente nekem, hogy beszélni akar velem; elmentem, s ott találtam régi barátomat, Smitherst, a Hodge és Smithers házból, a ki épen most szállt le a kocsiról, és uti-táskája is lába alatt feküdt.

- Samu fiam, - mondá, - ön nagynénjének örököse, s nekem néhány ujdonságom van az ön számára. Nagynénje irt nekünk, hogy küldjünk abból az otthon készült borból, melyet ő rozsólisnak nevez, s mely ott hever butoraival együtt tárházunkban.

- Jól van, - mondám mosolyogva, - a rozsólisból akármennyit elvehet; mind átengedem neki.

- Oh, - felelé Smithers, - nem ez a baj, ámbár butorai elég alkalmatlanságot szereznek nekünk, - nem ez a baj; hanem levele utóiratában meghagyja, hogy sloppertoni és squashtaili birtokát azonnal mint eladót hirdessük ki, mivel tőkéjét máshol akarja elhelyezni.

Tudtam, hogy a sloppertoni és squashtaili birtok szépen jövedelmezett Hodge és Smithers uraknak, mert nagynéném mindig perlekedett bérlőivel, és drágán megfizetett veszekedő természeteért, ugyhogy Smithers ur tanácsa e tekintetben nem puszta önzetlenségből eredtnek látszott.

- S ön, Mr. Smithers, csupán azért jött Londonba, hogy ezt tudtomra adja? Azt hiszem, jobb lett volna egyszerre engedelmeskednie nagynéném parancsának, vagy hozzá menni Fulhambe és tanácskozni vele a dologról.

- Eh, Mr. Titmarsh, nem látja, hogy ha eladja a birtokokat, Brough kezébe adja a pénzt, és ha a pénz Brough kezébe kerűl...

- Hét százalékot ad érette három helyett, - ebben nem látok veszteséget.

- De lássa, biztositékra is volna szükség. Ő tisztességes ember, nagyon tisztességes, minden kétségen fölűl tisztességes. De ki tudja? Rosz idők állhatnak be s akkor az az ötszáz társaság, melyben részes, tönkre teszi őt. Itt van a »Gyömbérsör-társulat«, melynek igazgatója, különös hirek keringenek róla. A »Baffin-öbli prém-társulat«, melynek részvényei igen alant állnak, és Brough ennek is igazgatója. A »Szabadalmazott szivattyú-társaság« részvényei 65-ön, s az uj részletek, melyeket senki sem akar befizetni.

- Képtelenség, Mr. Smithers! Nincs Mr. Broughnak ötszázezer font értékű részvénye a »Független Nyugati Biztositó«-ban? Ki ajánlotta nagynénémnek, hogy ott fektesse be pénzét, szeretném tudni?

Ezzel meg volt fogva.

- Jó, jó, nagyon jó vállalat, az bizonyos, s önnek háromszáz fontot hoz évenkint, Samu fiam. Ön köszönettel tartozik nekünk, hogy mindig érdeklődtünk ön iránt, (valóban ugy szerettük, mint fiunkat, és Miss Hodge még most sem heverte ki, azt a bizonyos házasságot.) Csak nem tesz szemrehányást, hogy javán fáradozunk?

- Dehogy teszek, az ördögbe! - felelém, kezét megrázva és elfogadtam a pohár sherryt s a kétszersűltet, melyet számomra rendelt.

Smithers ismét visszatért a dologra:

- Samu, - mondá, - jegyezze meg, a mit mondok, és hozza el nagynénjét Fulhamből. Nőmnek hosszú levelet irt egy tisztelendő urról, kivel sétákat tesz, - Grimes Wapshotról. Ez az ember rá vetette szemét. 1814-ben Lancasterben hamis pénzverés miatt törvényszék előtt állt, s csak nagynehezen menthette meg nyakát. Vigyázzon rá, - nagynénje pénzére vetette a szemét.

- No hát, - mondám, kihuzva nagynéném levelét, - olvassa.

Nagy gonddal olvasta végig, látható tetszéssel, s a mint visszaadta, - mondá:

- Jól van, Samu, csak kettőt kérek öntől; az egyik az, hogy egy léleknek se mondja meg, hogy itt vagyok, s a másik, hogy vendégeljen meg szép feleségénél.

- Szivesen teljesitem mind a kettőt, - felelém nevetve. - De ha nálunk ebédel, megérkezése nem marad titok, mert Hoskins barátom szintén vendégünk, még pedig nagynéném távozása óta mindennapos.

Ő szintén nevetett és mondá:

- Megfogadtatjuk vele bor mellett, hogy hallgatni fog. - S ezzel elváltunk.

A fáradhatatlan ügyvéd ebéd után folytatá támadását, még pedig Guszti és feleségem segitségével, ki ez ügyben egészen érdektelen fél volt, sőt több mint érdektelen, mert sokat

adott volna értte, ha nagynéném társaságától megszabadulhatott volna. De azt mondá, hogy belátja Smithers okainak helyességét s én sohajtva adtam neki igazat. Mindazáltal a büszkét játszottam, s azt mondtam, hogy nagynéném azt teszi pénzével, a mit akar; s én nem vagyok az az ember, hogy erre vagy arra rábeszéljem.

A thea után a két vendég elment s Guszti később elmondá, hogy Smithers számtalan kérdést tett az üzletről, Broughról, feleségemről, s mindenről, a mi hozzánk tartozott.

- Ön szerencsés fickó, Mr. Hoskins, s ugy látszik, barátja e szép fiatal párnak; - mondá Smithers, és Guszti megvallá, hogy az, s elmondá, hogy hat hét alatt tizenötször ebédelt nálunk, s hogy jobb és vendégszeretőbb ember nincs nálamnál. Ezt nem saját dicséretemre kürtölöm ki, - nem, nem; hanem azért, mivel e kérdések nagy befolyással voltak a következett eseményekre.

Másnap épen a hideg ürűcombot költöttük el, melyet Smithers tegnap oly jónak talált, és Guszti is asztalunknál ült, midőn egy kocsi hajtott a kapu alá, melylyel nem sokat törődtünk; lépteket hallottunk a folyosón, de azt hittük, hogy a másodemeleti lakónak szólnak, s ki lépett a szobába más, mint maga Mrs. Hoggarty! Guszti, ki épen egy pohár sörről fujta szét a habot, igy készűlvén a jóizű ivásra, és majd halálra nevettetett tréfáival és elbeszéléseivel, letette a poharat, a mint nagynéném belépett és egészen elhalványodott. Valóban mindnyájan kissé kellemetlenűl éreztük magunkat.

Nagynéném gőgösen tekintett Mari arcába, azután Gusztira s azután e szavakkal: »Már nagyon is igaz, szegény fiam!« - hevesen karjaimba rohant, és megesküdött, hogy soha, soha sem hagy el.

Én nem értettem e különös izgatottság okát, sem a többi. Mrs. Hoggarty visszautasitá Mari kezét, midőn a szegény lélek odanyujtá s midőn Guszti félénken mondá:

- Ugy hiszem, Samu, én itt utban vagyok, s jobb lesz, ha elmegyek, - Mrs. Hoggarty arcába nézett és ujjával méltóságosan mutatva az ajtó felé, - mondá:

- Ugy hiszem, uram, már elébb elmehetett volna.

- Remélem, Mr. Hoskins addig fog itt maradni, a mig neki tetszik, - mondá Mari határozottan.

- Természetesen, reméli, asszonyom, - felelé Mrs. Hoggarty gúnyosan. - De Mari és nagynéném beszédje elveszett volt Gusztira nézve, mert ő rögtön kalapjáért szaladt és lerohant a lépcsőn.

A veszekedés vége, mint rendesen, az volt, hogy Mari sirva fakadt, és nagynéném ismételte nyilatkozatát, hogy még nem késő s hogy soha, soha sem fog elhagyni.

- Mi okozhatta nagynéném visszatérését és haragját? - mondám este Marinak, midőn szobánkban voltunk; de feleségem azt mondta, nem tudja s én is csak később tudtam meg a veszekedés okát.

A rettenetes, kövér, rekedt kis Smithers mint jó tréfát mondta el a dolgot, de csak egy évvel később, mikor Hixon, Dixon, Paxon és Jacksonnak fennebbi levelét megmutatta.

- Samu fiam, - mondá, - ön kész lett volna Mrs. Hoggartyt Brough karmai közt hagyni, de én elhatároztam, hogy kiszabaditom. Egy csapásra két halálos ellenségétől akartam önt megszabaditani. Egészen világos volt előttem, hogy tisztelendő Wapshot ur nagynénje vagyonára vágyik s hogy Broughnak hasonló zsákmányló szándéka van. Zsákmányló még szelid kifejezés, Samu; ha rablót mondtam volna, világosabban fejeztem volna ki magamat.

Fölültem tehát a Fulhamba vivő kocsira, s a mint megérkeztem, egyenesen a tisztelendő ur lakásának tartottam.

- Uram, - mondám, - a mint ráakadtam az érdemes emberre, - épen melegvizes pálinkát ivott, Samu, két órakor, legalább a szobában igen el volt terjedve a szaga; - uram, - mondám, - ön 1814-ben Lancasterben törvényszék előtt állt hamis pénzverés miatt.

- És fölmentést kaptam, uram. A gondviselés kideritette ártatlanságomat, - mondá Wapshot.

- De 1816-ban nem mentették föl a sikkasztási vád alól, uram, - felelém, - hanem annak következtében két évet töltött a yorki börtönben.

Tudtam a fickó históriáját, mert még cliftoni lelkész korában küldtem rá idézést. Folytattam.

- Mr. Wapshot, ön egy kitünő hölgynek udvarol Mr. Brough házában; ha meg nem igéri, hogy fölhagy minden törekvésével, nyilvánossá teszem multját.

- Már megigértem, - mondá Wapshot meglepetve. - Ünnepies igéretet tettem Mr. Broughnak, ki nálam volt ma reggel, és lármázott, szidott, káromkodott. Oh uram, megijedt volna, ha hallotta volna, hogy káromkodott keresztyén ember létére.

- Mr. Brough itt volt? - kérdém elbámulva.

- Igen; ugy hiszem, mind a ketten egy nyomon járnak. Ön el akarja venni az özvegyet a sloppertoni és squashtaili birtokkal együtt? Jó, jó, csak tegye. Én megigértem, hogy semmi dolgom sem lesz vele, és egy Wapshot becsülete szent.

- Azt hiszem, uram, - mondám, - Mr. Brough azzal fenyegette, hogy kidobja, ha még egyszer belép hozzá.

- Látom, beszélt vele, - mondá mosolyogva a tisztelendő ur; - s ekkor eszembe jutott az, a mit ön a feltört levélről beszélt, és legkevésbbé sem kételkedtem, hogy Brough a legutólsó szóig elolvasta.

Az első madarat már megejtettük; mind a ketten, Brough és én, vadásztunk rá. Most az egész nyári lakra kellett rontanom; és én elmentem és rárontottam, uram.

Nyolc óra elmult, mikor odaértem és a kapun belépve, egy ismeretes alakot láttam járkálni a cserjésben, és benne az ön tiszteletreméltó nagynénjére ismertem; de én a ház szeretetreméltó hölgyeivel akartam találkozni, mielőtt vele beszélek, mivel, lássa Titmarsh barátom, kiolvastam Mrs. Hoggarty leveléből, hogy ellenséges lábon áll velük, s én azt reméltem, hogy összeveszitem őket, s ugy viszem el nagynénjét a házból.

Nevettem és elismertem, hogy Mr. Smithers nagyon ravasz ember.

- A sors ugy akarta, - folytatá, - hogy Miss Brought a nappali szobában találjam, gitárt cincogtatva és szörnyű hamisan énekelve; de a mint beléptem, a lehető leghangosabban »csitt!«-et kiáltottam a szolgának, és megálltam, mint a karó, azután lábujjhegyen előre sompolyogtam. Miss Brough a tűkörben minden mozdulatomat tisztán láthatta; de ugy tett, mintha nem látna és végig énekelte darabját.

- Kegyelmes ég! - mondám, - bocsásson meg, asszonyom, hogy félbeszakitom bájos énekét, s hogy véletlenül meghallottam s végig hallgatni merészeltem.

- Anyámat keresi, uram? - kérdé Miss Brough annyi méltósággal, a mennyi rendelkezésére állt. - Én Miss Brough vagyok.

- Ohajtanám, asszonyom, ha egy szót se hagyna szólni dolgomról, mielőtt még egy szép dalt el nem énekelt.

Nem énekelt ugyan, de látható megelégedéssel kérdezé:

- Tehát, uram, mi a kivánsága?

- Egy hölgygyel van dolgom, ki az ön tisztelt atyjának vendége e házban.

- Oh, Mrs. Hoggarty! - mondá Miss Brough megrántva a csengetyűhuzót. - János, küldjön Mrs. Hoggartyért a cserjésbe; egy ur van itt, ki beszélni akar vele.

- Én ép oly jól ismerem, - folytatám - Mrs. Hoggarty különösségeit, mint akárki más; és tudom, hogy azok és nevelése nem teszik alkalmassá, hogy az ön társnője legyen; tudom, hogy ön nem szereti őt; ő irt nekünk Somersetshirebe, hogy ön nem szereti őt.

- Mit! visszaélt velünk, barátaival? - kiáltá Miss Brough (s én csak ezt akartam elérni.) - Ha nem szeret, mért nem hagy el minket?

- Már ugy is hosszúra nyult a látogatás, - mondám, - s nem kétlem, hogy unokaöcscse és huga már vágyódnak utána. Kérem, asszonyom, maradjon, mert segitségemre lehet célom elérésében.

Célom pedig az volt, hogy a két nő között valóságos harcot támaszszak, melynek végén felszólitom Mrs. Hoggartyt, hogy ne maradjon abban a házban, melynek lakóival ily kellemetlen összeütközései vannak. S a csata megtörtént, még pedig Miss Belinda nyitotta meg a tüzet, azzal vádolván Mrs. Hoggartyt, hogy barátainál rágalmazta őket. De ámbár a végén a leány dühösen rohant ki a szobából s azt mondá, hogy elhagyja otthonát, ha Mrs. Hoggarty továbbra is itt marad, az ön kedves nagynénje felkiáltott:

- Hah, átlátom a gonosz teremtés hadi cselét; de hála istennek, jó szivem van és vallásom képessé tesz, hogy megbocsássak neki. Nem fogom elhagyni kitűnő atyja házát s a derék embert elmenetelemmel búsitani.

Ekkor Mrs. Hoggartyt a részvét mezejére igyekeztem terelni.

- Asszonyom, - mondám, - Mrs. Titmarsh, unokahuga, mint Samu mondja, nem rég igen roszúl érezte magát, - reggelenként émelygésben szenved, - kissé ideges és gyenge, - mind oly jelek, asszonyom, melyeket egy fiatal asszonynál nem lehet félreismerni.

Mrs. Hoggarty azt mondta, hogy neki kitűnő sziverősitője van, majd elküldi Mrs. Titmarsh-nak, s meg van róla győződve, hogy segitve lesz rajta.

Most, bár igen kelletlenül, utósó fegyveremhez kellett nyulnom, s mivel a dolog régen elmult, elmondhatom, Samu fiam.

- Asszonyom, valami közlendőm van, a mit alig merek elmondani. Tegnap unokaöcscsénél ebédeltem, s asztalánál egy fiatal embert találtam, - egy aljas viseletű fiatal embert, ki el-vakitotta unokaöcscsét, s félek, hogy unokahugára is sikerült hatnia. Hoskinsnak hivják, asszonyom s midőn elmondom önnek, hogy mig az ön ottléte alatt egyszer sem volt a házban, most három hét alatt tizenhatszor ebédelt túlságosan bizalmas unokaöcscsével, ön elkép-zelheti, a mit én magam sem merek képzelni.

A lövés talált. Nagynénje egyszerre fölugrott, és tiz perc alatt kocsimban ült, London felé tartva. Nem volt ez ügyesen kivive?

- Ön igen szép csellel élt nőm rovására, Mr. Smithers, - mondám.

- Neje rovására, minden esetre, de mindkettejük hasznára.

- Szerencséje, uram, hogy öreg ember, - felelém, s hogy a dolog tiz év előtt történt; különben, Mr. Smithers, istenemre, ugy elkorbácsoltam volna, mint még senkit sem.

Igy került vissza hozzánk Mrs. Hoggarty, s ez volt az oka, hogy a Bernát-utcába költöztünk, s most az ebben történteket kell leirnom.

X. FEJEZET.
Sámuel magánügyeiről s a Brough és társa cégről.

Egy csinos házba költöztünk, a Bernát-utcában; nagynéném elhozatta minden bútorát a vidékről, mely két ily házat is megtöltött volna, s melyet jó olcsón kaptunk meg, mivel csak a kocsit kellett megfizetnünk.

Midőn Mrs. Hoggartynak elhoztam félévi osztalékát, ötven fontot adott nekem a nyolcvanból, s azt mondá, hogy ez elég egy szegény öreg asszony lakásáért és ételeért, ki ugy sem eszik meg többet, mint egy veréb.

Magam láttam falun, hogy kilenc verebet evett meg egy puddingban; de gazdag volt, s én nem panaszkodhattam. Ha évenként legalább is hatszáz fontot takarít meg azzal, hogy velünk él, e megtakaritás egykor az enyim lesz; ezzel vigasztaltuk magunkat, én és Mari, és ugy ahogy igyekeztünk gazdálkodni. Nem volt könnyű feladat házat tartani a Bernát-utcában, és még megtakaritani a négyszázhetven fontból, mely jövedelmemet képezte. De mily szerencsés fickó voltam, hogy ily jövedelmem volt!

Midőn Mrs. Hoggarty Smithers kocsiján elhagyta a fulhami nyaralót, Mr. Brough épen behajtott a kapun négy szürkéjével; szerettem volna látni a két uriember tekintetét, a mint az egyik orra elől vitte el a másiknak a zsákmányát.

Másnap Brough meglátogatta nagynénémet és erősen állitotta, hogy nélkűle nem hagyja el a házat; hogy értesült leánya gyalázatos viseletéről és könyek közt látta őt, »könyek közt, asszonyom, és bocsánatot kérve az égtől!« De Mr. Brough kénytelen volt nagynéném nélkűl hagyni el a házat, mert neki c a u s a m a j o r -ja volt itt maradni, s alig bocsátotta szegény Marit szeme elől, - és fölnyitott minden levelet, mely nőm nevére volt cimezve. Mari e sok gyötrelmet csak sok, sok év mulva beszélte el nekem, és mindig mosolygó arccal fogadott, ha hazaértem. A mi szegény Gusztit illeti, nagynéném annyira megijesztette, hogy egyszer sem mutatta magát az utcán, mig ott laktunk, s megelégedett azzal, hogy hirt hallott Mariról, kit ugy szeretett, mint engem.

Mr. Brough, midőn nagynéném elhagyta, nagyon kedvetlenűl bánt velem. Tizszer is talált bennem hibát napjában, és pedig nyilvánosan, a többiek előtt; de egyszer szépen tudtára adtam, hogy nemcsak szolgája, hanem tekintélyes részvényese is vagyok a társaságnak; hogy munkámban vagy rendességemben nem talál hibát, s hogy semmi kedvem sincs, sem tőle sem mástól ily beszédeket meghallgatni. Azt felelte, hogy mindig igy volt; hogy egy fiatal embert sem melengetett keblén, ki később ellene ne fordult volna; hogy már megszokta az igazságtalanságot és engedetlenséget gyermekei részéről, s imádkozni fog, hogy bűnöm meg legyen bocsátva. Egy perccel elébb még szidott, átkozott, s ugy beszélt velem, mintha csizmatisztitó lettem volna. De, lássák, nem tűrhettem sem az ő, sem neje viseletét. A mi engem illet, cselekedjenek velem belátásuk szerint; de azt nem akartam, hogy nőmet semmibe se vegyék, mint nagynéném fulhami látogatásánál.

Brough végezetűl ovatosságra intett Hodge és Smithers-szel.

- Óvakodjék e két embertől, - mondá, - mert becsületemre mondom, ezek a sáskák föl akarták falni nagynénje birtokait; s midőn az ő érdekében - melyet ön, megátalkodott fiatal ember, nem akar megérteni - rendelkezni akartam jószágaival, ügyvédei oly vakmerőek, oly pogány fukarok voltak, hogy tiz százaléknyi jutalmat kértek.

Azt gondoltam, lehet valami igaz a dologban s gyanitani kezdtem, hogy mind a két ügyvédben, mind a mi igazgatónkban van egy kis gazság. Különösen, midőn nőm vagyonáról volt szó, mutatta ki Mr. Brough körmeit; midőn ugyanis ajánlotta, mint rendesen, hogy azon részvényeket vegyek, azt feleltem, hogy nőm kiskorú, s igy vagyona nem áll rendelkezésemre. Dühösen rohant el s Abednego viseletéről láttam, hogy többé nem törődik velem. Nem kaptam több szabad időt és előleget; sőt ellenkezőleg, a magántitkárságot eltörűlte, s én megint visszatértem régi kétszázötven fontomhoz. Nem tesz semmit, elég jó jövedelem volt ez is, s én megtettem kötelességemet és kinevettem igazgatónkat.

Ez időtájban a »Jamaicai gyömbérsör-társulat« bezárta a boltot, légberöpűlt, mint Guszti mondani szokta. A »Szabadalmazott Szivattyú-Társulat« részvényei leszálltak hatvanöt fontnyi névleges értékükről tizenötre. Csak a mieink álltak még magasan. Igaz, hogy Roundhand tette befolyással volt igazgatónk hirére, de a társaság oly rendűletlenűl állott, mint a szikla.

Térjünk vissza a bernát-utcai ügyekre. Nagynéném régi butorai betöltötték kis szobáinkat, és vén törött lábú csattogó zongorája a dolgozószoba háromnegyedrészét foglalta el. Ennél szokott Mrs. Hoggarty ülni, és játszani szonátákat, melyek Charleville lord idejében voltak divatban; s énekelt is melléje rekedt hangon, mig mindnyájan nevetésbe nem törtünk ki.

Mrs. Hoggarty természetében észrevehető változás állt be, mert mig falun élt, egészen meg volt elégedve hat órai thea-társaságával, s a két-pennys whist-játékkal: Londonban sohasem akart hét óra előtt ebédelni; királyi lovakat szeretett volna tartani s hetenkint kétszer kikocsikázni a parkba; varrt, fejtett, ujdivatúvá tette minden ruháját, kalapját, diszitményét, és egész nap dolgot adott szegény Marimnak. Sőt mi több, Mrs. Hoggarty uj parókát vett, és, szégyenlem kimondani, oly piros arccal jelent meg, milyent a természet soha sem adott neki, ugyhogy bámulta a Bernát-utca egész népsége, mely ily divathoz nem szokott.

Még ez nem volt elég; bérruhás szolgát is kellett számára tartanunk, egy tizenhatéves fickót, kit a Sommersetshireből magával hozott ócska bérruhák egyikébe bujtatott, uj gallérral és gombokkal ellátva; az utóbbiakon a Titmarshok és a Hoggartyak egyesült cimerei voltak láthatók, u. m. egy ágaskodó cinege és egy páncélos disznó. Én, megvallom, igen különösnek tartottam az egész bérruhát és a gombokat, ámbár családom igen régi. S jó ég! mily hahota támadt a hivatalban, midőn szolgánk bő ruhájában, óriás botjával, bejött, és üzenetet hozott Hoggarty-vári Mrs. Hoggartytól! Ezenfölűl, minden levelet ezüst tálcán adtak át. Ugy hiszem, ha kis gyermekünk lett volna, azt is ezüst tálcán hordta volna nagynéném; hanem Mr. Smithers beszédje e tárgyban alaptalannak bizonyult be. Nagynéném és Mari komolyan szoktak végig sétálni az uj utcán, hátuk mögött a bérruhás inassal, ki nagy aranygombos pálcát hordott; mindeme sok balgaság dacára, s habár nagynéném folytonosan ismeretségeiről beszélt, egy lelket sem láttunk hét számra s szomorúbb házat a miénknél alig lehetett volna találni Londonban.

Vasárnaponkint Mrs. Hoggarty a sz. Pongrác-templomba szokott járni, mely épen akkor épűlt, s ép oly szép volt, mint a covent-gardeni szinház; esténkint pedig egy anabaptista gyülekezetbe; s e nap legalább a mienk volt, - elmentünk a lelenc-házba, meghallgattuk a bájos zenét, s Mari szomorúan szokott a kis gyermekek szép arcába tekinteni, s magam is ugy. Több mint egy esztendővel egybekelésünk után mondott valamit, a mit itt elhallgatok, hanem a mi mind a kettőnket nagy örömmel töltött el.

Épen aznap mondta ezt az ujdonságot, mikor a »Baffin-öbli prém-társulat« megbukott, mint mondták 300,000 font tőkével és semmit sem tudott fölmutatni, csak néhány indussal kötött szerződést, kik aztán agyonverték a társulat ügynökeit. Némelyek azt beszélték, hogy azok az indusok a világon sem voltak, sem az ügynökök, kiket agyonvertek volna, hanem hogy az egészet egy londoni házban találták föl. Sajnáltam szegény Tiddet, kinek 20,000 fontja igy

elveszett egy év alatt, s kit aznap kisérteties arccal láttam a Cityben. Azt mondta, hogy ezer font adóssága van, s öngyilkosságot emlegetett; de csak elfogták. S jó időt töltött az adósok börtönében. Mari kedves ujdonsága azonban hamar kiverte fejemből szegény Tiddet s a bukott társulatot, a mint képzelhetik is.

Egyéb események, melyek a Cityben történtek, azt látszottak mutatni, hogy a mi igazgatónk olyas valami - a mi nincs meg Johnson szótárában. Három társulata megbukott; négy közel volt feloszlásához; s a Független Nyugatinak közgyűlésén is igen heves szavak hallatszottak, melyeknek következtében többen kiléptek. Brough ur barátjai foglalták el helyüket, u. m. Mr. Puppet, Mr. Straw, Mr. Query és egyéb tisztességes emberek. A Brough és Hoff között fennállt társviszony megszűnt: Mr. Brough azt mondta, hogy elég dolgot ad neki a »Független Nyugati«, s hogy lassankint visszahúzódik a többitől. Valóban nagy dolog is volt ily társaság kormányzása, azonkivűl a parliamenti kötelezettségek, melyek vállára nehezedtek, s a hetvenkét pör, melyet ellene, mint a megbukott társulatok igazgatója ellen inditottak.

Talán le kellene irnom Mrs. Hoggarty kétségbeesett kisérleteit, melyekkel az előkelő körökbe akart bejutni. Különös, hogy Tiptoff gróf megcáfolása ellenére is erősen hitt a lady Drummel való rokonságban s alig olvasta a »Morning Post«-ban, hogy a grófné és unokái visszaérkeztek Londonba, kocsit rendelt meg, és látogatójegyeket hagyott házukban; az övét, melyen »Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty« állt góth betűkkel; s a miénket, »Mr. és Mrs. Titmarsh« föl-irással, melyeket ez alkalomra készittetett.

Megrohanta volna s Mari ellenzése dacára is erőszakkal berontott volna lady Jane szobájába, ha a szolgától, kinek látogatójegyét átadta, a legkisebb bátoritást nyerte volna; de a szolgálattevő, kétségtelenűl megütközve különös megjelenésén, az ajtó elé állt, s azt mondá, hogy urnője határozottan megparancsolta, hogy senkit se bocsásson be. Erre Mrs. Hoggarty öklét kidugta a kocsiablakon és azzal fenyegette a szolgát, hogy elkergetteti.

A sárgaruhás elnevette magát és habár nagynéném igen méltatlankodó levelet irt Mr. Prestonnak, elpanaszolva szolgáinak illetlen viseletét, Mr. Preston rá sem hederitett levelére, csak visszaküldte azon ohajjal, hogy jövőre kiméljék meg az ily szemtelen látogatásoktól. Szép napunk volt, mikor ez a levél megérkezett; mert mikor Salamon behozta az ezüst theás tálcán, mint szokta, nagynéném megpillantva Mr. Preston pecsétjét és nevét a levélen, felkiáltott:

- No, Mari, kinek van igaza? és hat pennybe fogadott feleségemmel, hogy a levél ebédre való meghivást tartalmaz. A hat pennyt sohasem fizette meg, habár ő vesztett, hanem egész nap szidta Marit, s azt mondta, hogy gyáva vagyok, ha tüstént meg nem korbácsolom Mr. Prestont. Szép egy tréfa, valóban! Fel akart akasztatni, mint azt a ki Mr. Percevalt meglőtte.

S most leirhatnám az előkelő világra vonatkozó tapasztalataimat, melyeket nagynéném kitartása által szereztem; de csak kevés alkalmam volt, mert az egész hat hónapig tartott és azonkivűl az előkelő társaságot már sok regényiró leirta, kiknek nevét nem kell emlitenem, hanem a kik összeköttetésben állván az arisztrokráciával, t. i. mint nemes családok tagjai, vagy szolgáik vagy hóhéraik, jobban értettek hozzá, mint egy szegény biztositási hivatalnok.

Szép kalandunk volt az opera-házban is, hová Mrs. Hoggarty erőnek erejével elvitt; hol az u. n. váróteremben szoktak az urak és hölgyek a zene vagy tánc után összegyűlni, mig kocsijuk megérkezik (szép látvány volt a mi kis Salamonunk nagygombú botjával a vállszalagos urak között!) - midőn, - mondom, - a váróteremben Mrs. Hoggarty odaszaladt lady Drumhöz, kit megmutattam neki, és rokonságunkra emlékeztette. De az öreg grófnénak csak akkor volt jó emlékezete, ha akarta, s most jónak látta, tökéletesen elfeledni a Titmarshokkal és Hoggartyakkal való összeköttetését. Nemhogy megismert volna minket, hanem »rút asszony«-nak nevezte Mrs. Hoggartyt és a lehető leghangosabban rendőr után kiáltott.

Ez és egyéb balsikerek meggyőzték nagynénémet e gonosz világ hiúságáról, mint mondani szokta, s azért komolyabb társaságot keresett. Több igen becses ismeretséget kötött a Független Egyházban, - mondá, - s a többi között érdemes fulhami barátja, Mr. Grimes Wapshot is ott volt. Akkor még nem tudtuk Smithers-szel való beszélgetését, és Grimes sem tartotta jónak, minket a részletekkel megismertetni s ámbár én tudtára adtam Mrs. Hoggartynak, hogy kedves papja törvényszék előtt állt, mint hamis pénzverő, azt felelte, hogy az egész történetet roszakaratú rágalomnak tekinti; a tisztelendő ur pedig azt felelte, hogy Mari és én sajnálandó sötétségben tévedezünk, s hogy utunk feneketlen mélységbe fog vezetni, melyet ő, ugy látszik, nagyon jól ismert. A derék uri ember vezetése alatt és tanácsai folytán nagynéném nemsokára egészen elhagyta szent Pongrác templomát, és Bloomsburybe ment, a szegényeket tériteni, és sok gyermekruhát készitett, hogy a szegény, sötétségben bolyongók közt szétoszsza. Mrs. Titmarsh számára azonban nem készitett, pedig, mint a jelek mutatták, már nagy szükség volt rá, hanem Marira (és anyámra s hugaimra Somersetshireben) bizta, hogy a jövőről gondoskodjanak. Csodálom, hogy azt nem mondta, minek gondoskodunk magunkról, s mért nem bizzuk a holnapra. Tisztelendő Grimes ur pedig jó sok pálinkát megivott nálunk, s gyakrabban itt ebédelt, mint szegény Guszti.

De keveset gondoltam vele, mert megvallom ez időben igen szűk körűlmények közé jutottam, és sokat gyötörtek mint magán és mint nyilvános embert.

A mi az előbbit illeti, Mrs. Hoggarty ötven fontot adott nekem; de ebből meg kellett fizetnem a Somersetshireből való ideutazást, a butorszállitó kocsikat, házam kifestését, kárpitozását, a tisztelendő ur megitta pálinkát s egyéb szeszes italokat (mert ő azt mondta, hogy a rozsólist nem veszi be a természete); és végre ezer apróságot, melyre minden londoni háztartásban szükség van.

S még hozzá, midőn zsebem legüresebb volt, megkaptam Mantalini asszony számláját, valamint Howell és James-ét, továbbá Stiltz és Polonius urakét; mind ugyanegy héten érkeztek, mintha meg akartak volna tréfálni. S képzeljék meglepetésemet, midőn megmutattam Mrs. Hoggartynak, s ő azt felelte:

- Kedvesem, neked nagyon szép jövedelmed van; ha elsőrendű boltokból rendelsz meg ruhákat és ékszereket, fizesd is ki, s ne várd, hogy én törlesszem adósságaidat, vagy egy shillinggel is többet adjak bőséges dijamnál, melyet ellátásomért fizetek.

Hogy szólhattam volna Marinak oly állapotban Mrs. Hoggarty viseletéről? S a mily roszúl álltak itthon az ügyek, a társulatban még roszabbúl kezdtek állni.

Nemcsak Roundhand hagyott el, de Highmore is elment. Abednego lett főkönyvvivő s egy reggel, midőn az idősbik Abednego odajött, behivták az igazgató szobájába; s a mint onnan kijött, reszketve, káromkodva közeledett felénk, és elkezdett beszélni, »Uraim...« midőn Mr. Brough kérő tekintettel mondá:

- Várjon szombatig! - és elvezette.

Szombaton az ifju Abednego is elhagyta a társulatot s én lettem főkönyvvivő, négyszáz font fizetéssel. Végzetes hét volt ez a társulatra nézve. A mint hétfőn helyemre ültem s ujságot kezdtem olvasni, az első, a mi szemembe ötlött, ez volt:

»Rettenetes tűzvész Houndsditch-ben! Mr. Meshach pecsétviaszgyára tökéletesen tönkre ment, valamint Mr. Shadrachnak mellette levő posztótára is. Az előbbiben húszezer font értékű finom hollandi viasz volt, melyet a pusztitó elem egy pillanat alatt elnyelt. Az utóbbi tiszteletreméltó ur épen akkor fejezett be negyvenezer darab katonai egyenruhát.«

Mind a két zsidó, kik Abednego rokonai voltak, a kár teljes nagyságáig voltak nálunk biztositva. A szerencsétlenséget egy gaz irlandi részeges őrnek tulajdonitották, ki vigyázatlanságból kiöntött Shadrach ur ruhatárában egy üveg pálinkát, azután égő gyertyával nézett utána. Gazdája elhozta az embert hivatalunkba; s mint mindnyájan bizonyithatjuk, még akkor is holt részeg volt.

S mintha ez nem lett volna elég, a holtak jegyzékében olvastuk Pash tanácsos halálát, ki nálunk ötezer fontig volt biztositva. S most beláttam Guszti mondásának igazságát, hogy az életbiztositó társulatoknak egy-két évig igen jól foly a dolguk, de mikor a biztositottak halni kezdenek, nehéz nekik zöld ágra vergődni.

A zsidó tűzkárok valamennyi közt legjobban renditettek meg, mert 1822-ben a waddingleyi gyapjúmalom leégett ugyan, s ebben nyolcvanezer fontnyi kárunk volt, s ugyanabban az évben a »Szabadalmazott Herostratus Gyufagyár« is légbe röpült, s vele együtt tizennégyezer fontunk, de sokan azt mondták, hogy veszteségünk nem volt oly nagy, mint hitték, sőt hogy a társulat, hirét akarván terjeszteni, maga gyujtatta föl a két épületet. Bizonyosat nem tudok a dologról, mert a régebbi számadásokat nem láttam.

Az irnokok várakozása ellenére, - kik maguk is szomorúak és némák voltak - Mr. Brough négylovas kocsiján jött a hivatalba és nevetett s tréfált, a mint barátjával kiszállt.

- Uraim! - mondá - önök olvasták a lapokat; egy baleset hirét hozták, melyet én nagyon sajnálok. Értem Pash tanácsosnak, egyik alapitótagunknak halálát. De ha valami megvigasztalhat, ugy az, hogy özvegye és gyermekei jövő szombaton tizenegy órakor ötezer fontot fognak kapni Titmarsh barátomtól, ki most főkönyvvivőnk. A mi Shadrach és Meshach urak esetét illeti, abban semmi szomoritó sincs. Jövő szombaton, ha kárukat ily rövid idő alatt meg lehet állapitani, Mr. Titmarsh a pénztárnál negyven, ötven, nyolcvan, százezer fontnyi összeget fog nekik kifizetni - a szerint, a mennyire káruk rug. Legalább kárpótolva lesznek s habár a mi kiadásunk tetemes lesz is, győzzük, uraim; Brough János maga is meggyőzné s zavarba sem jönne nagyon; meg kell tanulnunk a balsorsot elviselni, ha elviseltük a jót. Legyünk mindig férfiak!

Mr. Brough beszédjét néhány példázgatással végzé, melyeket nem mondok el; mert az eget emlegetni ily közönséges földi dolgokkal kapcsolatban, mindig tiszteletlenségnek látszott nékem; és a nyelvén hordott hazudság tanújául fölhíni, mint az álszentek szokták, oly rettenetes vétek, melyet még elbeszélni sem mernék.

Mr. Brough beszédje valamikép bele jutott még az esti lapokba; nem tudom, ki tehette bele, mert a hivatalnokok közűl egy sem ment el az esti lapok megjelenése előtt. De a beszéd megjelent, s a hét végén - ámbár Roundhand a börzén kijelentette, hogy ötöt mer tenni egy ellen, hogy Pash tanácsos pénzét nem fizetik ki, - a hét végén, - mondom, - kifizettem Mrs. Pash ügyvédének, s Roundhand minden bizonynyal elvesztette fogadását.

Elmondjam, hogy szereztük meg a pénzt? Most, húsz év leteltével bátran elmondhatom, mert senkinek sem árt, sőt még két megholt egyén hitelét emelni is fogja.

Mint főkönyvvivőnek gyakran volt alkalmam Mr. Brough szobájában megfordulni, ki most ujra bizalmasává akart tenni.

- Titmarsh, fiam, - mondá egyszer, keményen szemem közé nézve, - hallott ön valaha valamit a nagy Mr. Silberschmidt sorsáról?

Természetesen, hallottam. Mr. Silberschmidt, korának Rothschildja (ugy hallottam, az utóbbi irnok volt Silberschmidtnél) - ama hitben, hogy kötelezettségeinek nem tud eleget tenni, öngyilkossá lett; s ha aznap négy óráig él, megtudja, hogy négyszázezer fontot ér.

- Nyiltan kimondva, - szóla Mr. Brough, - én Silberschmidt helyzetében vagyok. Volt társam, Hoff óriási számlákat hagyott fizetetlenűl, melyeket a cég nevében nekem kell kifizetnem. A

pokoli »Gyömbérsör-társulat« részvényesei tizennégy pert akasztottak a nyakamba; s mind e teher az én vállamra nehezedik, mert ismernek, mint gazdag embert. Most, ha időt nem adnak, nem tudok fizetni; egyszóval, ha 500 fontot nem tudok szerezni, tönkre vagyunk téve.

- Mit! a Nyugati Biztositó tönkre van téve? - kérdém, - szegény anyám évdijára gondolva. - Lehetetlen! hiszen az üzlet pompásan megy!

- Ha szombatig megszerezzük az ötezer fontot, meg vagyunk mentve; ön megszerezheti számomra, s ha akarja, tizezer fontot adok érette!

Brough azután számokkal is kimutatta, hogy azzal az ötezer fonttal az üzletet ismét életre lehet hozni; nélkűle pedig vége lesz. Hogy mikép bizonyitotta be, nem tartozik a dologra; de egy államférfi azt mondá egyszer, hogy csak számokat irhasson, és mindent bebizonyit.

Megigértem, hogy Mrs. Hoggartytól kérek pénzt; s nagynéném nem volt egészen ellene. Megmondtam Broughnak, s aznap ő, felesége, leánya mind meglátogatták egymásután nagynénémet, s a Brough négylovas fogata ujra megállt kapunk előtt.

De Mrs. Brough roszúl intézte a dolgot; a helyett hogy büszkén lépett volna fel, sirva fakadt Mrs. Hoggarty előtt és térden állva kérte, mentse meg férjét. Ez egyszerre felkelté nagynéném gyanúját s a helyett hogy pénzt kölcsönzött volna, levelet irt Smithersnek, hogy rögtön jöjjön fel hozzá, tőlem pedig azt követelte, hogy engedjem át neki háromezer font értékű részvényeimet, s szivtelen ámitónak és romlása okozójának nevezett.

Hogy szerezte meg Mr. Brough a pénzt? - Elmondom. - Egyszer, a mint szobájában ült, fulhami kapusa, az öreg Gates benyitott hozzá, és Mr. Ballotól, a zálogkölcsönzőtől ezerkétszáz fontot hozott neki. S a mint lefizette a pénzt, össze-vissza keresgélte zsebeit, s végre egy ötfontos bankjegyet rántott elő, melyet, ugy mondá, leánya, Janka küldött neki szolgálatából, hogy még egy részvényt szerezzen rajta. Teljesen hitte, hogy még minden rendén van. S a mint gazdáját kiabálni s átkozódni hallá, hogy egy pár font, néhány shilling miatt e szép vagyon tönkre megy, Gates és felesége elgondolták, hogy valamit ők is segithetnek urok ügyén.

Gates ezt elmondta urának; és Mr. Brough megrázta kezét, és - elvette az öt fontot.

- Gates, - mondá, - ez az ötfontos a legjobb befektetés, melyet életében tett! - s nem is kétlem, hogy az volt, csakhogy a szegény ember csak az égben kapta meg kamatját.

S ez nem volt az egyedüli példa. Mrs. Brough huga, Miss Dough, ki feszűlt viszonyban volt Brough-val, mióta nagy emberré kezdett lenni, ügyvédjével beállitott hozzánk és mondá:

- János, ma reggel Izabella nálam volt, és azt mondá, önnek pénzre van szüksége, s én elhoztam négyezer fontomat; ez mindenem, János, és kérni fogom istent, hogy segitsen önön és kedves nénémen, ki a világ legjobb testvére volt, csak-csak egy kis idő óta nem.

Letette a pénzt, s engem tanúúl hivtak; és Brough könyes szemekkel mondta el a nő szavait; mert bizik bennem, ugy mondá. S igy esett, hogy jelen voltam, a Gates-szel való jelenetnél, mely csak néhány órával később történt. Derék Mrs. Brough, hogy dolgozott férje érdekében! Jó asszony! neked igaz szived volt, s jobb sorsot érdemeltél volna! De mért beszélek igy! Ez az asszony angyalnak tartja férjét, és szerencsétlenségében ezerszerte jobban szereti.

Szombaton Pash ügyvédjét kifizettem a pénztárnál, mint emlitettem.

- Ne törődjék nagynénje pénzével, Titmarsh, - ne bánja, hogy részvényeit visszavette; ön becsületes ember; nem csalt meg, mint azok a gaz fickók, s én még most is megalapitom szerencséjét!

*

A következő héten, a mint feleségemmel, Mr. Smithersszel és Mrs. Hoggartyval kényelmesen szürcsölgettük theánkat, kopogást hallottam az ajtón, s egy ur kivánt velem beszélni a társalgóban. Mr. Aminadab volt, a Chancery-térről, ki letartóztatni jött, mint a Független Nyugati részvényesét, és Stiltz szabó adósát.

Lehivattam Smitherst, és az égre kértem, ne mondja meg Marinak.

- Hol van Brough? - kérdé Smithers.

- Ma reggel Calais-ben reggelizett uram, - felelé Mr. Aminadab.

XI. FEJEZET.
Melyből kitűnik, hogy az embernek gyémánttűje lehet, s mégis igen megszorulhat.

A végzetes szombat-este bérkocsiban vittek el kényelmes házamból és kedves kis feleségemtől, kinek megvigasztalását Smithersre biztam. Azt mondá, hogy rögtön el kellett utaznom üzleti dolgokban; és szegény Mari becsomagolt néhány ruhát, és utitársamat különösen arra kérte, hogy zárva tartsa a kocsi-ablakot, a mit a gazember gúnyos vigyorgással meg is igért.

Utazásunk rövid volt; a háznak, mely előtt megálltunk, még hat hasonmása volt az utcában, s mind ugyanegy célra szolgáltak. Ugy hiszem, a leggazdagabb ember sem mehet el e szomorú házak mellett, hogy össze ne rezzenjen. Az ablakok be voltak rostélyozva, s az ajtón egy érctábla hirdette, hogy ott benn »Aminadab, a middlesexi sheriff törvényszolgája« lakik. Egy kis vöröshajú zsidó nyitott ajtót és kocsink behajtott.

A mint beléptünk, ránk zárta, s mi egy másik nagy ajtóval álltunk szemközt, mely erősen be volt lakatolva, s ezen is keresztűljutva, az előcsarnokba léptünk be.

Nem szükséges leirnom. Olyan mint tizezer más ház a mi sötét Londonunkban. Piszkos lépcső, piszkos folyosó, s a piszkos folyosóból két szennyes ajtó nyilt két szennyes szobába. Az ablakokon erős rostélyok, s belűl mégis borzasztó fényüzés, melyre még most is kellemetlen érzettel gondolok. A falakon gyalázatos képek, fényes keretekben (mennyire különböznek Michel Angelo műveitől!); a kandalló párkányán nagy francia óra, edények és gyertyatartók.

Éjjelre a hátsó szobát választottam, s mig egy zsidólány egy piszkos pamlagon ágyat vetett (jaj annak, ki benne hál!), Mr. Aminadab a másik szobába hítt, és fölbátoritva, azt mondá, hogy egy másik vendéggel ebédelhetek, ki épen most érkezett. Enni nem akartam, de örűltem, hogy nem leszek magam, - mig legalább Guszti eljön, kiért elküldtem valakit.

Az első szobában négy urat találtam, a mint épen az asztalhoz készűltek ülni. S mily meglepetés! Ott volt egy előkelő divat-ember, Mr. B., ki csak félóra előtt érkezett ide. Mr. B. elfogása igy történt: - Gondtalan, jószivű ember volt, s nagyban jótállt egy barátjáért, ki előkelő születésű, feddhetetlen becsületű ember volt s a legünnepiesebb eskükkel kötelezte le magát, hogy a kérdéses számlákat ki fogja fizetni. Mr. B. ifjui könnyelműségében elfeledte a dolgot, s hasonlóképen barátja is; mert a helyett, hogy Londonban maradt s kifizette volna a számlákat, ide-oda utazgatott s egy szóval sem figyelmeztette Mr. B-t, hogy neki kell fizetnie. A fiatal ember Brightonban lázban feküdt; kivették ágyából, s egy esős napon a horshami börtönbe vitték; visszaesett betegségébe, s a mint kellőleg felüdűlt, ide hozták Mr. Aminadab házába, hol megláttam, mint egy halvány, kiaszott, jókedvű, e l v e s z e t t fiatalembert; egy pamlagon feküdt s az ebéd iránt tett rendeleteket. Fájdalom volt arcába nézni; lehetetlen volt észre nem venni, hogy órái meg vannak számlálva.

Mr. B.-nek semmi köze sincs ugyan szerény történetemhez; de nem állhattam meg, hogy meg ne emlitsem. Ügyvédjéért és orvosáért küldött; az előbbi sietve rendbehozta ügyeit, az utóbbi pedig utólsó napjairól gondoskodott, mert kiszabadulása után sem tudta kiheverni e megrázkódtatásokat, s nehány hét mulva meghalt. S ámbár mind ez sok év előtt történt, nem fogom elfelejteni halálos órámig; s gyakran látom Mr. B. halála okozóját, - egy gazdag uri embert, szép lovon nyargalva a Parkban, kikönyökölve a club ablakán, és jó hirnek örvendve. Csodálom, hogy édesen aluszik és jóizűen eszik. Csodálom, hogy Mr. B. örököseinek kifizette az összeget, melyet barátja megfizetett s a mely miatt meghalt.

Ha Mr. B. történetének semmi köze sincs az enyimhez, s csak tanulság okáért van ide téve, minek irjam le az ebédet, melyet vele az adósok börtönében ettem? Azt is tanulság kedvéért; hadd tudja meg a közönség, miből állt az az ebéd valóban.

Öt vendég ült az asztalnál, s háromféle leves volt, t. i. hamis gerlice, ökörfark és ludaprólékleves. Azután egy nagy darab lazac, ezüst tálon, liba-pecsenye, ürűhus, vadpecsenye és mindenféle mellékétel. Igy élhet az ember az adósok börtönében, ha akar, s ez ebédnél ülve (hozzá nem tudtam nyúlni, mert azonkivűl, hogy már megebédeltem, szivem is telve volt gonddal) - ez ebédnél, mondom, - talált Hoskins barátom, midőn megkapta a levelet, melyet hozzá küldtem.

Guszti, ki azelőtt soha sem volt fogházban, különösen érezte magát, mikor a vörös fejű kis Mózes nyitogatta előtte és csukogatta mögötte a sok vasajtót, s a mint engem egy fényes szobában egy palack bor előtt ülni látott; a függönyök le voltak eresztve, s a vasrácsokat nem lehetett látni: és Mr. B., Mr. Lock a brightoni törvényszolga, Mr. Aminadab s egy másik ugyanoly foglalkozású és vallású uri ember oly vidáman beszélgettek, s oly tisztességes alakok voltak, mint akármely vidéki nemes ember.

- Bocsássák be, - mondá Mr. B., ha Titmarsh ur barátja; mert, vigyen el az ördög, én szeretem látni a gazembereket, és nem bánom, ha agyonszúr is, Titmarsh; de erősen hiszem, hogy ön a legjavából való. Ön túltesz Brough-n, istenemre, túl!, mert neki gazember-arca van, akárki megesküdnék rá; de az ön arca valóságos tűkre a becsületességnek!

- Ravasz gazember, - mondá Aminadab, midőn barátja Jehoshaphatnak megmutatott.

- A javából, - mondá Jehoshaphat.

- Háromszázezer font, - mondá Aminadab, - Brough jobb keze s még csak huszonhárom éves.

- Mr. Titmarsh, egészségére! - mondá Mr. Lock, magánkivűl bámulatában. - Jó egészséget és jobb szerencsét kivánok jövőjéhez.

- Mennyiért vagyok itt? - kiáltám elámulva. - Hiszen ön kilencven fontért fogott el, uram.

- Igen, de fél millióért van itt benn, tudhatja. Azokat a nyomorúlt adósságokat semmibe sem veszem, - azokat a silány kereskedői számlákat. Én Brough űzletét értem. Nagyon csúf dolog; de ön nyerni fog vele; fejemet merem rá tenni, hogy mire innen kiszabadúl, Mrs. Titmarsh szép összegecskét rak félre.

- Mrs. Titmarshnak csekély vagyona van, uram, - mondám, - nos?

A három uri ember hahotára fakadt; azt mondák, balga ember vagyok, s egyéb megjegyzéseket tettek, melyeket nem értettem; de azóta fölfogtam értelmüket, mert ők nagy gazembernek tartottak, s azt hitték, megloptam a Független Nyugatit, s hogy biztosságba helyezzem vagyonomat, nőm nevére irattam.

E beszélgetés közben jött be, mint mondám, Guszti, s mekkorát szisszentett, mikor meglátta, mi történik itt benn.

- Üljön le, - mondá Mr. B., - üljön le, és nedvesitse meg sipját. Istenemre, ön az a sipos, a ki Mózes előtt játszik. Dab, adjon egy palack burgundit Mr. Hoskinsnak.

S mielőtt még tudta volna, hol van, Clos-Vougeot-t ivott, életében először. Azt mondta, hogy még soha sem ivott bergamóit, mire a törvényszolga elmosolyodott és megmondta a bor nevét.

- Micsoda ó bor? - kérdé Guszti; - s mi nevettünk, de a zsidók nem.

- Jöjjön, jöjjön uram, - mondá Mr. Aminadab barátja; - mi mindnyájan uri emberek vagyunk, s az uri emberek sohasem szoktak más uri emberek meggyőződése fölött elmélkedni.

A lakoma végeztével visszavonultam Gusztival szobámba, hogy ügyeimről tanácskozzunk. A mi a részvényességből folyó felelősséget illeti, azzal nem sokat gondoltam; mert bár eleinte kissé nyugtalanitott: tudtam, hogy nem vagyok részvényes; nagynéném visszakérte részvényeit, én tehát szabad vagyok. De az bántott, hogy majdnem száz fonttal tartozom kereskedőknek. Különösen Mrs. Hoggarty ajánlata folytán, s mivel ő megigérte, hogy felelős lesz a számlákért, elhatároztam, hogy levélben figyelmeztetem igéretére s egyszersmind arra is megkérem, hogy Stiltz számláját is fizesse ki, melyért elfogtak s melynek oka ugyan nem is ő, hanem Mr. Brough volt.

Irtam tehát neki, arra kérve, hogy mind ez adósságaimat fizesse ki, s megigértem, hogy hétfőn ismét kedves feleségemnél leszek. Guszti elvitte a levelet s megigérte, hogy a Bernát-utcában, a templomból kijövet fogja átadni, gondoskodván róla, hogy Mari semmit se tudjon kinos helyzetemről. Majdnem éjfél volt, midőn elváltunk s én megkisérlettem elaludni a kis piszkos pamlag-ágyon, Mr. Aminadab hátsó szobájában.

A reggel szép és napos volt, s én hallottam a templomba hivó harangokat szólni, s ugy szerettem volna feleségemmel a lelencházba menni; de vasajtók zártak el szabadságomtól, és semmi kárpótlásom sem volt, csak az, hogy imáimat elolvashattam, azután föl s alá járhattam az udvarban. Nem is hinnék! Ez az udvar is valóságos kalitka volt; nagy vasrácsozat födte egyik végétől a másikig; s itt szítták Mr. Aminadab fogoly-madarai a szabad levegőt.

Szobáik ablakán keresztül meglátták, hogy imakönyvemet olvasom, s midőn kimentem sétálni a kalitkába, hangos nevetésbe törtek ki. Egyikük azt kiáltotta: »Amen!« mikor megjelentem; a másik »karmantyú«-nak nevezett (a mi a tolvajnyelven nagyon ostoba fickót jelent); a harmadik azt csodálta, hogy már m o s t használom imádságos könyvemet.

- Hát mikor használjam, uram? - mondtam a fickónak, egy durva lókereskedőnek.

- Majd ha akasztani viszik, fiatal szenteskedő! - felelé. - De igy szokott lenni a Brough embereivel, - folytatá; - egyszer négy szürkét akartam neki eladni, de nem akarta megnézni, sem egy szót szólni az üzletről, mert vasárnap volt.

- Azért hogy álszentek vannak, uram, - mondám, - a vallást nem lehet rosznak tekinteni; s ha Mr. Brough nem akart önnel vasárnap alkudozni, csak kötelességét tette.

Erre emberem még jobban nevetett, és láthatólag nagy gonosztevőnek nézett. Örültem, hogy megszabadultam társaságuktól Guszti és Mr. Smithers megérkezése által. Mind a kettőnek arca hosszúra volt nyúlva. Bevezették őket szobámba, s minden parancs nélkül bort és kétszersültet tettek eléjük.

- Igyék egy pohár bort, Mr. Titmarsh, - mondá Mr. Smithers, - és olvassa el e levelet. Szép egy levélke volt az, melyet nagynénjének küldött, s itt van rá a felelet.

Megittam a bort, és reszketve olvastam:

»Uram!«

»Ha ön azért, hogy én mindenemet önre akartam hagyni, meg akart gyilkolni, hogy birtokaimat átvehesse, - akkor ki van játszva. Az ön gazsága és hálátlansága sirba vitt volna, ha isten kegyelméből máshol nem találtam volna vigasztalásra.

»Közel egy év óta kinlódtam önöknél. Mindenemet ott hagytam, - boldog falusi otthonomat, hol mindenki tisztelte a Hoggarty-nevet; becses butoraimat, boraimat, edényeimet, - mindenemet elhoztam, hogy az önök házát boldoggá és tisztességessé tegyem. Eltűrtem Mrs. Titmarsh szemtelenkedését; elhalmoztam őt és önt ajándékokkal s jótéteményekkel. Feláldoztam enmagamat; ott hagytam a legjobb falusi társaságot, melyhez

szokva voltam, hogy az önök őre és gyámja legyek s meggátoljam a pazarlást, mely, mint megjósoltam, tönkre tette önt. Ily óriási pazarlást soha, soha, sohasem láttam. A vajjal ugy bántak, mintha szemét lett volna, az ételt elvesztegették, a gyertyát mind a két végén égették stb. A mészáros számlája akkora volt, hogy hat ház számára is elég lett volna.

»S most ön, mivel bebörtönözték bűneiért, - hogy engem háromezer fonttól fosztott meg, anyjától tetemes összeget rablott el (mely veszteség neki nem fog ugyan oly nehezére esni, mint nekem, mivel egész életében koldus-forma volt), hogy adósságokat csinált, melyeket nem tud kifizetni, pedig tudhatta, hogy nyomorult jövedelme ily nagy pazarlást nem enged - mégis oly vakmerő, s engem arra kér, hogy adósságait fizessem ki. Nem, uram, elég hogy anyja tönkre ment; s hogy felesége utcát fog söpörni, - mert annyira vitte ön őket; én legalább, habár engem is nagy összegtől fosztott meg , ugyhogy aránylag tönkre vagyok téve, - visszavonulhatok, s némileg kényelemben élhetek, a mint rangom megkivánja. A butorzat, mely e házban van, az enyim; s mivel az ö n h ö l g y e ugy is az utcán fog hálni, holnap mind elvitetem.

»Mr. Smithers biztositani fogja önt arról, hogy önnek szándékoztam hagyni vagyonomat. Ma reggel, az ő jelenlétében téptem szét végrendeletemet, s ezennel véget vetek minden közlekedésnek önnel és koldus családjával.

Hoggarty Zsuzsánna.

»U. i. Kigyót tápláltam keblemen, és megharapott.«

Megvallom, a levél első átolvasásánál oly dühbe jöttem, hogy egészen elfelejtettem a kinos helyzetet, melybe juttatott, s a vészt, mely fölém tornyosult.

- Mily bolond volt, Titmarsh, hogy azt a levelet irta; - mondá Mr. Smithers. - Maga alatt vágta el a fát, uram, - elvesztett vele egy szép vagyont. Mrs. Hoggarty lehozta a végrendeletet és szemünk előtt vetette tűzbe.

- Szerencse, hogy nőd nem volt otthon, - tevé hozzá Guszti. - Dr. Salt családjával a templomba ment reggel, s hazaüzent, hogy a napot náluk tölti. Tudod, hogy mindig örűlt, ha távol lehetett Mrs. Hoggartytól.

- Soha sem tudta, melyik volt a kenyér vajas oldala, - mondá Mr. Smithers. - Akkor kellett volna nagynénjéhez fordulnia, mikor jókedvben volt, s azalatt máshol vehetett volna kölcsön pénzt. Már én majdnem kibékitettem veszteségével. Elmondtam neki, hogy mentettem ki Brough körmei közűl hátralevő vagyonát, melyet a gazember egy nap alatt elnyelt volna. S ha a dolgot rám bizta volna, Titmarsh, egészen kibékitettem volna nagynénjével; minden nehézséget elmozditottam volna az utból; a magaméból kölcsönöztem volna azt a nyomorult összeget.

- Valóban? - mondá Guszti; - ez szép ajánlat! - s megragadta s ugy megszoritotta Smithers kezét, hogy könyei kicsordultak.

- Nagylelkű ember! - mondám; - pénzt kölcsönözni nekem, ily helyzetben, midőn képtelen vagyok fizetni.

- Hiszen, jó uram, épen itt van a baj! - felelé Mr. Smithers. - Én azt mondtam, hogy kölcsönöztem v o l n a a pézt; s mint Mrs. Hoggarty örökösének e pillanatban is kölcsönöznék, mert semmi sem esik oly jól Smithers Róbert szivének, mint ha szivességet tehet. És szivesen megtettem volna, csak Mrs. Hoggarty elismert örököse lett volna. De most, uram, a körűlmények megváltoztak, - láthatja, hogy nem nyújthat semmi biztositékot.

- A legkisebbet sem, természetesen.

- És biztositék nélkűl pénzt nem remélhet, - az természetes. Ön világfi, Titmarsh, s igazat fog nekem adni.

- Itt van neje vagyona, - veté ellene Guszti.

- Neje vagyona? Mrs. Titmarsh kiskorú, s egy shillinget sem vehet el belőle. Én nem bajlódom kiskorúakkal! De várjon! anyjának háza és boltja van, falunkban. Ha zálogba adja nekem...

- Azt nem teszem, uram, - mondám. - Anyám már eleget vesztett az én révemen, s neki hugaimról kell gondoskodnia; s kérem, Mr. Smithers, ne szóljon neki egy szót sem jelen helyzetemről.

- Ez becsületesen volt mondva, uram, - felelé Mr. Smithers, s utóbbi kérelmének eleget fogok tenni. Sőt többet teszek, uram. Ajánlani fogom önt egy itteni tisztességes cégnek, érdemes barátaimnak - Higgs, Biggs és Blatherwick uraknak, kik minden lehetőt megtesznek önért; most pedig jó reggelt kivánok.

S ezzel kalapja után nyúlt és elhagyta a szobát; s egy tanácskozás után, melyet nagynénémmel tartott, mint később meghallám, elutazott Londonból.

Hű Gusztimra biztam, hogy a dolgot a lehető legkiméletesebb módon adja tudtára feleségemnek, mert attól féltem, hogy Mrs. Hoggarty haragjában egyszerre elmondja neki. De egy óra mulva szaladva tért vissza azzal a hirrel, hogy nagynéném összeszedte mindenét és elutazott egy bérkocsiban. S tudván, hogy szegény Mari estig nem megy haza, Hoskins addig velem maradt, s csak a szomorú nap elteltével, este kilenc órakor hagyott el, hogy nőmnek megvigye a szomorú ujságot.

Tiz órakor nagy zörgés, dörömbölés hallatszott a külső ajtón, s a szegény asszony egyszerre karjaim közt volt s mig vigasztalgattam, Guszti sirva ült az egyik sarokban.

Másnap reggel Mr. Blatherwick tisztelt meg látogatásával, ki, meghallván tőlem, hogy csak három giné van a zsebemben, nagyon világosan tudtomra adta, hogy az ügyvédek pénzből élnek. Azután azt tanácsolta, hogy hagyjam el ezt a házat, mert itt nagyon drága az élet. S a mint szomorúan ott ültem, megjelent feleségem, (csak nagy nehezen lehetett tegnap este rábirni, hogy elhagyjon). -

- Azok a rettenetes emberek négy órakor jöttek el, négy órakor, nap felkelte előtt.

- Miféle rettenetes emberek, - kérdém.

- Nagynéném emberei, - felelé, - kik elvitték a bútort. S én mindent el hagytam vinni, sokkal szomorúbb voltam, mint hogy utána néztem volna mi az övé, s mi a mienk. Az a gyűlöletes Mr. Wapshot is velük volt; csak akkor hagyott el, mikor az utólsó darabot is kivitték. Csupán a te ruháidat hoztam el, s az enyéimből nehányat: azután egy pár kedves könyvedet és az apróságokat, melyeket a - kis gyermek számára vettem. A szolgák karácsonyig ki voltak fizetve, s a többit is megadtam nekik. És lásd! épen a mint elmenőben voltam, jött a posta, és elhozta félévi jövedelmemet, harmincöt fontot, kedves Samum! Nem áldás ez?

- Fizesse ki számláját Mr. Minek nevezzem! - kiáltá Mr. Aminadab, feltárva az ajtót (ugy hiszem, Mr. Blatherwickkel tanácskozott,) - egy u r számára van szükségem e szobára. Sejtem, hogy ilyen embereknek, mint ön, igen drága.

S ezzel - hinnék-e önök? - három-ginés számlát nyujtott át a kétnapi élelemért és lakásért, gyűlöletes házában.

*

Egy csapat henyélő állta körűl az ajtót, a mint kimentem; s ha magam lettem volna, szégyeltem volna köztük elmenni; de igy csak kedves, kedves feleségemre gondoltam, a ki karomra támaszkodott, s mint egy angyal mosolygott rám, - s az angyalt a folyam-utcai börtönbe is magammal vittem. Ah! én szerettem őt azelőtt, s mily boldogság szeretni, ha az ember telve van reményekkel, fiatal, mosoly és napfény közt él; de legyen az ember boldogtalan, akkor fogja csak látni, mit tesz az, ha egy nő szereti! Kijelentem az ég előtt, hogy minden boldog pillanatnak, melylyel megajándékozott, az volt a koronája, midőn Holbornon át a börtönbe szállitottak, s a kocsiban feleségem a vállamra hajtotta fejét. Azt hiszik, gondoltam a szemben ülő törvényszolgával? nem, istenemre, nem! Csókolgattam, ölelgettem kis feleségemet s együtt sirtam vele. De mielőtt utunk véget ért, szemei fölszáradtak, és pirulva s boldogan lépett ki a kocsiból a börtönajtó előtt, mintha a királynéhoz menő hercegnő lett volna.

XII. FEJEZET.
Melyben a hős nagynénjének tűje megismerkedik a hős nagybátyjával.

A Független Nyugatinak bukásáról nemsokára a lapok is kezdtek beszélni s mindenkit, a ki benne érdekelve volt, mint ámitót és gazembert tüntettek föl. Azt beszélték, hogy Brough egy millióval szökött meg. Még arra is célozgattak, hogy az én csekélységem is küldött százezer fontot Amerikába, s csak a törvényszék fölmentését várja, hogy élte hátralevő napjaira gazdag ember lehessen. E véleménynek a börtönben is akadtak terjesztői, s ez nekem nagy tiszteletet szerzett, melyet azonban nem igyekeztem hasznomra forditani. Mr. Aminadab ellenkezőleg, gyakori látogatásaikor azt szokta mondani, hogy gyengeelméjű teremtés vagyok, puszta eszköz Brough kezében, s egy shillinget sem mentettem meg. A vélemények mégis különböztek; s ugy hiszem, a kulcsárok is ravasz szinlelőnek tartottak, ki csak azért bújt szegény bőrbe, hogy a közönséget félrevezesse.

Mr. Abednegót és fiát szintén belekeverték a dologba; hogy miféle összeköttetésben álltak Brough-val, azt soha sem tudtam meg. A könyvek azt mutatták, hogy a társulat nagy összegeket fizetett Mr. Abednegónak; de ő Brough által aláirt okiratokkal bizonyitá be, hogy a társulat még többel tartozik neki. Midőn engem a törvényszék elé idéztek, ott voltak Mr. Abednego s a két houndsditchi ember, kik nagy lármával esküdöztek, hogy követelésük igazságos. Hanem Jackson és Paxon urak magával az ir kapussal, kit a tűz okozójának állitottak, tétettek tanúságot ellenük, s ha a zsidók tovább is követelésük mellett maradnak, készek lettek volna felakasztásukat kérni. E naptól fogva Abednegóval egészen eltüntek, és semmit sem hallattak többé veszteségükről. Hajlandó vagyok azt hinni, hogy Abednego pénzt kölcsönzött Broughnak - s biztositékul részvényeket kapott - és most egyszerre visszakövetelte készpénzét; s ezzel tönkretette magát és a társulatot. Szükségtelen elmondanom, mennyi társulatba volt Brough belebonyolodva. Az, a melybe szegény Tidd fektette be pénzét, két pennyt sem adott fontjáért; s ez valamennyi közt a legnagyobb osztalék volt.

Négy órakor - ah! szép jelenet volt az, midőn a törvényszék elé vittek, hogy kihallgassanak, mint főkönyvvivőt és pénztárnokot.

Szegény feleségem, kinek órája már igen közel volt, erőnek erejével elkisért a Basinghall-utcába s ugy a becsületes, hű Hoskins Guszti is. Mily sokaság volt együtt s mily zajt csaptak, mikor megjelentem!

- Mr. Titmarsh, - mondá a vizsgálóbiró, a mint az asztalhoz léptem, különösen hangsúlyozva nevem első szótagját, - Mr. Titmarsh, ön bizalmas embere volt Mr. Broughnak, főkönyvvivője volt Mr. Broughnak, és tekintélyes részvényese a társulatnak?

- Csak névleg, uram, - felelém.

- Természetesen, csak névleg, - folytatá a biró, s gúnyos mosolylyal fordult társai felé; - s nagy kényelmére lehet önnek, uram, hogy valóságos részvényes volt a társaság minden rabl - nyerekedésében, s most azzal menekedhetik meg minden veszteségtől, hogy névleges részvényesnek mondja magát.

- A nyomorult gazember! - kiáltá egy hang a sokaságból. Sparr kapitány, egy hajdani részvényes volt.

- Csend legyen! - kiáltá a vizsgáló biró, s Mari az egész idő alatt aggodalommal nézett arcára, aztán az enyimre, s holthalavány volt, mig ellenkezőleg Guszti arca karmazsin szinre változott. - Mr. Titmarsh, volt szerencsém látni adósságainak jegyzékét, s azt találtam, hogy

csinos összeggel tartozik Mr. Stiltznek, a nagy szabónak; szintugy az előkelő ékszerésznek, Mr. Poloniusnak, s még ezenfelűl hires divatárusnőknek; - s mindezt kétszáz font évi fizetéssel. Fiatal korához képest jól használta fel idejét.

- Van ennek valami köze az ügyhöz, uram? - kérdém. - Magánadósságaimról számolni jöttem én ide, vagy elmondani, a mit a társaságra vonatkozólag tudok? A mi benne való részemet illeti...

- A gaz fickó! - kiáltá a kapitány.

- Csend legyen azzal az emberrel! - kiáltá Guszti dörögve, mire a hallgatóság nevetésbe tört ki, s ez bátorságot öntött belém a tovább beszélésre.

- Anyám, uram, négy évvel ezelőtt négyszáz fontot örökölvén, tanácsot kért ügyvédjétől, Mr. Smitherstől, hová helyezze el pénzét; s mivel a Független Nyugati épen ekkor keletkezett, ide tette be, s ennek árán szereztem egy irnokságot. Nem bánom, ha elvetemedett gonosztevőnek tart, hogy Mr. Stiltznél rendeltem ruhát, de azt nem teheti föl, hogy mint tizenkilenc éves fiatal ember, ismertem volna a társaság belügyeit, melynek szolgálatába anyám pénze árán, mint huszadik irnok léptem be. A társaság-igérte kamat oly kecsegtető volt, hogy egy gazdag rokonomat is részvények vásárlására birta rá.

- Ki birta rá az ön rokonát, ha szabad kérdenem?

- Meg kell vallanom, uram, - felelém pirulva, - hogy magam irtam neki levelet. De gondolja meg, hogy rokonom hatvan éves volt, én pedig huszonegy. Rokonom több hónapig fontolgatta a dolgot, kikérte ügyvédei tanácsát is, mielőtt kérelmemnek engedett. S én Mr. Brough biztatására tettem, ki maga mondta tollamba a levelet, s kit akkor oly gazdagnak tartottak, mint Rothschild.

- Az ön rokona az ön nevében helyezte el a pénzt s ha nem csalódom, önt egyszerre tizenkét társa fölé helyezték, szolgálata jutalmául.

- Ugy van, uram, - s a mint megvallottam, szegény Mari törölgetni kezdte szemét, s Guszti fülei (arcát nem láthattam) olyanok voltak, mint az ujdonsűlt vajas zsemlyék; - egészen ugy van, uram; s most már szivemből sajnálom, a mit tettem. De akkor azt gondoltam, hogy magamnak is, nagynénémnek is hasznára lehetek azzal, s önnek tekintetbe kell vennie, mily magasan álltak akkor részvényeink.

- Tehát, uram, miután eme pénzösszeget megszerezte, egyszerre Brough bizalmas embere lett. Befogadta önt házába, harmadik irnokból elsővé tette s ez állásban volt érdemes pártfogója eltünésekor.

- Uram, önnek ugyan nincs joga kikérdezni engem; de itt van körűlbelől száz részvényesünk, s én a dolgot nem akarom előttük eltitkolni; - mondám, - Mari kezét megszoritva.

- Igenis, én főkönyvvivő voltam. És miért? Mert a többiek ott hagyták a társulatot. Én jártam Brough házába. És miért? Mivel, uram, nagynénémnek még volt pénze. Most mindent világosan látok, habár akkor nem tudtam megérteni; s hogy Broughnak nem rám, hanem nagynéném pénzére volt szüksége, annak fényes bizonyitéka az, hogy midőn Mrs. Hoggarty a városba érkezett, Brough erővel elvitte magához Fulhambe, s meg sem kérdezett engem, sem feleségemet. S el is vette volna hátralevő pénzét, ha egy vidéki ügyvéd meg nem hiúsitja tervét. A mint hitelünk megcsökkent, nagynéném visszavette részvényeit, és tetszése szerint rendelkezett velük. Ez az egész, a miben én részes voltam. Anyám, hogy egyetlen fiának keresetet szerezzen, befektette kevés pénzét a társulatba - és az elveszett; nagynéném nagyobb össze-

geket tett be, melyek egykor birtokomba jutottak volna, - s azok is elvesztek; s itt vagyok én, ki négy év alatt szintén tönkre jutottam. Van itt valaki, ki többet vesztett volna mint én?

- Mr. Titmarsh, - folytatá a vizsgálóbiró sokkal barátságosabb hangon, s egy pillantást vetve a mellette ülő hirlaptudósitóra, - az ön története nem a lapokba való, mert mint maga mondá, magánügy, s csak saját jószántából mondta el, azért ugy tekinthetjük, mint bizalmas beszélgetést köztünk s a többi jelenlevő ur közt. De ha nyilvánossá lehetne tenni, volna némi haszna, mert vigyázatra intené az embereket, ha ugyan elfogadnák az intést, az ily esztelen üzletek ellen, milyenbe ön belebonyolódott. Az ön történetéből kiviláglik, hogy önt ép ugy megcsalták, mint a jelenlevők bármelyikét. De lássa, uram, ha ön nem oly nyerészkedő, oly kapzsi, nem hagyja magát megcsalni, hanem meghagyja rokonának pénzét, és ma vagy holnap örökli. Ha az emberek igen sokat akarnak nyerni, rendesen elhagyja őket az eszük; és mivel ohajtják a nyereséget, biztosnak is tekintik, s nem hallgatnak az okosság szavára. A becsületes családok százain kivűl, melyek csak a társulatba helyezett bizalmuk miatt mentek tönkre, s azért szánalmat érdemlenek, még többen voltak, kik nyerészkedésük áldozatai, s azért szavamra, megérdemlik sorsukat. Mig az osztalékot fizették, senki sem szólt; de minek is e sok beszéd, - folytatá nekihevűlve, - gazembert csak egyet fedeztünk fel, s a kiket megcsalt, ezren vannak; s ha holnap egy másik ámitó lép fel, egy év mulva még több áldozata fogja ez asztalt körűlállni. Most pedig térjünk a dologra, és bocsássanak meg uraim, beszédemért.

Miután elmondtam volt a keveset, a mit tudtam, a többi hivatalnok kihallgatására került a sor; visszamentem börtönömbe, szegény feleségemmel karomon. A sokaságon kellett keresztűl-mennünk, és szivem vérzett, mikor a többi közt megláttam szegény Gates-et, Brough kapusát, ki utólsó fillérjét is odaadta gazdájának, s most öreg napjaira, tiz gyermekkel, meg van fosztva otthonától és pénzétől. Sparr kapitány nem messze állt tőle, de koránsem oly barátságos magatartással; mert mig szegény Gates kalapjához nyult, mintha valami gróf lettem volna, a kis kapitány előre furakodott és botjával fenyegetve esküdözött, hogy Brough cinkostársa vagyok.

- Átok reád, simaképű gazember! - mondá. - Mért kellett tönkre tenned egy angol gentlemant, mint én vagyok!

Még közelebb lépett botjával, de ekkor Guszti, kapitány létére is, nyakon ragadta és hátralökte, - mondván:

- Nézzen nejére, vadállat, és fogja be a száját!

S midőn nőm állapotát észrevette, szégyenletében vörösebb lett, mint elébb haragjában.

- Kár hogy ily semmirekellőhöz ment, - mormogá, és visszavonult; s én szegény feleségemmel ujra elfoglaltam börtönszobámat.

Szomorú hely volt ez oly gyengéd teremtésre nézve, mint ő; s szerettem volna, ha rokonaim valamelyike vele lett volna, mikor órája eljön. De nagyanyja nem hagyhatta el az öreg hadnagyot; s anyám azt irta, hogy mivel Mrs. Hoggarty nálunk van, egészen nyugodt. »Mily áldás rátok nézve, - folytatá a jó lélek, - hogy szerencsétlenségtekben nyitva áll nagynénétek nagylelkű erszénye.« - Valóban nagylelkű erszény! Hol lehet nagynéném? Világos volt, hogy sem barátainak nem irt, sem falura nem ment, mint fenyegetőzött.

De mivel anyám miattam már annyit vesztett, s ugy is eleget kellett költenie hugaimra, kis jövedelméből, s mivel tudtuk, hogy ha helyzetünkről hall, utólsó ruháját is eladja, hogy segithessen rajtunk, megegyeztünk Marival, hogy nem adjuk tudtára nyomorúságunkat. Az öreg Smith hadnagynak sem volt egyebe, mint félfizetése és köszvénye; igy tehát egészen barátok nélkűl voltunk.

Életemnek eme szaka s a borzasztó börtön, mint lázálomképek tünnek fel emlékemben. Mily szörnyű hely! - nem szomorúsága miatt, mint gondoltam, hanem a benne uralkodó vigság miatt; mert a hosszú börtönfolyosók telve voltak élettel. Egész nap és egész éjjel csapkodták az ajtókat; hangos beszédet, káromkodást, lépéseket és nevetést lehetett hallani. A mellettünk levő szobában pálinkát mértek, s itt éjjel-nappal folyt a mulatság; áthallatszottak az aljas énekek, de az én kedves kis angyalom, hála istennek, nagyobb részt nem érthette. Soha sem szokott kimenni szürkület előtt, és egész nap kis fejkötőket s ruhácskákat varrt a várva várt vendég számára, - s maig is azt mondja, hogy nem volt boldogtalan. De a zárt levegő roszúl hatott rá, ki mindig üde falusi léghez volt szokva, s napról napra halványodott.

A Fives Court ablakunkkal szemben volt; s ez ablaknál szoktam, eleinte akaratlanul, később nagy kedvvel időzni. Különös hely volt az! Volt ott is arisztokracia, mint mindenütt, - többi közt Deuceace lord fia; s a többiek ugy szerettek vele sétálni, s családjáról beszélni, mintha bond-streeti csavargók lettek volna. Különösen szegény Tidd volt köztük, ki, bár átkozta balsorsát, ugy hiszem, oly boldog volt, ha barátjai egy ginét hoztak neki, mintha a városban uraskodott volna. Láttam csavargó uracsokat, kik a fürdőkutaknál a nőket szokták bámulni, s ugy várták a hajót vagy a kocsit, mintha életük függne tőle, s egész nap az utcán jártak-keltek. A börtönben is egészen oly uracsok és balgák, csak kissé kopottabbak voltak, - piszkos szakálú és lyukas könyökű gavallérok.

Nem mentem a börtönnek u. n. szegény oldala felé, - az oka az volt, hogy nem mertem. De kis pénzkészletünk fogytán volt s szivem fájt, ha elgondoltam, mi lesz nőm sorsa, s miféle kocsin fogják gyermekünket vinni. De az ég megkimélt e kíntól, - az ég, és az én kedves, jó Hoskins barátom.

Az ügyvédek, kiknek Mr. Smithers ajánlott, azt mondták, hogy engedelmet kaphatok a Folyam-utcában lakni, ha valaki elég nagy összeggel jót áll érettem; de ámbár Mr. Blatherwicknek erősen szeme közé néztem, nem ajánlotta föl jótállását, s én mást nem ismertem Londonban, a ki megtehette volna. De volt egy valaki, a kit nem ismertem, s ez az öreg Mr. Hoskins volt, a timár-utcai bőrárus, kedves, kövér öreg ur, ki eljött kövér feleségével Mrs. Titmarshot meglátogatni; s habár az öreg hölgy pártfogóként viselte magát (mivel férjének a tanácsosságra, sőt a világ legelső városának polgármesterségére is volt reménye), ugy látszott, hogy rokon-szenvezett velünk s férje addig járt kelt, mig az engedélyt megkaptam és szabaddá lettem.

A mi a lakást illeti, azt hamar szereztünk. Öreg háziasszonyunk, Mrs. Stokes hozzánk küldé Jemimáját, hogy az első emelet üres s midőn beleköltöztünk, s én a hét végén ki akartam fizetni a bért, a jó lélek könyes szemmel mondá, neki most nincs szüksége pénzre, s jól tudja, hogy ugy is van mire költenem. Nem utasitottam vissza szivességét, mert csak öt giném volt, s nem is lett volna szabad ily drága szállást fogadnom; de nőm ideje igen közel volt s nem akartam, hogy a kényelmet nélkűlözze.

E csodálatos nő, kihez a Miss Hoskinsok mindennap eljöttek látogatóba, meglehetősen visszanyerte egészségét, mióta a börtönt elhagyta. Mily vidáman jártunk föl és alá a Hid-utcában és a Chatham-téren; pedig én koldus voltam és sokszor szégyenlettem, hogy oly boldog vagyok.

A mi a társaságot illeti, e tekintetben egészen megnyugodtam; mert a hitelezők csak igazgatóinkat támadhatták még, azokat pedig nagyon nehéz lett volna megtalálni. Mr. Brough túl volt a tengeren; és becsületére legyen mondva, mig mindenki azt hitte, hogy milliókkal állt odább, egy boulognei padlásszobában lakott, alig egy shillinggel zsebében. Mrs. Brough, a jó, derék asszony, hű maradt hozzá, és ott hagyta Fulhamet, csupán a rajta levő ruhát vivén magával; s Miss Belinda, akármint morgolódott és duzzogott is, nem tehetett egyebet. A mi a

többi igazgatót illeti, - nyomozták ugyan Mr. Mullt Edinburghban, de kitünt, hogy egy ilynevű uriember ezernyolcszázig élt ott, ekkor pedig Sky szigetére vonult vissza, s mikor kérdőre vonták, csak annyit tudott a társulatról, mint Anna királyné. O'Halloran Dénes tábornok rögtön ott hagyta Dublint és visszatért Guatemalába. Mr. Macraw királyi tanácsosnak egy giníje sem volt azon kivűl, a mit gyűléseinken való részvételeért kapott. Az egyedűli megfogható ember Mr. Manstraw, egy gazdag hajó-gyáros volt, Chathamben. De kitűnt, hogy ő csak szegény eleségszállító, s egész készlete nem ért tiz fontot. Mr. Abednego volt a másik igazgató, s az ő sorsáról már szóltunk.

- Nos, miután a társaságtól nem tarthat, - mondá az idősb Mr. Hoskins, - nem volna kedve hitelezőivel is tisztába jönni? S ki csinálhatna velük jobb üzletet, mint szép neje, kinek szelid szeme a legkeményebb szivű szabó vagy divatárusnő szivét is meglágyitaná?

Igy történt, hogy kedves feleségem egy szép februári napon megrázta kezemet, és bátoritva, hogy minden jót reméljünk, felült Gusztival egy kocsiba, s elment azokhoz az emberekhez. Egy év előtt aligha hittem volna, hogy egy Smith leánya valaha szabókhoz és divatárusnőkhöz járjon könyörögni; de, áldja meg az ég, ő nem érzett semmi szégyent, legalább ugy mondta, és elment.

Este visszajött s én dobogó szivvel vártam a hireket. Arcáról olvastam, hogy roszak. Egy ideig nem szólt, hanem halotthalvány volt, és sirt, mikor megcsókolt.

- Beszéljen ön, Ágoston, - mondá végre, sohajtva; s Guszti elmondta a szomorú nap eseményeit.

- Gondold csak, Samu, - mondá, - ördögi nagynénéd, kinek parancsára készittetted a ruhákat, azt irta a szabónak, hogy ámitó és csaló vagy; azt állitod, hogy ő rendelte meg a ruhákat; ő kész megesküdni rá, hogy nem tette, s hogy egyedűl te vagy érettük felelős. Egyik sem akart elengedésről hallani; a mi Mantalinéné férjét illeti, a gazember oly szemtelen volt, hogy megöklöztem a füle tövén, s kész lettem volna meg is ölni, de szegény Mari - azaz Mrs. Titmarsh - kiáltott és elájult; elhoztam, s most itt van, a lehető legroszabbúl.

Az éjjel fáradhatatlan Gusztimnak Dr. Saltsért kellett szaladnia, s másnap reggel kis fiunk született. Nem tudtam, örűljek-e, vagy búsuljak, mikor megmutatták a gyenge kis teremtést; de Mari a világ legboldogabb asszonyának vallotta magát és elfelejtette minden búját; bátran kiállta idejét s gyermekét a legszebb gyermeknek tartotta a világon; s azt mondta, hogy habár lady Tiptoffnak, kinek lebetegedéséről aznap olvastunk, selyem ágya és szép háza van is a Grosvenor-téren, nem, nem lehet oly szép gyermeke, mint a mi kedves kis Gusztink; mert kinek nevére kereszteltük volna, ha nem a mi jó, szives barátunkéra? Egy kis társaság gyűlt össze a keresztelőre, s mondhatom, nagyon vigan voltunk a thea mellett.

Az anya, hála az égnek, igen jól érezte magát, s öröm volt abban a helyzetben látni, melyben minden nőt képzelek, - gyermekével keblén. A gyermek beteges volt, de nőm nem vette észre: nagyon szegények voltunk, de az nem szerzett neki gondot. Nem volt ideje búsúlni, mint nekem; s én az utósó ginét hordtam zsebemben; s majd ha ez sem lesz - ah! szivem fájt, ha a jövőre gondoltam, erőért könyörögtem az éghez, és hálát adtam, hogy nőm felgyógyult, s elég erős jövő szerencsétlenségeink elviselésére.

Megmondtam Mrs. Stokesnak, hogy olcsóbb szállásra, padlásszobára van szükségünk, mely csak néhány shillingbe kerűl; és habár a jó asszony kért, hogy maradjunk mostani lakásunkban, most hogy nőm felgyógyult, véteknek tartottam volna, megfosztani jó háziasszonyunkat legnagyobb lakásától; s végre megigérte, hogy ad egy padlásszobát, s a lehető legkényelmesebben rendezi be s a kis Jemima kijelentette, hogy szerfelett boldog lesz, ha az anyának és a gyermeknek szolgálhat.

A szobát berendezték; nem állhattam meg, hogy tüstént el ne mondjam Marinak a butorzat szegénységét; de nem is volt szükség titkolózásra vagy habozásra, mert a mint elmondtam neki, azt felelte:

- Csak az a baj? - és áldott mosolylyal fogta meg kezemet s megigérte, hogy Jemimával együtt oly tisztán fogja tartani a szobát, a mint csak lehet. - S én főzöm meg ebédedet, - tette hozzá; - mert, tudod, azt mondtad, én készitem a puddingot legjobban az egész világon.

Áldja meg az ég! Azt hiszem, némely asszony szereti a szegénységet; de Marinak nem mondtam meg, mily szegény vagyok, s ő nem is sejtette, hogy az ügyvéd, a fogság és az orvos mennyit elvett a pénzből, melyet tőle kaptam.

De a sors nem akarta, hogy ő és gyermeke a padlásszobában lakjanak. Hétfőn reggel akartunk beleköltözni; de szombaton este gyermekünk görcsöket kapott, s anyja egész vasárnap őrködött és imádkozott mellette; de istennek ugy tetszett, hogy elvegye tőlünk a gyermeket, s vasárnap éjfélkor az anya már csak holttestet ölelt keblére. Amen. Azóta több gyermekünk van, boldogok és egészségesek s az atya szivében már majdnem elmosódott e kisdednek emléke; de az anyának mindennap eszébe jut ott az első szülött, ki oly rövid ideig volt vele. És sokszor, nagyon sokszor elvitte leányait a sirhoz, melyben fekszik, és még most is nyakában hord egy kicsike aranyhajfürtöt, melyet gyermeke fejéről levágott, mikor a koporsóban feküdt. Én elfelejtettem a kicsinynek születése napját, - ő soha; s ha beszélgetünk, sokszor a legcsekélyebb dolog is eszébe juttatja gyermekét.

Nem akarom leirni búját, mert az ilyent nem illik az egész világ elé tárni. A gyermek elvesztését sem emlitettem volna meg, ha épen e veszteség nagy áldást nem hozott volna ránk, mint nőm sokszor könyek közt hálásan megvallotta.

Mialatt Mari gyermekét siratta, én, szégyennel vallom meg, más gondolatokkal voltam elfoglalva s azóta sokszor eszembe jutott, mily ura, - nem, gyilkosa az érzelmeknek a szükség, és tapasztalásból tanultam meg hálát adni a mindennapi kenyérért. Gyengeségünk megvallása, mikor az éhségtől és a kisértéstől való megszabaditásért könyörgünk, nagyon bölcsen van beletéve mindennapi imádságunkba. Gondoljatok rá gazdagok, mikor a koldust elutasitjátok ajtótoktól!

Ott feküdt a gyermek bölcsőjében, arcán édesded mosolylyal (az angyalok bizonyára örömmel fogják üdvözölni ez ártatlan mosolyt); csak másnap, mikor Mari lefeküdt, s én ültem a gyermek mellé, s eszembe jutott rokonaink állapota, csak akkor gondoltam rá, hogy nincs pénzem, melyből eltemettessem, és erre keservesen kezdtem sirni. A szükség végre mégis arra kényszeritett, hogy anyámhoz forduljak; elővettem a papirost és a kis halott mellett levelet irtam neki s lefestém állapotunkat. De, hála az égnek, soha sem küldtem el ezt a levelet; mert amint a pecsétviaszt kerestem, szemembe ötlött a gyémánttű, melyről egészen megfeledkeztem s mely az iróasztal fiókja fenekén feküdt.

Benéztem a hálószobába, - szegény feleségem aludt; három éjet viraszto tt át s most a fáradtság ránehezedett pilláira; elszaladtam tűmmel egy aranymiveshez, és hét ginét kaptam érette, s visszatérve, háziasszonyomnak adtam a pénzt, hogy vegye meg rajta a szükségeseket. Nőm még aludt visszatértemkor s midőn fölébredt, rábirtuk, hogy háziasszonyunkhoz menjen le s azalatt megtettük az előkészületeket s a szegény gyermeket koporsójába fektettük.

Másnap, mikor mindennek vége volt, Mrs. Stokes hármat visszaadott a hét ginéből; ekkor kitört belőlem a fájdalom és megvallottam neki, hogy ez utósó pénzem s ha ez is elfogy, nem tudom mi történik a feleségek legjobbikával, melylyel ember valaha meg volt áldva.

Nőm lenn volt. Szegény Guszti, ki nálam volt s együtt búsult velünk, karon fogott és levitt az utcára. Egészen elfelejtettük a fogságot, és messze elmentünk a domokosrendiek hidján túl, s a jó fiú erejéből kitelhetőleg vigasztalt.

Mire hazaértünk, este lett. Az első, kivel a házban találkoztam, jó anyám volt, ki könyes szemmel rohant karjaimba, és gyengéden megdorgált, hogy nem értesitettem szorult helyzetemről. Azt mondta, soha sem tudta volna meg; de mivel gyermekem születése óta nem irtam neki, aggódott érettünk s Mr. Smithers-szel találkozván, utánam kérdezősködött, mire az kissé zavarba hozva, megmondta, hogy menye nem a legkényelmesebb helyen betegedett le; hogy Mrs. Hoggarty elhagyott bennünket s végre, hogy fogva vagyok. E hirek hallatára azonnal utra kelt, s most épen a börtönből jön, hol megtudta lakásomat.

Kérdeztem, látta-e nőmet s mily állapotban. S nagy bámulatomra azt mondta, hogy Mari távol volt háziasszonyunkkal, mikor ő megérkezett; és elmult nyolc, - kilenc óra, s még sem jött haza.

Tiz órakor visszatért - nem feleségem, hanem Mrs. Stokes, s vele egy előkelő ur, ki megszoritotta kezemet mikor belépett s mondá:

- Mr. Titmarsh, nem tudom, emlékezik-e még rám; nevem Tiptoff. Levelet hoztam Mrs. Titmarshtól és üzenetet nőmtől, ki őszintén sajnálja veszteségét, és kéri, hogy ne haragudjék Mrs. Titmarsh távolléte miatt. Oly szives volt, s megigérte, hogy az éjet lady Tiptoff mellett tölti; s remélem, nem ellenzi nálunk maradását, hol egy beteg anyát s egy beteg gyermeket boldogit. A gróf még néhány szót szólt, s azután elhagyott. Nőm levelében csak az volt, hogy Mrs. Stokes mindent el fog mondani.

XIII. FEJEZET.
Melyből kiolvasható, hogy egy jó feleség a legbecsesebb gyémánt, melyet az ember keblén hordhat.

- Asszonyom, - mondá Mrs. Stokes,- mielőtt kielégitem kiváncsiságát, engedje meg megjegyeznem, hogy angyal kevés van, s hogy ritka egy, még ritkább kettő egy családban. Fia is, menye is angyalok, asszonyom, valóságos angyalok.

Anyám azt felelé, hogy hálát ad az égnek mind a kettőnkért, és Mrs. Stokes folytatá:

- Mikor a temetésnek vége volt ma reggel, asszonyom, szegény menye lejött szerény lakásomba, és sirt s ezer történetkét mondott el az elköltözött kis angyalról. Jó ég! csak egy hónapig volt a földön, s ki hitte volna, hogy ennyit tett ily rövid idő alatt. De az anya szeme éles, asszonyom, s nekem is volt ilyen kis angyalom, a kis Antalka, a ki Jemima előtt született, s ha e gonosz világban marad, most már huszonhárom éves. De hagyjuk, inkább elmondom a mai eseményeket.

Tudnia kell, asszonyom, hogy Mrs. Titmarsh nálam volt, mig Sámuel barátjával, Mr. Hoskinsszal beszélgetett; s a szegény lélek egy falatot sem akart enni ebédre, habár jól elkészitettük; s ebéd után is csak nehezen volt rábirható, hogy egy pohár vizes bort igyék és piritott kenyeret mártson belé.

Nem akart beszélni s én nem háborgattam nyugalmát; ott ült és nézte két játszó kisdedemet; s épen mikor Mr. Titmarsh és barátja elmentek, a fiú elhozta az ujságot, - mert mindig három és négy között jön - s én elkezdtem olvasni. De nem mentem vele sokra, mert mindig Sámuel szomorú arcára gondoltam s arra, a mit pénze fogytáról mondott, s igy minduntalan megálltam, es vigasztalgattam Mrs. Titmarshot s beszéltem neki Antalkámról.

- Ah, - mondá sohajtva és gyermekeimre tekintve, - önnek más gyermekei vannak, Mrs. Stokes; de az - az az én egyetlen gyermekem volt; - s erre visszadőlt székében és sirt szivszakasztólag; s én tudtam, hogy a sirásban megkönnyebbül, s ujra elővettem ujságomat, a »Morning Post«-ot, asszonyom; mindig azt olvasom, mert szeretem tudni, mi történik a West-Enden.

Az első, a mi szemembe ötlött, e hirdetés volt: »Szükség van rögtön egy tisztességes személyre, szoptató dajkának. A többit - szám alatt a Grosvenor-téren.« Jó ég, - mondom, - szegény lady Tiptoff roszúl van! Mert tudtam, hol lakik, s hogy Mrs. Titmarshsal egy napon betegedett le; s a grófné is tudja az én lakásomat, mert volt már itt.

Egy jó gondolatom támadt.

- Kedves Mrs. Titmarsh, - mondám, - ön tudja, mily szegény s mily jó az ön férje.

- Tudom, - felelé meglepve.

- No hát, kedvesem, - folytatám, keményen szeme közé nézve, - lady Tiptoffnak, ki ismeri őt dajkára van szüksége, fia, lord Poynings számára. Legyen derék asszony, vállalja el a dajkaságot és pótolja ki igy a kisded helyét, kit isten magához vett.

Reszketett és elpirult s ekkor elmondtam neki, a mit ön, Mr. Titmarsh, a minap szegénységéről mondott; s alig hallotta meg, kalapja után nyult és mondá: »Jőjjön, jőjjön!« s öt perc mulva karöltve mentünk a Grosvenor-térre. A szabad levegő jót tett neki, s az egész uton csak egyszer fakadt sirva, mikor a téren egy dajkát látott.

Egy magas bérruhás szolga nyitott ajtót és mondá:

- Ön a negyvenötödik, ki ez ügyben jön ide; de legyen szabad mindenelőtt egy kérdést tennem. Irországi nő ön?

- Nem, uram, - mondá Mrs. Titmarsh.

- Akkor jól van. Tessék erre menni. Már negyvennégyet elküldtem, mivel ir nők voltak.

Szép szőnyegeken mentünk föl s ott egy szobába vezettek be, melyben egy öreg hölgy csendes beszédre kért, mert a grófné a harmadik szobában volt. Mikor megkérdeztem, hogy van a kis gyermek s a grófné, az öreg asszony azt felelé, mind a kettő nagyon jól; de az orvos azt mondá, hogy lady Tiptoff nagyon gyenge a tovább szoptatásra, s azért keresnek szoptató dajkát.

Egy fiatal asszony is volt a szobában, - magas és nagyon szép, s az igen büszkén és megvetőleg nézett Mrs. Titmarshra és rám, s mondá:

- Én levelet hoztam a hercegnőtől, kinek leányát szoptattam; s ugy hiszem, Mrs. Blenkinsop, Tiptoff grófné soká keresgélhet, mig ily dajkát talál. Öt láb hat hüvelyk a magasságom, volt himlőm, neje vagyok egy testőr-káplárnak, tökéletesen egészséges és csak vizet iszom s a mi a gyermeket illeti, ha a grófnénak hat volna, akkor is mind elláthatnám.

A mint a nő elvégezte beszédjét, egy kis feketeruhás emberke jött ki a másik szobából, ugy lépkedve, mintha bársonyon járna. A dajka felállt, mélyen meghajtotta magát, azután keresztbe téve kezeit széles mellén, ismétlé előbbi szavait. Mrs. Titmarsh nem állt föl, csak könnyedén meghajtotta magát, mit én udvariatlanságnak tartottam, mert láthatta, hogy az az ember legalább is orvos. Ránézett Mrs. Titmarshra és kérdé:

- Nos, jó asszony, ön is e helyért jött?

- Azért, uram, - felelé pirulva.

- Ön nagyon gyengének látszik. Mennyi idős gyermeke? Hány volt már? Mi az ön foglalkozása?

Neje egy szót sem szólt; én álltam tehát fel helyette és mondám:

- Uram, e hölgy épen most vesztette el első gyermekét s nem szokott alkalmazást keresni, mivel egy tengerész kapitány leánya; azért megbocsát neki, uram, hogy az ön bejöttekor nem kelt fel.

Az orvos erre leült és igen barátságosan beszélgetett vele; azt mondá, fél, hogy idejövetele eredménytelen lesz, mivel Mrs. Hornert Doncaster hercegnő igen ajánlotta; s ekkor megjelent a grófné, ki igen megnyerő alak volt csinos fejkötőjében és mousselin háziruhájában.

Vele egy dajka jött ki, s mig a grófné velünk beszélt, amaz fel s alá sétált a szomszéd szobában, valamit karján hordva.

A grófné először Mrs. Hornerhez, azután Mrs. Titmarshhoz beszélt; de Mrs. Titmarsh, mint gondolám, nagyon udvariatlanúl, az egész idő alatt a szomszédszobába nézett s egész erejéből a kis gyermeket bámulta. A grófné nevét kérdezte, s hogy van-e valami foglalkozása, s mivel nem felelt, én vettem fel a szót helyette s azt mondám, hogy a világ legjobb emberének neje; hogy a grófné is ismeri férjét, s egykor vadhust vitt neki ajándékba. Ekkor lady Tiptoff csodálkozva nézett rám s én elmondtam neki az egész történetet, hogy lett ön főkönyvvivő s hogy tette önt tönkre az a gaz Brough.

- Szegény asszony! - mondá a grófné; Mrs. Titmarsh nem szólt, hanem folytonosan a gyermekre nézett s a gránátostermetű Mrs. Horner haragosan tekintgetett a szegény nőre.

- Szegény asszony! - mondá a grófné, megfogva Mrs. Titmarsh kezét, - nagyon fiatalnak látszik. Mennyi idős, kedvesem?

- Öthetes és kétnapos! - felelé az ön neje sohajtva.

Mrs. Horner elkacagta magát; de a grófné szemébe köny lopózott, mert tudta, mire gondolt a szegény teremtés.

- Csend legyen, asszony! - mondá haragosan a gránátostermetűnek, s e pillanatban a gyermek elkezdett sirni a másik szobában.

A mint neje meghallotta hangját, fölugrott s egy lépést tett előre s mind a két kezét szivére téve, kiáltá:

- A gyermeket - a gyermeket - adjátok ide a gyermeket! - s ujra sirni kezdett.

A grófné egy percig nézte, azután a szomszédszobába szaladt és kihozta neki a gyermeket, s ez ugy hozzá simult Mrs. Titmarshhoz, mintha ismerte volna; és szép volt látni a jó asszonyt a gyermekkel keblén.

Midőn a grófné ezt látta, képzeljék, mit tett? Egy ideig nézte, azután átkarolta Mrs. Titmarshot és megcsókolta.

- Kedvesem, - mondá, - meg vagyok róla győződve, hogy ön ép oly jó, a mily szép; ön fogja táplálni a gyermeket s én áldom az eget, hogy önt ideküldte.

Ezek voltak saját szavai és dr. Bland, ki jelen volt, azt mondá, hogy ez második salamoni itélet volt.

- Igy tehát rám nincs itt szükség, mylady? - mondá a vastag asszony, meghajtva magát.

- Legkevésbbé sincs! - felelé büszkén a grófné, s a gránátostermetű elhagyta a szobát s ekkor én elmondtam az önök történetét elejétől végig és Mrs. Blenkinsop ott tartott theára, s láttam Mrs. Titmarsh szép szobáját, mely lady Tiptoffé mellett van; s midőn a gróf hazatért, képzeljék, idejött velem egy bérkocsiban, mert, mint mondá, bocsánatot kellett kérnie Mrs. Titmarsh ott-tartásáért.

E különös esetet, mely bánatunkban vigasztalásunkra jött, akaratlanúl is a gyémánttűvel hoztam kapcsolatba s azt hittem, hogy ez ékszer eltávolitása hozott ránk ujra szerencsét. S ámbár némelyek gyáva embernek fognak nevezni, hogy urnőnek nevelt feleségemet szolgálatba hagytam menni, megvallom, magam egy percig sem tettem magamnak szemrehányást. Ha az ember szeret valakit, nem örűl, ha lekötelezheti? Büszke voltam rá, hogy nőm képes számomra is kenyeret keresni, mikor a szerencsétlenség engem képtelenné tett, hogy magamat és őt fenntartsam. S most, a helyett, hogy a magam börtönfegyelméről elmélkedném, az olvasó figyelmébe ajánlom ama bámulatos fejezetet Mr. Pickwick életéből, melyben arról van szó, mily helytelen eljárás, egy becsületes embert épen akkor vonni el munkájától, mikor legtöbb szüksége van rá. Mit tehettem volna? Egy-két ember volt a fogházban, kik dolgozni tudtak (irók, - egyik »Mesopotamiai utazásait«, a másik »Almacki vázlatait« irta); az én egész dolgom csak abból állt, hogy lementem a Hid -utcán, azután föl a Hid -utcán; Waithman tanácsos ablakára bámultam, s azután a fekete emberre, ki az utcát söpörte. Semmit sem adtam neki, de irigyeltem tőle keresetét és a pénzt, mely mindig kalapjába hullott. Énnekem még utcát sem lehetett söpörnöm.

Kétszer vagy háromszor - mert lady Tiptoff nem akarta, hogy gyermeke oly zárt hely levegőjét szivja, mint a Salisbury-tér - kedves Marim eljött meglátogatni a fényes kocsiban. Vig találkozások voltak azok; és - hogy az igazat megmondjam - két izben, mikor senki sem látta, beugrottam a kocsiba és vele kocsikáztam s mikor hazaért, fölültem egy bérkocsira és hazahajtattam. De ez csak kétszer történt, mert veszedelmes vállalat volt és zavarba hozhatott volna, s a Grosvenor-térről a Ludgate Hillig három shillingbe kerűlt az ut.

Ezalatt jó anyám velem volt; és mit olvastunk egy nap, mint Mrs. Hoggarty és tisztelendő Grimes Wapshot egybekelését! Anyám, ki soha sem szerette Mrs. Hoggartyt, azt mondá, egész életében bánni fogja, hogy annyi időt hagyott töltenem annál a gyülöletes, háládatlan asszonynál s hozzátette, hogy mind a ketten meg vagyunk büntetve azért, hogy a Mammont nagyon tiszteltük s a nyereség reményében a természet adta érzelmeket elfelejtettük.

- Amen! - mondám; - s ezzel vége van mindennek! Nagynéném pénze s nagynéném melltűje okozta romlásomat, s most mind a kettő oda van, hála az égnek! Remélem, az öreg hölgy boldog lesz, s mondhatom, nem irigylem tisztelendő Grimes Wapshot urat.

Ezzel kivertük fejünkből Mrs. Hoggartyt és lehető kényelembe helyeztük magunkat.

A gazdag és előkelő emberek nem sietnek ugy gyermekeik felvétetésével a keresztyének közé, mint mi szegények, s a kis Poynings gróf junius hónapig nem volt megkeresztelve. Egy herceg volt egyik keresztatyja és Preston Ödön az államtitkár a másik s a jó lady Jane Preston, kiről már beszéltem, volt keresztanyja. Már régen ismerte nőm történetét s mind ő, mind huga, nagyon szerették, és szivesek voltak iránta. Valóban nem volt a házban senki, a ki ne szerette volna a jó teremtést; s a szolgák is oly szivesen szolgáltak neki, mintha urnőjük lett volna.

- Mondok valamit, - igy szólita meg az egyik szolga; - Tit, fiam, én szakértő vagyok; s ha valaha láttam életemben urhölgyet, ugy Mrs. Titmarsh az. Nem tudok vele bizalmaskodni - megkisérlettem...

- Megkisérlette, uram? - mondám.

- Ne nézzen oly méltatlankodva! Nem tudok vele oly bizalmas lenni, mint önnel. Van valami benne, a mi torkomba fojtja a szót, uram. Sőt a lord szolgája is, kinek több sikere volt, mint akármely uri embernek Európában, azt mondja...

- Károly ur,- mondám,- adja értésére a gróf inasának, hogyha kedves neki a szolgálata és bőre, ne merjen ama hölgyhöz máskép szólni, mint a szolga urnőjéhez; és jegyezze meg, hogy én nemes ember vagyok, habár szegény is, és megölöm azt az embert, a ki megsérti.

Károly csak azt felelte erre: bolondság; - de lám eldicsekszem bátorságommal, s elfelejtettem elmondani, mennyi szerencsét hozott rám feleségem.

A keresztelő napján Mr. Preston egy huszonötfontos bankjegyet adott neki; azonban ő vissza-utasitotta; de nem utasitotta vissza az ajándékot, melyet a két hölgy együtt adott neki, s ez - kiszabaditásom volt. Tiptoff gróf ügyvédje minden tartozásomat kifizette, s a keresztelő napja szabad emberré tett. Ah, ki tudná leirni e nap örömét, vagy a vig ebédet, melyet Mari szobájában, Tiptoff gróf házában költöttünk el, s melynek végeztével a gróf és a grófné bejöttek és megrázogatták kezemet?

- Beszéltem Mr. Prestonnal, - mondá a lord, - kivel önnek az az emlékezetes viszálkodása volt, s ő megbocsátott önnek, ámbár ő volt a hibás, és megigérte, hogy tesz önért valamit. Lemegyünk hozzá Richmondba, s meg lehet róla győződve, Mr. Titmarsh, hogy jóakarójává fogom őt tenni.

- Azt Mrs. Titmarsh fogja tenni, - mondá a grófné, - mert Ödön szive hatalmas lángra gyuladt iránta! - s Mari pirult, én pedig nevettem, s mindnyájan nagyon boldogok voltunk; nemsokára levelet kaptam Richmondból, melyben tudtomra adták, hogy negyedik irnokká neveztek ki a pecsétviaszgyárba, 80 font évi fizetéssel.

Ezzel befejezhetném történetemet, mert valahára boldog voltam, s azóta, hála az égnek, soha sem szenvedtem szükséget; de Guszti biztat, hogy irjam le, hogyan és miért hagytam ott a pecsétviaszgyárt. A derék Preston grófné régen meghalt, ugy szintén Mr. Preston is s igy elmondhatom a történetet.

A dolog ugy volt, hogy Mr. Preston sokkal komolyabban beleszeretett Mariba, mint akármelyikünk gondolta volna; mert, ugy hiszem, sógorát is csak azért hívta meg Richmondba, hogy keresztfia dajkájának udvarolhasson. S egyszer, mikor lóhalálában hozzászaladtam, hogy megköszönjem a helyet, melyet nekem szerzett, Károly a patakhoz vezető fasorba igazitott, s ott találtam - Mr. Prestont, a köves földön térdre esve Mari előtt, ki a kis lordot tartotta.

- Drága angyal! - mondá Mr. Preston, hallgasson meg, és férjét timbuctui konzullá teszem! Sohasem fogja megtudni, - mondom; - soha sem tudhatja meg. Arra szavamat adom! Oh, ne nézzen igy rám, az égre kérem; szemei megölnek!

A mint Mari meglátott, elnevette magát és lefutott a pázsiton; a kis gróf kiabált és előre nyujtá kövér kezecskéit. Mr. Preston kövér ember volt s nehezen tudott felkelni, midőn megpillantva engem, ki ugy néztem rá, mint az Aetna tölcsére, - megrezzent, elvesztette az egyensulyt és gurult, gurult, s beleesett a vizbe. Nem volt mély, és Mr. Preston kiabálva, köpködve nagy dühvel fölmerűlt.

- Hálátlan gazember! - mondá, - mit áll ott nevetve?

- Várom parancsait Timbuctuba, uram, - felelém, és majd halálra nevettem magamat, valamint lord Tiptoff is, ki hozzánk jött, mire Jakab, a szolga, közelebb lépett s kihuzta urát a vizből.

- Oh, vén bűnös! - mondá a gróf, a mint sógora a parton fölfelé jött. - Mindig ily fogékony lesz szive, ön regényes, esztelen, erkölcstelen ember?

Mr. Preston tovább ment, elkékűlve haragjában, és egy egész hónapig roszúl bánt nejével.

- Végre is, - mondá a gróf, - Titmarshnak helye akadt barátunk szerencsétlen vonzalma által s Mrs. Titmarsh csak nevette, igy tehát nincs baj. Rosz szél, mely senkínek sem fuj jól, tudja.

- Ily szél, mylord, tisztelettel mondva, soha sem fog hasznomra válni. Megtanultam az elmult nehány év alatt, mit tesz az, jogtalanul kötni barátságot a Mammonnal, s hogy az ily barátságból semmi jó sem háramlik a becsületes emberre. Nem akarom, hogy azt mondják: Titmarsh Sámuel csak azért kapott helyet, mert egy nagy ember belészeretett nejébe s ha az állás tizszerte jövedelmezőbb volna is, pirulnom kellene, valahányszor hivatalomba lépek, s eszembe jutna az aljas eszköz, melylyel szereztem. Ön visszaadta szabadságomat, mylord s hála istennek, van kedvem a munkához. Barátaim segitségével könnyen szerezhetek irnokságot, s ebből és feleségem jövedelméből tisztességesen megélhetünk.

E meglehetősen hosszú beszédet némi lelkesedéssel mondtam el; mert, látják, nem akartam, hogy a lord valamikép azt higyje rólam, hogy feleségem szépségével üzérkedni akarok.

A gróf először elvörösödött, és nagyon haragosnak látszott; de azután kezét nyujtá e szavakkal:

- Igaza van, Titmarsh, s én vagyok a hibás; engedje meg egész bizalommal kimondanom, hogy önt becsületes embernek tartom. Becsületessége nem lesz kárára, azt megigérem.

És nem is vált káromra; mert nem vagyok most lord Tiptoff jószágigazgatója és jobb-keze? Nem vagyok boldog családapa; nem tiszteli és szereti feleségemet az egész vidék; és nem sógorom Hoskins Guszti, ki derék atyjának üzlettársává lett, és tréfái miatt minden unokaöcscsénél és hugánál nagy szeretetnek örvend?

A mi Mr. Brought illeti, az ő története egész kötetet foglalna el. Mióta Londonból eltünt, a szárazföldön kapott hirre, hol sokféle szerepet játszott és mindenféle változáson ment keresztűl. Egyet nem lehet ez emberben nem bámulnunk s ez megtörhetetlen bátorsága; s nem tehetek róla, de mint előbb is emlitettem, azt kell hinnem, hogy van benne valami jó, mert családja ugy szereti, és oly hű hozzá.

Roundhandről is kimélettel kell beszélnem. Roundhand és Tidd esete még most is élénk emlékezetében van a közönségnek; nem is értem, hogy kezdhetett Tidd Vilmos, ki oly költői lelkű volt, oly gyűlöletes közönséges asszonynyal, mint Mrs. Roundhand, ki anyja is lehetett volna.

Alighogy helyzetünk megjavult, Mr. és Mrs. Grimes kisérleteket tettek a kibékűlésre; és Mr. Wapshot elmondta Mr. Smithersnek minden aljas tettét a Brough-féle ügyben. Smithers is kegyelmemet hajhászta, midőn egyszer lementem Somersetshirebe; de röviden utját vágtam törekvéseinek.

- Ő volt az, - mondá Mr. Wapshot, - ki Mrs. Grimest, (akkor még Mrs. Hoggartyt) részvények vételére birta; természetesen, jó osztalékot kapott érte. De a mint látta, hogy Mrs. Hoggarty Brough kezébe esett, s hogy ő el fogja veszteni jövedelmét, mely a bérlőkkel folytatott perekből háramlott rá, elhatározta, hogy kiragadja a gaz Brough körmei közűl, s a városba jött. Engem is célba vett álnok rágalmaival, de az ég meghiusitotta aljas cselszövényeit. A Brough bukása után való tárgyalások alatt Mr. Smithers nem jelenhetett meg, mert az ő szereplését is napfényre hozták volna. Távolléte alatt férjévé - boldog férjévé lettem az ön nagynénjének. De ámbár, kedves uram, azóta folytonosan javitani törekszem, vannak hibái, melyeket minden lelkipásztori türelmem mellett sem tudtam kiirtani. Ragaszkodik pénzéhez, uram - nagyon ragaszkodik; nem használhatom oly célokra, milyenekre mint lelkipásztornak használnom kellene; csak egy félkoronást ad heti zsebpénzűl. Együttlétünk első éveiben szembe szálltam vele, sőt meg is büntettem; de kitartása, megvallom, győzött. Nem szegűlök neki többé ellen s olyan vagyok, mint a bárány, melyet akárhová vezethet.

Mr. Wapshot azzal végezte történetét, hogy egy fél-koronást kért tőlem kölcsön (a somerseti kávéházban volt, hol 1832-ben megvárt), s azzal a szemben levő pálinkásboltba ment, s félóra mulva kijővén, holtrészegen tántorgott végig az utcán.

A következő évben meghalt és özvegye, ki Hoggarty-vári Mrs. Hoggarty-Grimes-Wapshotnak nevezte magát, azt mondta, hogy a sir fölött minden földi érzelmet elfelejt, azt ajánlotta, hogy hozzánk költözik s természetesen csinos összeget igért tartásaért. De feleségem és én tisztelettel visszautasitottuk ajánlatát s ekkor ujra megváltoztatta végrendeletét, melyet másodszor is részünkre irt volt; hálátlanoknak nevezett és mindenét az irhoni Hoggartyaknak hagyta. De midőn egyszer nőmet lady Tiptoffal egy kocsiban látta, s meghallotta, hogy a tiptoffvári nagy táncvigalomban jelen voltunk, s hogy maholnap gazdag ember lesz belőlem, ismét mást gondolt, érttem küldött halálos ágyán és nekem hagyta a sloppertoni és squashtaili majort, s a mit tizenöt év alatt megtakaritott. Nyugodjék békével, mert csinos vagyont hagyott nekem.

Magam nem vagyok ugyan iró, de Mihály unokaöcsém (ki pénze fogytával rendesen lejön hozzánk s itt tölt néhány hónapot,) azt mondja, hogy emlékirataim hasznára válhatnak a közönségnek (ugy hiszem, magát érti ez alatt;) s ha ugy van, szivesen teszek neki és a közönségnek szolgálatot s ezzel búcsút veszek, intve minden embert, hogy vigyázzon pénzére, ha van; de még jobban vigyázzon barátai pénzére; ne feledje el, hogy a nagy nyereség nagy kockáztatással jár; a nagy tőkepénzesek nem elégednének meg négy százaléknyi jövedelemmel, ha biztos helyen többet kapnának; de leginkább arra kérem, hogy soha se bocsátkozzék oly vállalatba, melynek mibenléte nem egészen világos előtte, s melynek ügyvivői nem egészen tiszta jellemek.